T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTA DOĞU COĞRAFYASI VE JEOPOLİTİĞİ ANABİLİM DALI

BİR YER İKİ ALGI: FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

(Yüksek Lisans Tezi)

HAZIRLAYAN:

Muhammed Raşit GÜZEL

İstanbul, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTA DOĞU COĞRAFYASI VE JEOPOLİTİĞİ ANABİLİM DALI

BİR YER İKİ ALGI: FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

(Yüksek Lisans Tezi)

DANIŞMAN:

Prof. Dr. Mehmet ÜNLÜ

İstanbul, 2020

İçindekiler

HARİTALAR LİSTESİ iv
ÖZGEÇMİŞ v
ÖNSÖZ vi
ÖZET vii
ABSTRACT ix
KISALTMALAR xi
1. GİRİŞ 1
1.1 Problem Durumu 2
1.1.1 Problem Cümlesi 3
1.1.2 Alt Problemler 3
1.2 Amaç 3
1.3 Önem 4
1.4 Araştırmanın Yöntemi 5
1.4.1 Sınırlılıklar 7
1.5 Literatür Taraması Tanıtımı 8
2. YER ve MEKÂN 10
3. THEODOR HERZL'E KADAR KENAN BÖLGESİ 12
3.1 İlk Çağda Kenan Bölgesi 12
3.1.1 Kenan Bölgesi Neresi? 12
3.1.2 Kenan Bölgesi ve Filistinliler 13
3.1.3 Kenan Bölgesi ve Yahudiler 13
3.1.4 İlk Sürgün (İ.Ö. 586-538) 14
3.1.5 Pers ve Helenistik Dönemler (İ.Ö 538-142) 15
3.1.6 Roma Hâkimiyeti (İ.Ö.63-İ.S.313) 15
3.2 Orta Çağ'dan Theodor Herzl'e Kadar Kenan Bölgesi 16
3.2.1 Bizans İdaresi (313-636) 16
3.2.2 Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Kenan Bölgesi 17
4. 19 YY.'DA SİYONİZM VE İSRAİL DEVLETİ HAYALİ 21
4.1 Theodor Herzl ve Siyonizm 21
4.2 Filistin'e Yahudi Göçleri 25

4.3 Manda Yönetimi **27**
4.4 Birleşmiş Milletlerin Taksim Planı **30**
5. 1948 TARİHİNDEN GÜNÜMÜZE İSRAİL-FİLİSTİN SORUNU **34**
5.1 Arap-İsrail Savaşları **34**
5.1.1 1948 Arap-İsrail Savaşı **34**
5.1.2 1956 Arap- İsrail Savaşı **35**
5.1.3 1967 Arap-İsrail Savaşı **36**
5.1.4 1973 Yom Kippur Savaşı **41**
5.2 Savaş Sonrası Filistin-İsrail Sorunu **43**
5.2.1 1974 Arafat'ın BM'ye İlk Gidişi **43**
5.2.2 1977- İsrail'de Sağ Zihniyetin Yükselmesi **43**
5.2.3 1978 Camp David ve 1979 Mısır-İsrail Barış Antlaşması **43**
5.2.4 1982 Lübnan işgali **45**
5.2.5 1987 İntifada **46**
5.2.6 Filistin Devleti'nin Kurulması **48**
5.2.7 Madrid Barış Konferansı Öncesi Yaşanan Gelişmeler **48**
5.2.8 Madrid Barış Konferansı **49**
5.2.9 Oslo Süreci **49**
5.3 2000 Yılından Sonra Filistin-İsrail Sorunu **52**
5.3.1 Camp David Görüşmeleri ve Sonrası **52**
5.3.2 Gazze Harekâtı **54**
5.3.3 Donald Trump'ın Kudüs Kararı **56**
5.3.4 Donald Trump – ''Yüzyılın Anlaşması'' **56**
5.3.5 İsrail-Filistin Sorununa Türkiye'nin Bakış Açısı **58**
6. KİMLİKLERİN FİLİSTİN-İSRAİL ALGILARI **61**
6.1 Theodor Herzl'in Yahudi Devleti Algısı **61**
6.2 Arz-ı Mevud Algısı **69**
6.2.1 Yaser Arafat'ın Arz-ı Mevud Algısı **71**
6.3 Yaser Arafat'ın Zeytin Dalı Söylemi **73**
6.4 28 Eylül 2000 Yılında İsrail Başbakanı Ehud Barak'ın Kudüs Algısı **75**
6.5 Şimon Peres'in "Oslo" Yaklaşımı **76**
6.5.1 Hamas Lideri Mahmoud Al Zahhar'ın Oslo Algısı **79**
6.5.2 Şimon Peres'in Hamas Algısı **80**

6.5.3 Yahudi Profesör Norman Finklestein'in İsrail ve Hamas Algısı 83
6.6 İzak Rabin'in Filistin Algısı 84
6.7 Binyamin Netanyahu'nun Filistin Algısı..... 86
6.7.1 Binyamin Netanyahu'nun Kudüs Algısı 88
6.8 Barış Planı İle İlgili Algılar 90
6.8.1 Netanyahu'nun Barış Planı Algısı 90
6.8.2 İsmail Haniye'nin Barış Planı Algısı 93
6.8.3 Filistin Dışişleri Bakanı Riyad Maliki'nin Barış Planı ve Kudüs Algısı 95
6.9 Natruei Karta International Cemaatinin Lideri Yisroel Dovid Weiss'in Söylemleri 98
6.10 David Ben-Gruion'un Sözleri..... 101
6.11 İzak Şamir'in Kudüs Algısı..... 102
6.12 Yuval Noah Harari'nin İsrail-Filistin Algısı..... 103
6.13 Edward Wadie Said'in Söylemleri 105
7. SONUÇ..... 106
7.1 Öneriler..... 111
KAYNAKÇA 112

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1 : Kenan Bölgesi Haritası 12

Harita 2 : Kuzeyde İsrail Krallığ'ını ve güneyde Yahuda Krallığı'nı gösteren harita. 14

Harita 3 : BM'nin Taksim Planı Haritası 33

Harita 4 : Altı Gün Savaşı öncesi ve sonrası sınırları gösteren harita.....38

Harita 5 : Arz-ı Mevud haritası 70

Harita 6 : Batı Şeria ve Gazze haritası 78

Harita 7 : Trump'ın Orta Doğu Barış Planı haritası.....91

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1 : Mescid-i Aksa, Kubbet-üs Sahra ve Ağlama Duvarı'nı gösteren görsel 95

ÖZGEÇMİŞ

2011 Aydınlıkevler Ticaret Meslek Lisesi

2016 Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği Bölümü'nden Mezun Olma

2016 Milli Eğitim Bakanlığı'nda Coğrafya Öğretmeni Olarak Göreve Başlama

2017 Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü'nden Mezun Olma

2017 Marmara Üniversitesi, Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Orta Doğu Coğrafyası ve Jeopolitiği Yüksek Lisans Programına Giriş

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Görev Yaptığı Kurum: Mustafakemalpaşa Anadolu Lisesi – Mustafakemalpaşa/Bursa

E-Posta: rasit06gzl@gmail.com

ÖNSÖZ

20. yy. başlarından itibaren Kenan Bölgesi'nde yaşanan sorunlar göz ardı edilemez bir gerçektir. Bölge üzerinde yaşayan milletlerin algıları ve bu algıların gerçeğe dönüşmesi için yapılan faaliyetler, bölge sorunlarını süreğen hale getirmiştir. Son zamanlarda İsrail-Filistin sorununda yaşanan yeni gelişmeler de uluslararası alanda dikkatleri üzerine toplamıştır. Bu çalışma ilk olarak; bölgede yaşanan sorunlara tarihsel bazda değinir. Sonrasında ise bölge hakkında deneyimi olan insanların açıklamaları dikkate alınıp, İsrail-Filistin sorunu üzerindeki algılar ortaya çıkarılır.

''Bir Yer İki Algı: Filistin-İsrail Sorunu'' adlı tezimi sonuçlandırmamda, görüşleri ile katkıda bulunan değerli hocam Prof. Dr. Mehmet Ünlü' ye, Prof. Dr. Mesut Doğan'a ve Doç. Dr. Ali Osman Kocalar'a teşekkürlerimi sunarım. Çalışmamın tüm ilgililere faydalı olmasını dilerim.

İstanbul, 2020 M. Raşit Güzel

ÖZET

Bir Yer İki Algı: Filistin-İsrail Sorunu

Kenan Bölgesi tarihin her döneminde birçok millete ev sahipliği yapmıştır. Bundan dolayıdır ki bu bölge geçmişten günümüze kadar birçok milletin algısında önem arz etmektedir. Kenan Bölgesi'ne ayrıca değer katan bir husus ise din olgusudur. Monoteist dinlerin merkezi olma özelliği ile farklı medeniyetlerin, bu yere karşı değer ve yargılarının oluşmasına sebebiyet verecektir. Buna en güzel yer örneği ise Filistin olacaktır. Bu değer ve yargılar; farklı milletlerin tarihsel süreç içerisinde Filistin'de hâkimiyet kurma isteğini arttıracaktır.

Yahudiler Kenan Bölgesi'nden sürüldükten sonra birçok devletin egemenliği altında yaşamışlardır. Lakin 19. yy'da, Avrupa'da Yahudilere karşı yapılan Antisemitizm faaliyetler sonucunda Yahudilerin bağımsız bir şekilde yaşama isteğini gündeme getirmiştir. Bununla ilgili resmi çalışmaları başlatan kişi ise Theodor Herzl olmuştur. İlk olarak; 1896 yılında yazmış olduğu "Yahudi Devleti" kitabında kurulacak olan Yahudi devletini anlatıp, sonrasında ise 1897 yılında toplanan Birinci Siyonist Kongre ile Yahudi devletinin kurulması hedef haline getirilmiştir.

Siyonist faaliyetler sonucunda; Yahudilerin bölgeye yoğun göçleri artmış hatta ilerleyen zamanlarda bu göçlerin sorun haline gelmesi; 1948 yılında resmi olarak İsrail Devleti'nin kurulması ile sonuçlanmıştır. Bölge, bu tarihten sonra savaşların ana merkezi haline gelir. 1948-1956-1967 ve 1973 yıllarında yapılan Arap-İsrail Savaşları bölgede gerilimin daha da artmasına neden olmuştur. Bunun akabinde; bölge üzerinde gerilimleri azaltmak için İsrail ve Filistin arasında anlaşmalar, görüşmeler ve müzakereler yapılır. Lakin hepsi sonuçsuz kalmıştır. Yani günümüze bir yerle ilgili birçok sorun gelmiştir.

Bu sorunları net bir şekilde anlamak için; Yahudilerin ve Filistinlilerin algılarındaki devleti net bir şekilde bilmemiz gerekecektir. Bunu bilebilmemiz için de şu sorulara cevap aramak gerekir;

Filistin neresi?

İsrail neresi?

Yahudilere göre Filistin neresi?

Filistinlilere göre İsrail neresi?

Kudüs kim için ne kadar önemli?

Bu sorular; Yahudilerin ve Filistinlilerin yapmış oldukları açıklamalar doğrultusunda Fenomenolojik yönteme bağlı kalınarak cevaplanmıştır. Böylelikle bu bölge ile deneyim kazanmış kişilerin gözünden Filistin-İsrail sorunu incelenmiş oldu.

Anahtar Kelimeler: Siyonizm, Antisemitizm, Yer, Mekân, Kimlik

ABSTRACT

One Place Two Perceptions: Palestine-Israel Problem

Kenan Region has hosted many nations in every period of history. Therefore, this region is important in the perception of many nations from the past to the present. Another issue that adds value to the Kenan Region is the phenomenon of religion. With the feature of being the center of monoteist religions, it will lead to the formation of values and judgments of different civilizations towards this place. The best example of this will be Palestine. These values and judgments; it will increase the desire of different nations to dominate Palestine in the historical process.

The Jews lived under the sovereignty of many states after being exiled from the Kenan District. However, in the 19th century, as a result of the anti-Semitic activities against Jews in Europe, the Jews' willingness to live independently was brought to the agenda. Theodor Herzl was the person who started the official work on this. Firstly; In the book "Jewish State" written in 1896, the Jewish state will be established and then the first Zionist Congress gathered in 1897 has made the establishment of the Jewish state.

As a result of Zionist activities; The intense migration of the Jews to the region has increased and even these migrations become problems in the future; It resulted in the establishment of the State of Israel officially in 1948. The region becomes the main center of wars after this date. The Arab-Israeli Wars in 1948-1956-1967 and 1973 caused further tension in the region. Agreements, negotiations and negotiations are held between Israel and Palestine to reduce tensions on the region. However, all of them remained inconclusive. In other words, there are many problems related to a place.

To understand these problems clearly; We will need to know the state clearly in the perceptions of Jews and Palestinians. In order for us to know this, it is necessary to seek answers to the following questions;

Where is Palestine?

Where is Israel?

Where is Palestine according to Jews?

Where is Israel according to the Palestinians?

How important is Jerusalem to who?

These questions are; In line with the statements made by the Jews and Palestinians, it was answered by adhering to the phenomenological method. Thus, the Palestinian-Israeli issue was examined through the eyes of those who have gained experience with this region.

Keywords: Zionism, Antisemitism, Place, Space, Identity

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

El Fetih: Filistin Ulusal Kurtuluş Hareketi

FKÖ: Filistin Kuruluş Örgütü

Hamas: Filistin İslami Direniş Hareketi

Hz.: Hazreti

İ.ö: İsa'dan önce

M.s: Milattan sonra

OAPEC: Organization of Arab Petroleum Exporting Countries (Petrol İhraç Eden Arap Ülkeler Örgütü)

s: Sayfa

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği

UNHRC: BM İnsan Hakları Komisyonu

UNSCOP: Birleşmiş Milletler Özel Filistin Komitesi

vb: ve benzeri

Yy: Yüzyıl

1. GİRİŞ

Tarihin her döneminde dünyanın merkezi konumunda olan Ortadoğu sahip olduğu özelliklerden dolayı siyasi çatışmanın da merkezi konumundadır. Her dönemde savaşlar ve egemenlik mücadelelerini bölgede görmek mümkündür. Bundan dolayıdır ki Ortadoğu; sıcak çatışma bölgesi olarak literatürde kalmıştır. Bu bölgeleri biraz daha lokal hale getirirsek, sıcak çatışma bölgelerine en ideal örnek; Filistin-İsrail arasında yaşanan sınır sorunu ve Kudüs sorunu olacaktır. Tek tanrılı dinler açısından kutsal olarak kabul edilen Kudüs şehrinin günümüzde İsrail ve Filistinliler arasındaki sorunların ana merkezinde olduğunu söyleyebiliriz. Her iki toplumun da bu şehri başkentleri olarak görmesi sebebiyle İsrail-Filistin anlaşmazlığı çözümünün önündeki en önemli konu olarak Kudüs şehrindeki egemenlik meselesi durmaktadır[1]. Bu topraklar üç semavi dinin ortaya çıktığı bölge olması ve bu dinlerin de Kudüs'ü kutsal kabul etmesi, sınırların oluşmasında karmaşaya yol açmaktadır. Özellikle Yahudiler ve Filistinlilerin bu bölge için verdikleri mücadele tarih sahnesinde nadir rastlanan mücadelelerden birisidir[2].

Bölgede kavganın nedeni; dini olarak da görülse, arkada siyasi ve politik nedenlerde yatmaktadır. Herzl'in Siyonist faaliyetleri sonucunda Yahudi devletinin kurulması fikri, ilerleyen zamanlarda bölgede yaşanacak sorunların ve savaşların temelini oluşturmuştur. Siyonist kongre sonucunda Yahudilerin devlet kurması için belirlenen topraklara, Antisemitizm faaliyetler gerekçe gösterilerek yoğun bir şekilde Yahudi göçleri yapıldı. Bu göçler sonucunda bölgede derinleşen sorunlar ve BM'in bu sorunları çözmede yetersiz kalması bölgede birçok soruna sebebiyet vermiştir.

1948 yılında kurulan İsrail Devleti günümüze kadar olan tarihsel seyrinde siyasi varlığını savaşlar ile geçiren bir devlettir. İsrail için en fazla önem arz eden savaş ise 1967 yılında yapılan Altı Gün Savaşı olmuştur. Bu savaş ile Sina Yarımadası'nı,

[1] Uzer, Umut. "Kudüs Şehrinin Filistin, İsrail Ve Birleşmiş Milletler Açısından Siyasi Önemi." Filistin Araştırmaları Dergisi 2 (2017): 134

[2] Kızıloğlu, Sedat. "İsrail Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler Ve Siyonizm'in Gelişimi." Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2.1 (2012): 35

Batı Şeria'yı ve Gazze'yi kontrol altına aldı. Fakat bölgede nüfusları hızlı bir şekilde artan Arapların çok fazla olması İsrail'in varlığını olumsuz etkileyeceği için yapılan anlaşmalar gereği ele geçirdiği topraklardan geri çekilmek zorunda kaldı. Bu zamana kadar ki süreçte, İngiltere ve Fransa'nın bölge üzerindeki politikalarını daha çok görmekteyiz. Lakin 1973 yılında yapılan Yom Kippur Savaşı sonrası bölgede tek egemen gücün ABD olduğu anlaşılmıştır. Bundan sonraki süreçte atılacak her adımda ABD'nin politikası doğrultusunda kararlar alındı.

Bölgede Filistinlilerin varlığı yadsınamaz bir gerçektir. Filistinlilerin hak ve özgürlüklerini savunmak için Arap devletlerinden bağımsız Filistin Kuruluş Örgütü kuruldu. FKÖ, ilk olarak uluslararası alanda Filistin davasını tanıtıp daha sonra bağımsız bir Filistin Devleti'ni ilan etti. Bu durum da İsrail ve Filistin arasında siyasi sorunlara neden oldu. Bu iki taraf arasında birçok kez ateşkes, müzakere, görüşme ve anlaşma yapılmış olmasına rağmen herhangi bir somut adım atılmadı. Sorunun çözüme en yakın olduğu anlaşma ise 1993 yılında yapılan Oslo Anlaşmaları olarak görüldü. Alınan kararların yerine getirilebilmesi için devletler kendilerine süre verdi. Lakin sorunun çözülmesi için Yahudi yerleşimleri, başka ülkelerde yaşayan Filistinli göçmenler ve Kudüs'ün statüsü konusunda mutabık olmaları gerekiyordu. Bu konular çözüme kavuşamadığı için bu barış anlaşmasında bir sonuç getirmedi. Oslo sürecinden sonra da çok kez barış anlaşması yapıldı. Lakin yapılan barış anlaşmaları, İsrail'in tutumu ve Filistin tarafında EL Fetih ve Hamas çekişmesi gibi nedenlerden dolayı bir türlü sonuca varılamadı.

İsrail'in 2008, 2009 ve 2014 yıllarında yaptığı Gazze saldırıları, Donald Trump'ın Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıması ve en sonunda Orta Doğu Barış Planı'nı açıklanması bölge ile ilgili yaşanan siyasi sıkıntıları daha çıkmaz hale getirdi.

1.1 Problem Durumu

Her dönemde dini, siyasi ve politik karmaşanın merkezi olan bu toprakların gerçek sınırlarının nerelerden ibaret olduğu konusunda anlaşmazlık söz konusudur. Bir yer, iki farklı şekilde algılanıyor. Bu farklı algılar her iki devletin tarihsel çıkarlarından kaynaklanmaktadır. Ülkeler sınırları oluştururken bazı tarihsel söylemler ortaya atılır.

Filistin ve İsrail sorunu ise buna en güzel örnektir. Bu bölge, söylem olarak dile getirildiği zaman insanların zihinlerinde net bir harita oluşamıyor.

1.1.1 Problem Cümlesi

Kenan Bölgesi olarak adlandırılan bu topraklarda yıllarca süren mücadele ne olabilir? Filistin neresi? İsrail neresi? Gerçek sınırlar nerelerden ibaret? Bu sınırlar zaman içerisinde nasıl değişti? Bu çalışmamızda sınırların nerelerden oluştuğuna yanıtlar arayacağız.

1.1.2 Alt Problemler

- İsrail-Filistin sorunu çözülür mü?
- İki devletli çözüm sonuç getirir mi?
- İlerleyen zamanlarda mevcut sınırlar değişebilir mi?
- İlişkisel mekâna göre Kudüs hangi devleti temsil ediyor?
- Kenan Bölgesi tam olarak neresidir?
- Devletler toprak taleplerinde bulunurken; bölge üzerindeki egemenliklerini tarihsel bağlamda düşünerek belirliyorlar. Peki; toprak talebinde bulunurken tarihsel bağlamda düşünmek doğru mudur? Kimin tarihi daha doğru?
- Donald Trump'ın barış planı soruna çözüm olacak mı?
- Bu bölge gerçekten İsrail ve Filistin için güvenli bir anavatan mı?

1.2 Amaç

Araştırma; bölgenin günümüzdeki sınırları ile bölge üzerinde oluşan farklı algıları kıyaslama amacı gütmektedir. Acaba şu an ki sınırlar ile algılardaki sınırlar örtüşüyor mu? Bunun en güzel cevabını bu bölgede yaşamış insanlar verecektir. Araştırmada parçalardan bütünü yakalama amacı vardır. Coğrafyanın asıl işi de budur zaten; parçalardan bütünü yakalamak. Bunu yapabilmek için bu bölgede yaşamış insanların algılarına dokunmak lazım. Kendi algılarımızı bir kenara bırakıp, kendimizi o bölgede yaşamış insanların yerine koymak gerekir.

Filistin-İsrail sorunu geçmişten günümüze süregelen bir sorundur. Bir yer, iki algı derken bu yerdeki algıların oluşmasındaki etkenler ve burada yaşamış olan

insanların yer ile ilgili nasıl bir ilişkisinin olduğu vurgulanacaktır. Böylelikle burası ilişkisel mekân bağlamında da incelenmiş olacaktır. Çünkü burada bir etnik grubun diğer grup üzerindeki etkisi veya hegemonyası ilişkisel mekân ile açıklanabilir. Bunu da ancak mekânsal düşünme becerisi gerçekleştirebiliriz. Çünkü mekânsal düşünme, entelektüel coğrafya eğitiminde, mekânın doğru bir şekilde anlaşılması ve kullanılması açısından önem taşıyan, çok farklı interaktif öğrenme ortamları ile coğrafya disiplininin merkezinde yer alan ve bireylerin sahip olması gereken temel bir beceridir[3].

1.3 Önem

Araştırmaya özgünlük katan en önemli husus; bu bölgede yaşamış insanların duygu ve düşüncelerini ön plana alarak bölge sorununa, bölgede oluşan ikircikli algıya açıklık getirecek olmasıdır. Filistin ve İsrail ile ilgili sorunu basından, makalelerden, kitaplardan vb. ortamlardan bilgi alarak belli bir kanıya varıyoruz. Bu bilgiler ile ortaya çıkan stabil anlamlara açıklık getirmek gerekir. Bunun için İsrail ve Filistin basınına verilen demeçlerin incelenmesi gerekir. Verilen basın demeçlerinde kurulan cümleler arasında derin anlamların ve çelişkilerin ortaya çıkarılması gerekecektir.

Literatür taraması yapıldığı zaman İsrail-Filistin konulu birçok çalışma mevcuttur. Çalışmaları özetlemek gerekirse; İsrail Devleti'nin kuruluşu ve gelişmesi, Siyonizm'in etkisi, bölgeye Diasporadan sonra yapılan Yahudi göçleri, İsrail ve Filistin sorunu üzerine uluslararası kuruluşların yaptırımları veya çözümleri, İsrail-Filistin sorununun tarihçesi, bölgede kalıcı barış için ortaya atılan teoriler ve söylemler… Literatür Taraması sonucu ulaşılan bilgiler ışığında, bölgede yaşayan insanların yaptığı açıklamalar ile bölge üzerinde oluşan algılar yorumlanacaktır. Yorumlama yapılırken ise bölge ile ilgili açıklamalar derinlemesine incelenecektir. Çünkü yapılan her açıklama; boşluklar, çelişkiler ve derin bir anlam içeriyor olabilir. İsrail ve Filistin sorununun çözümü için ana aktör olarak görülen devlet yöneticilerin yaptığı açıklamalar bize basit bir söylem olarak gelebilir. Lakin bu açıklamalardaki anlam karmaşasına dikkat edilerek bu kişilerin algılarını anlamaya çalışacağız. Bu kişilerin algılarına

[3] Ünlü, Mehmet ve Salih Yıldırım. "Coğrafya dersi öğretim programına bir coğrafi beceri önerisi: mekânsal düşünme becerisi." (2017), s. 18

bakarak "İsrail, nasıl bir Filistin istiyor? Filistin, nasıl bir İsrail istiyor?" sorularına cevap arayacağız.

1.4 Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, nitel araştırma modellerinden fenomenolojik (olgu bilim) yöntemde yazılmıştır. Fenomenolojik yöntem; toplumsal hayatta yaşanan olayları derinlemesine inceler ve bunun sonucunda toplumsal hayat ile ilgili bilgilere ulaşabilme imkânına kavuşuruz.

Toplumsal hayatta yaşanan bir olay hakkında az-çok bilgi sahibi olabiliriz. Yani o konuya yabancı değilizdir aslında. Fakat farkında olmadığımız ve kavrayamadığımız konular vardır. İşte bu konulara açıklık getirmek için fenomenolojik (olgu bilim) yöntemi kullanmak istedim.

Fenomen en genel anlamda "algının nesnesi, algılanan ya da bilince görünen gözlemlenebilir olay veya olgular olarak tanımlanmaktadır. Fenomenoloji ise;" Alman filozofu Edmund Husserl tarafından kurulmuş olan bilincin çok çeşitli formlarıyla dini estetik, ahlaki her türlü doğrudan deneyimi analiz eden bilim" olarak tanımlanmıştı[4]. Bu yaklaşım en net hali Husserl'in "Zu den Sachen Selbst!" yani "Şeylerin özüne dönelim![5]" söylemi ile karşımıza çıkmaktadır.

Bir sorun hakkında araştırma yaparken çeşitli kaynaklardan bilgi alırız. Çeşitli kaynaklardan alınan bilgiler, çevrenin bize öğrettiği bilgilerdir. Bu bilgiler, sorgulanmadan doğru olarak kabul ettiğimiz bilgilerdir. Bundan dolayıdır ki Fenomenoloji düşüncesi bize sunulan bu yerleşik düşünce kalıplarımızı sorgulamamızı ve doğrudan kabul etmememizi isteyen felsefi bir yöntemdir [6]. Doğru olarak nitelendirdiğimiz bu bilgileri sorguladığımızda altında farklı anlamların yattığı görülür.

[4] Cevizci, Ahmet. "Paradigma Felsefe Sözlüğü (3. Bs.)." İstanbul: Paradigma Yayınları (1999), 341-342 Aktaran: Özalp, Ahmet, And Recep ERGEN. "Husserl'in Fenomenolojisinde Sembolik Etkileşimciliğin Kökenleri Ve Din." İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 6.1 (2017): 206

[5] Husserl, E. "Kesin Bilim Olarak Felsefe (A. Kaygı)." Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu (2014), 27-28 Aktaran: Canlıoğlu, Muhammet Barkım. "Fenomenolojik, Postmodern, Pragmatist Değerler Eşliğinde Eklektik Siyaset Kuramına Giriş." Ekonomi İşletme Siyaset Ve Uluslararası İlişkiler Dergisi 5.1: 18

[6] Özalp, Ahmet, And Recep ERGEN. "Husserl'in Fenomenolojisinde Sembolik Etkileşimciliğin Kökenleri Ve Din." İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 6.1 (2017): 207

Bu anlamların ortaya çıkabilmesi için bilgilerin altında yatan derin anlamların incelenmesi gerekmektedir.

İsrail ve Filistin'in bölge üzerinde siyasi mücadelenin özüne inilmesi gerekmektedir. Bu durumda ''Siyasal mücadelenin özü nedir?[7]'' sorusu akıllara gelmektedir. Siyasal mücadelenin özüne ise; siyasal olanı belirleyen fenomenden alınan bilgi doğrultusunda inilecektir.

Ülkeler varlıklarını koruyabilmek adında farklı ülkeler ile siyasal mücadele içerisine girerler. İsrail ve Filistin'de buna en güzel örnektir, bu iki taraf geçmişten günümüze kadar siyasi anlamda bir mücadelenin içerisindeler. Bölgedeki sorun hakkında farklı argümanlar sunulmakta ve bu argümanlara göre farklı yorumlar yapılabilmektedir. Bundan dolayı taraflar bu argümanlara göre "konum almak[8]" zorundalar. Siyasetin fenomenolojik özü olan konum postmodern açı ve pragmatist mesafeden oluştuğu görülecektir. Yani: Konum= Açı+ Mesafe. Burada "konum" siyasetin kesin üzerinde uzlaşılmış niteliğini (hukuk sınırları, insan hakları vs.) açıklarken "açı" siyasetin tartışmalı konularını (azınlıklar çoğulculuk vb.) belirtmektedir. "Mesafe" ise siyasal ideolojilerin belli söz dağarcıklarından ibaret yaklaşımlarına mesafeli bir pragmatist yaklaşımı ifade etmektedir[9].

Bu bölgede yaşanan sorunlara daha iyi değinebilmek için ilk önce bu bölgede yaşamış olan öznenin bilgisine ihtiyacımız olacaktır. Daha sonra ise öznenin bilgisi doğrultusunda ön yargılarımızı dışarıda bırakıp öznenin yerine kendimizi koyacağız. Böylelikle bölge ile ilgili bilgi alırken öze inilmiş olacak. Fakat burada öznenin bilgisine duyulan güven bir lidere, bir otoriteye, bir merkeze yol açabilmekte ve özneye bir anlam yüklemektedir[10]. Bu nedenden dolayı araştırmada felsefi yaklaşım olarak postyapısalcılık ve postmodernizm kullanılacaktır. Böyle bir felsefi yaklaşım kullanılarak bölge ile ilgili ortaya atılan bilgilerin hiç birinin diğerinden üstün olmadığı,

[7] Canlıoğlu, Muhammet Barkım. "Fenomenolojik, Postmodern, Pragmatist Değerler Eşliğinde Eklektik Siyaset Kuramına Giriş." Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi 5.1: 20
[8] Canlıoğlu, s.21
[9] Canlıoğlu, s.21
[10] Say, Ömer. "Yapısalcılıktan Post-Yapısalcılığa Çoğulculuğun İnşası." Akademik İncelemeler Dergisi (AID) 8.2 (2013): 340

hiçbir toplumun seçilmiş olmadığına ve her toplumsal grubun eşit olduğu ayrıca vurgulanacaktır.

Fenomenolojik yöntem ile bu araştırmada farkında olduğumuz bir olguyu daha ayrıntılı bir şekilde açıklamaya çalışacaktır. Olgular yaşadığımız çevrede farklı yerlerde farklı mekânlarda ve buralara fenomenin deneyimleri sonucu anlam yüklemesi ile farklı biçimde karşımıza çıkmaktadır. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim (fenomenoloji) uygun araştırma zemini oluşturur[11].

Bu çalışmada bilgi toplayabilmemiz için literatür taraması yöntemine de başvuracağız. Araştırma konusunda fenomenlerden elde edilen bilgilerin özüne inebilmemiz için konunun ana şekil hatlarını bilmemiz gerekecektir. Araştırma konusu ile ilgili daha önce yayınlanmış tezler, makaleler, dergiler, tarihi kayıtlar, raporlar ve bildiriler bulunur. Bu bilgiler titizlikle incelenir ve araştırmaya katkı sağlayacak bilgilere de ulaşılmış olunur[12]. Ulaşılan bu bilgilerin ışığında belli hipotezler üretilir ve araştırma konusuna derinlik katılır.

1.4.1 Sınırlılıklar

Araştırma fenomenolojik bir tavır ile yazılacağından, doğal tavırda yazılmış yazılara göre kabul edilirliği daha az olacaktır. Doğal tavır dogmatik olduğu için araştırmacı kendisine verilenler ile soruşturmadan yetinecektir. Lakin fenomenolojik tavırda bu söz konusu değildir. Çünkü fenomenoloji de kritik (eleştirel) düşünmek gerekir. Bundan dolayı bu yöntem ve tavır ile yapılacak araştırma yatkınlık ve alışkanlık istemektedir[13]. Araştırma fenomenolojik yönteme bağlı olarak yapıldığından; bölge üzerinde algıları ortaya çıkarabilmek için buraya karşı aidiyet duygusu beslemiş kimliklere ulaşmamız gerekir. Bölge üzerinde kişiler ile yüz yüze görüşme ihtimalimiz

[11] Yildirim, Ali, And Hasan Şimşek. "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri." Ankara: Seçkin Yayıncılık (2005) Aktaran: Göçer, Ali. "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dil Kültür İlişkisi Üzerine Görüşleri: Fenomenolojik Bir Araştırma." Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 15.2 (2013): 29.

[12] Demirci, Ali. "Literatür Taraması." Coğrafyada Araştırma Yöntemleri (73-107). Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği (2014), s. 74

[13] Öktem, Ülker. "Fenomenoloji Ve Edmund Husserl'de Apaçıklık (Evidenz) Problemi." Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 45.1 (2017), s. 29

az olduğu için bölge üzerinde yaşamış ve bölge siyasetine yön vermiş insanların söylemlerine, deneyimlerine bakarak çıkarım yapılacaktır.

1.5 Literatür Taraması Tanıtımı

Bu araştırma siyasi coğrafya adına yapılmış bir çalışmadır. Araştırmanın ana çizgisi ise literatür taraması sonucunda elde edilen kitaplar, tezler, makaleler, dergiler ve internet ortamında elde edilen bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur.

Ben-Haim'in; "İsrail Hakkında Gerçekler", Fahir Armaoğlu'nun "Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları" Vahdettim Engin "Pazarlık", Yaşar, Özcan, Kor'un; "Siyonizm Düşünden İsrail Gerçeğine FİLİSTİN", Herzl'in; "Yahudi Devleti", eserleri araştırmanın ana çerçevesini oluşturmaktadır.

Araştırmanının birinci bölümünde; çalışmanın girişi, amacı, kullanılan yöntem ve felsefi yaklaşımlardan bahsedilmektedir.

İkinci bölümde; yer, mekân ve kimlik üzerinde durulur. Yer, mekân ve kimlik algısının nasıl oluştuğu ve bu üçlünün birbirleri ile etkileşimine değinilir.

Üçüncü bölümde, Kenan bölgesinde yaşayan Filistinliler ve Yahudiler hakkında bilgi verildi. Antik dönemde Kenan Bölgesi'nde yaşayan Yahudilerin, bölge üzerindeki egemenlikleri, göçleri ve göç etmelerinin nedenlerine değinilip ayrıca; Babil, Pers, Roma, Bizans ve Osmanlı gibi devletlerin egemenliği döneminde yaşayan Kenanlılar hakkında da bilgiler verildi. Bu bölüm genel olarak; 1896 yılında Theodor Herzl tarafından yapılacak olan Birinci Siyonist Kongresi'ne kadar Kenan bölgesindeki siyasi durumdan bahsetmektedir.

Dördüncü bölüm; 1896 tarihinde yapılan Birinci Siyonist Kongresinden, İsrail Devleti'nin 1948 yılında resmi olarak kurulmasına kadardır. Bu tarihler arasında Kenan bölgesine etkili olan Siyonist faaliyetler, bu faaliyetlerin sonucunda bölgeye olan Yahudi göçleri, göçler sonucunda bölgede oluşan siyasi sorunlar ele alınmıştır. Bu dönem zarfında İngiltere mandası altında Filistinliler ve bu dönemde Avrupa'dan Antisemitizm sonucunda gelen Yahudiler hakkında bilgiler verilmiştir.

Beşinci bölüm; 1948 yılından, günümüze kadar, bölgede meydana gelmiş siyasi gelişmeleri ele almıştır. İsrail Devleti'nin kurulması, İsrail Devleti ve Arap devletleri arasında meydana gelen savaşlar, iki taraf arasında yapılan siyasi görüşmeler ile sonuçları ele alınmıştır.

Altıncı bölüm; araştırmanın bulgular bölümünü oluşturan kısımdır. Bu bölümde bölgede yaşamış ve bölge siyasetinde etkili olan insanların konuşmalarına yer verildi. Genellikle bölge siyasetinde etkili olan kişilerin söylemlerine başvuruldu. Bu söylemler araştırmanın yöntemine ve araştırma felsefesine uygun olarak analiz edildi. Söylemler parçalara ayrılarak, ön yargılar askıya alınacak şekilde söylenmek istenenin özüne inildi.

2. YER ve MEKÂN

2.1 Yer ve Mekân Algısı

Fiziksel olarak yer; kültürel beklentiler doğrultusunda yatırım yapılan alanlardır. Yer kimlikler için çok değerlidir. Örneğin; ev bir yerdir. Çünkü orası bizim için değerlidir. Bir bina bizi yağmurdan, kardan ve fırtınadan koruyabilir lakin bizim için değerli olan yer evimizdir[14]. TDK' ya göre yer; bir şeyin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân, bulunan, yaşanılan ve oturulan bölge olarak adlandırılmaktadır. Mekân ise yer, bulunulan yer, ev, yurt ve uzay anlamında kullanılır[15]. Bu tanımlara bakıldığında mekân ve yer devamlı birbirleri ile karıştırılır. Coğrafi olarak düşündüğümüzde ise yer fiziki, mekân ise beşeri olarak adlandırabiliriz. Aslında mekân daha soyut, daha karmaşık ve çok fonksiyonlu olarak karşımıza çıkmaktadır. Mekân daha çok bizim yaşantılarımız sonucunda üretilen bir tanımdır.

Mekân algısı ise yere karşı hissedilen duygular sonucunda oluşmaktadır. Kısaca yer duygusu mekânı dönüştürür[16]. Mekâna yüklenen bu anlamlar zaman içerisinde kişiye bağlı olarak değişebilir. Bu anlamıyla mekan post-yapısalcı çerçevededir, stabil anlamlarla yüklü değildir ve dolayısıyla anti-özcü bir özelliğe sahiptir[17]. Bu değişimin sebebi bireylerin gelenek ve görenekleri, sosyal ilişkileri, arkadaş ve akraba çevresinin farklılığıdır. Bu farklılar sonucu ise mekânsal üretimler başlar.

Lefebvre, mutlak mekânı; tarımcı-pastoral bir mekân olarak adlandırmaktadır. Yani mutlak mekânı doğal yaşamın kendisi olarak görür[18]. Mutlak mekânlar tehditler ve cezalandırmalar ile hislere, duygulara yani zihne hitap etmeyen mekândır. Mutlak mekân bu özellikleri ile bedene hitap eder. Bir nevi tasarlanan değil, yaşanan mekândır[19]. Bu mekân; efendilerin ya da fatihlerin eylemi sayesinde başka bir şeye

[14] Harrison, Steve, And Paul Dourish. "Re-Place-İng Space: The Roles Of Place And Space İn Collaborative Systems." Proceedings Of The 1996 ACM Conference On Computer Supported Cooperative Work. 1996, P. 3
[15] ''Mekân''. https://sozluk.gov.tr/ (06/02/2020).
[16] Harrison and Dourish, p. 3,
[17] Bilgili, Münür. "Coğrafya Öğretiminde Mekân Ve Yer Karmaşası Üzerine Bir Araştırma." Coğrafya Eğitimi Dergisi 2.1 (2016): 12
[18] Lefebvre, Henri. "Mekânın Üretimi (Çev. Işık Ergüden), Sel Yayıncılık." 4. Baskı, İstanbul (2014), s. 245
[19] Lefebvre, s. 247

tahsis edilir. Böylece mutlak mekân; aşkın, kutsal, büyülü ve kozmik olarak görülmektedir. İktidarın bu eylemi sonucunda mekân doğal olan görüntüsünden uzaklaşarak farklı anlamlar içermeye başlar[20]. Nihayetinde; evrendeki bir nokta, fiziksel unsurların bir araya gelmesi ile oluşur. Lakin bu yer farklı kimliklerin ve farklı kültürlerin elinde zaman içinde dövülebilir ve değişebilir[21]. İnsanların kattığı bu farklı anlamlar sonucunda mekânsal üretim gerçekleşir. Sonuç olarak; Mekân üretiminin olabilmesi için; yerin insanlar tarafından tanımlanması gerekmektedir.

Orta Doğu coğrafyasında farklı etnik grupları, mezhepleri, dilleri görebilmekteyiz. Bu bize bu yerin çok kimlikli olduğunu gösterir. Bu bölgenin çok kimlikli olmasında; bölgenin coğrafi özellikleri önemli bir etkendir. Çünkü Orta Doğu'nun coğrafi konumu incelendiği zaman; Orta Kuşak'ta yani ılıman iklim bölgesinde yer almaktadır. Ayrıca bölgede tahıl ürünlerinin kültüre alınması, tarımın başlaması ve yerleşik hayata geçilmesi; bölge nüfusun hızlı bir şekilde artmasına neden olmuştur. Bölgenin bu avantajı Orta Doğu'nun çok fazla istila edilmesine zemin hazırlamış ve geçmişten günümüze birçok farklı medeniyete de ev sahipliği etmesine sebebiyet vermiştir.

[20] Lefebvre, s. 245-246
[21] Gieryn, Thomas F. "A Space For Place İn Sociology." Annual Review Of Sociology 26.1 (2000): 465

3. THEODOR HERZL'E KADAR KENAN BÖLGESİ

3.1 İlk Çağda Kenan Bölgesi

3.1.1 Kenan Bölgesi Neresi?

Orta Doğu üzerine yapılan haberlerde, yazılan makale, tez ve doktora yazılarında, gazetelerde vb. alanlarda devamlı bu tanım karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak bölgenin şu an günümüzde hangi ülkeleri kapsadığını bilmemiz, bölge ile ilgili yorum yapabilmemiz açısından fayda sağlayacaktır. Kenan diyarı (Harita 1) olarak adlandırılan bu bölge günümüzün Lübnan, Suriye, Ürdün, Mısır'ın kıyı kesimleri, Filistin ve İsrail devletlerinin olduğu bölgeleri ifade etmektedir. Antik Çağ'da bölgede yaşadığı bilinen, bu bölgeye de ismini vermiş olan Antik Kenanlılardır[22].

Mezopotamya bölgesinden, Süveyş Kanalı'na kadar olan bölgeye Mısırlılar Retanu ismini vermişlerdir. Bu bölge ile ilgili diğer isim ise Tevrat'ta geçen Lotanu'dur. Lotanu üç bölgeden oluşmaktadır[23]:

Harita 1 Kenan Bölgesi Haritası
Kaynak: https://gezilecekyerler.com/kenan-diyari-neresi-simdi-nerede-nereye-bagli/ (10/11/2019).

- Yukarı Lotanu: Suriye'nin olduğu bölüm
- Aşağı Lotanu: Filistin'in olduğu bölüm
- Zahi: Fenikeliler oturduğu için bu bölüme Fenike denilmiştir.

[22] ''Kenan''. https://tr.wikipedia.org/wiki/Kenan (10/11/2019).
[23] MEMİŞ, Ekrem. "Eskiçağda Filistin Ve Filistinliler." Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi. C 7.2 (2011): 2

3.1.2 Kenan Bölgesi ve Filistinliler

Mısır kaynaklarında "Palestler" adıyla, Tevrat'ta ise "Paletiler" olarak geçen Filistinliler, Ege Bölgesi'nden göçler ile gelen bir kavim olarak adlandırılmaktadır. Girit Adası'ndan geldikleri beyan edilen Filistinliler o bölgede "Paletiler" olarak adlandırılıyordu. Filistinlilerin isimleri üzerine yapılan filolojik tetkikler sonucunda onların Hint-Avrupalı kavimlerden olduğu da beyan edilmektedir. Lakin Hint-Avrupalı kökenli olan bu Filistinliler zamanla öz benliklerini kaybetmişlerdir. Başka bir ifade ile Araplaşmışlardır. Bunun sonucunda şu kanıya ulaşıyoruz ki; başlangıçta Filistinlilerin, Yahudiler ve Araplar ile hiçbir kan bağı yoktur[24].

İsrail ve Filistin sorununun olduğu bölgenin "Filistin" olarak adlandırılmasında Antik Filistinlilerin etkisi görülmektedir.

3.1.3 Kenan Bölgesi ve Yahudiler

Yahudi tarihi, yaklaşık 4000 yıl önce (İ.Ö.17.yüzyıl) kurucu ataları olan İbrahim, onun oğlu İshak ve torunu Yakup ile başladı. Mezopotamya' da keşfedilen, İ.Ö 2000-1500 yıllarına ait belgeler onların Kutsal Kitap'ta anlatılan göçebe hayat tarzının çeşitli yönlerini kanıtlamaktadır. Hz İbrahim tek tanrı inancının oluşması için Yahudileri Kenan diyarına çağırmıştır. Hz. İbrahim'in dini daha sonra oğulları İshak ve İshak'ın oğlu Yakub'a geçmişti. Bundan dolayı İsrailoğulları dini olarak adlandırılmaktadır. Kenan Bölgesi'nde yaşanan açlık sorunlarından dolayı Yahudiler bu bölgeden göç etmek zorunda kaldı. Kenan diyarından göç eden Yahudiler Mısır'a yerleşti ve burada uzun süre kaldılar. Bu uzun süre zarfı içinde Mısır'da köleleştirildiler ve zor şartlar altında çalışmaya maruz bırakıldılar[25].

[24] Memiş , s. 9-10
[25] Ben-Haim, Ruth. "İsrail Hakkında Gerçekleri." İsrael: İsrail Enformasyon Merkezi (2008), s. 8

Uzun süren kölelikten Filistin'e geri dönüş Milat'tan önce 1250'de II. Ramses döneminde Hz. Musa (aleyhisselam)'ın döneminde gerçekleşmiş, Arz-ı Mev'ûd Filistin, zalim bir yönetimin altında iken Hz. Musa, kavmini kırk yıl Ürdün'ün doğusunda, çölde tutmuş; kendisinin vefatı üzerine İsrailoğulları'nın başına Yuşa bin Nun geçmiştir[26]. Mısır'dan çıkış (yaklaşık İ.Ö 1300) Yahudi halkı üzerinde silinmez bir iz bıraktı. Yahudiler her yıl düzenli olarak bu zamanı hatırlamak için Pesah, Şavuot ve Sukkot bayramlarını kutlarlar. İlerleyen süreçte bölge üzerindeki egemenliğini arttıran İsrailliler çiftçi ve zanaat olarak kendilerini geliştirdiler. Kral Davut (yaklaşık İ.Ö 1004-965) zamanında İsraillilerin bölge üzerindeki egemenlikleri daha güçlü bir hale geldi. Hatta Kral Davut'un oğlu Süleyman (yaklaşık İ.Ö 965-930) krallığın başına geçerek, ekonomik ve peyzaj bakımından krallığı üst noktalara taşımıştır. Bu dönem içerisinde Yahudiler için kutsal mekân olan Kudüs'teki tapınağın inşası Kral Süleyman'ın başarılarını taçlandırır[27].

3.1.4 İlk Sürgün (İ.Ö. 586-538)

Kral Süleyman'ın ölümüyle kuzeyde İsrail Krallığı ve güneyde Yahuda Krallığı (Harita 2) olmak üzere parçalanan Yahudi toprakları, bölgedeki birçok Sami kabilenin özellikle de gittikçe gücünü hissettiren Aramiler'in tehdidi altında kalmıştır. Fakat İsrail ve Yahuda krallıkları için asıl tehlikeyi Asurlular ve Babilliler oluşturmuştur[28]. MÖ 722'de Asur işgali ile İsrail Devleti yıkılır. Bölgede yaşayan Yahudiler ise Mezopotamya şehirlerine göçe tabii tutulur. Sonrasında ise Asur Devleti, MÖ

Harita 2 Kuzeyde İsrail Krallığı'nı ve güneyde Yahuda Krallığı'nı gösteren harita.
Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Kingdom_of_Judah (10/11/2019).

[26] ARİF, Paşa Arif: Tarihü'l-Kuds, Dâru'l-Maarif Bi Mısr, Kahire 1951, s. 11 Aktaran: TURAN, Abdulkadir. "KUDÜS SORUNU.",2018, s. 3
[27] Ben-Haim, Ruth, s. 9-10-11
[28] Akbıyık, Serpil. Babil esaretinin Yahudiler üzerindeki sosyal, kültürel ve dini etkileri. Diss. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010. s. 49

612'de Babil Devleti ve Med koalisyonlarına katılarak, Kudüs'ü başkentlikten düşürür. Ayrıca Kral Süleyman tarafından yapılan tapınak saldırılar sonucunda tahrip edilir[29]. Asur sürgünü sonrasında bölgedeki diğer Yahudi kabilelerin durumu ise karşılaşılan sürgün öncesi tedbirlerin alınmasını sağlamıştır. Yahuda Krallığı'nın bu dönemde karşılaşacakları sürgün gerçeği, dini ve toplumsal yaşayış ile ilgili birçok düzenlemeleri beraberinde getirmiştir[30].

3.1.5 Pers ve Helenistik Dönemler (İ.Ö 538-142)

Babil İmparatorluğu'nu fetheden (İ.Ö. 538) Pers Kralı Keyhüsrev'in emriyle, 50.000 kadar Yahudi, Davut'un soyundan gelen Zerubbabel öncülüğünde, İsrail toprağına ilk geri dönüş için yola çıktılar. Bir asırdan daha kısa bir zaman sonra, Yazıcı Ezra öncülüğünde ikinci geri dönüş yapıldı. Bundan sonraki dört asır boyunca, Yahudiler, önce Pers hâkimiyeti (İ.Ö.538-333) ve sonra Helenistik (Ptolemaik ve Selefki) hâkimiyeti (İ.Ö. 332-142) altında farklı derecelerde özyönetime sahip oldular. Yahudiler terk etmiş olduğu topraklara tekrar döndüğünde istilalar sonucu yıpratılmış olan ilk tapınağın olduğu yerde ikinci bir tapınak inşasına başladılar[31].

3.1.6 Roma Hâkimiyeti (İ.Ö.63-İ.S.313)

İ.Ö 40'lı yılarda bölge Roma Devleti'nin bir eyaleti haline geldi. İ.Ö 37 yılında Herod, Romalılar tarafından Yahudi Kralı olarak seçilir. Kendisine verilen yetkiler ile dönemi içerisinde başarılara imza atar. Bu başarısına rağmen bölgede yaşayan Yahudilerin desteğini ve güvenini kazanamaz. Ölümünden on yıl sonra (İ.Ö. 4) bölge toprakları, dolaysız bir şekilde Romalıların egemenliği altına girer. Roma hâkimiyetinin artması bölgedeki Yahudiler tarafından hoşnutsuzluk ortamına sebebiyet vererek bölgede isyanlar baş gösterir. Bunun sonucunda Titus başkanlığındaki üstün Roma kuvvetleri Kudüs'ü yerle bir eder[32].

---

[29] Mark, Joshua J.. ''Kenan Bölgesi: Orta Doğu'nun Süt ve Bal Akan Toprakları'', 25/11/2018. https://gorgondergisi.com/kenan-bolgesi-orta-dogunun-sut-ve-bal-akan-topraklari/ (12/11/2019).
[30] Kılıç, Sami, Abdullah Altuncu, ''Yahudi Geleneği Bağlamında Sürgün'', II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Kilis, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, 28-29 Nisan 2016, s. 519
[31] Ben-Haim, s. 14
[32] Ben-Haim, s. 18-19

Yahudiler için önem arz eden tapınağın yıkılmasından ve resmi olarak tanınan İsrail Devleti'nin 1948 yılında kurulmasına kadar olan zaman "Yabancıların Hâkimiyet Dönemi" olarak adlandırılmaktadır. Bu tarihsel skalada İsrailoğulları'nın bölgeye olan hâkimiyeti değerlendirilecek olursa; yabancıların hâkimiyeti altında gecen 1878 yıllık sürece göre kısa olduğu görülecektir[33].

3.2 Orta Çağ'dan Theodor Herzl'e Kadar Kenan Bölgesi

3.2.1 Bizans İdaresi (313-636)

İmparator Konstantin döneminde resmi olarak Hristiyanlık dinin kabul edilmesi ile bölge toprakları Hristiyanlığın hüküm sürdüğü topraklar haline geldi. Bu dönem içerisinde Yahudilerin kutsal olarak kabul ettikleri yerlere çok sayıda kiliseler inşa edildi ve manastırlar kuruldu. Ayrıca, Yahudiler bölgede etkin oldukları dönemlerdeki hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakıldı. Eski yaşayışlarına dönmek İsteyen Yahudiler; 614 yılında bölgenin Persler tarafından istilasında kurtuluş ümidi ile destek oldular. Bu destek karşılığında kendilerine Kudüs'ün idaresi verildi. Lakin bu uzun soluklu olmadı. Şehri tekrar ele geçiren Bizans ordusu, Yahudi cemaatini tekrar bölgeden uzaklaştırdı[34].

Yahudiler, Bizans İmparatorluğu'nun baskı ortamı altında istikrarsız bir millet haline geldi. Bölgede gerçekleşecek Arap fetihleri sonucunda bölge hâkimiyeti, Arap devletlerinin kontrolü altına girmiştir. 634 yılında Herakleios'un komutanlarından Canditatus'un (Sergios), Dasin Savaşı'nda Araplara yenildiği duyulunca Yahudiler sevinç gösterisi eşliğinde ''Candidatus'a ölüm'' diye bağırarak Arapların yanında yer aldıklarını belli etmişlerdir[35]. Yahudiler, Bizans idaresi altında çok zor dönemden geçmişlerdir. Adeta ikinci sınıf muamelesi gören Yahudiler, daha sonrasında burada egemenliği devralan Müslümanların egemenliği altında daha rahat yaşamaları ve dini inanışlarının gerekliliği olan ibadetlerini özgür bir şekilde yerine getirmeleri dikkat edilmesi gereken hususlar arasında yer almaktadır.

---

[33] Kızıloğlu, s. 41
[34] Ben-Haim, s. 21
[35] KAEGI, Walter, Bizans ve İlk İslâm Fetihleri, Çeviren: Mehmet Özay, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 149 Aktaran: Sivrioğlu, Ulaş Töre, "Bizans İmparatorluğu'nda Yahudiler (MS 330-1453)." (2015), s. 112

Hz. Ömer döneminde huzur ve sükûnete kavuşan kutsal kent Kudüs; daha öncesinden çok farklı olan bir barış sürecine girdi. Bu dönemde gerek Yahudiler gerek Hristiyanlar rahat bir yaşam sürdüler. Bu rahat yaşam ilerleyen zamanlarda Eyyubiler, Memlukler ve Osmanlı İmparatorluğu egemenliği altında da devam etmiştir[36].

İlerleyen zamanlarda Selahaddin Eyyubi ile Haçlı orduları Kudüs'te karşılaşırlar. 4 Temmuz 1187'de gerçekleşen Hıttin Muharebesi'nde Selahaddin Eyyubi galip gelmesini bilir ve 88 yıl Frankların elinde bulunan Kudüs'ü 2 Ekim 1187'de teslim alır[37]. Bu dönem zarfında Müslüman egemenliği altında bulunan Yahudilere belli ölçülerde özgürlükler tanınmış, Kudüs'e dönmeleri sağlanarak burada yine ikamet etmelerine izin verilmiştir. Selahattin Eyyubi'nin ölümü ile bölge ilk başta tekrar haçlıların daha sonra ise Memluklerin egemenliği altına girmiştir[38]. Şunu da belirtmek gerekir ki; Selahaddin Eyyubi hakkında, Arap, Ermeni, Frank ve Yunanlı tarihçiler mağluplara gösterilen hoşgörüden bahsetmektedirler. Hatta değerli mal ve eşyalarını geride bırakmak zorunda kalan Franklara, bu değerli eşyalarını gidecekleri yere götürebilmeleri için kendi ordusundan tahsis ettiği nakil araçlarını Frankların hizmetine sunmuştur[39].

3.2.2 Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Kenan Bölgesi

Bu bölgenin Osmanlı idaresine geçmesi Yavuz Sultan dönemine dayanmaktadır. Yavuz Sultan Selim zamanında bu bölgede egemen güç olarak Memlukler bulunmaktadır. Ayrıca Memluk Devleti bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarını hızlı bir şekilde büyütmesinden tedirgin olmaktaydı. Bu tedirginlik Memlukleri, Safeviler ile anlaşma yapmaya zorladı. Yavuz Sultan Selim ise bu anlaşma üzerine fetihlerini İran üzerinden Suriye bölgesine kaydırdı[40]. Memlukler ve Osmanlı Devleti arasında Mercidabık Savaşı'nda; Memluk ordusu merkezden gelen yoğun top ve tüfek atışlarına karşılık veremeyince üç saat gibi kısa bir sürede dağılır. Dağılmış ve bertaraf edilmiş Memluk emirlerinin Şam'da bir araya geldiklerini duyan

[36] Muammer Gül,"Müslümanların Kudüs'ü Fethi", Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, yıl: 2001, sayı: II, s. 54
[37] ''Selahaddin Eyyubi''. https://tr.wikipedia.org/wiki/Selahaddin_Eyyubi (07/06/2020).
[38] Kızıloğlu, s. 43
[39] Hizmetli, Mustafa. "Kudüs' Ün Haçlılar (1099) İle Müslümanlar (1187) Arasında El Değiştirmesi Sırasında Şehir Halkına Yapılan Muamele Hakkında Bazı Değerlendirmeler." (2016), S. 414
[40] Ercan, Yavuz. Kudüs Ermeni Patrikhanesi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, (1988) s. 3

Yavuz Sultan Selim sonrasında yönünü Şam'a çevirir[41]. Fetihlerine devam eden Yavuz Sultan Selim, Şam'ı ele geçirdikten sonra Filistin bölgesini de topraklarına kattı. Hz. Ömer ve Selahaddin Eyyubi'nin Yahudilere verdiği ahitnameler, Yavuz Sultan Selim döneminde de geçerli oldu. Böylece gayrimüslimlere tanınan inanç ve ibadet özgürlükleri Osmanlı Devleti'nin garantörlüğünde devam etmiştir[42].

Osmanlı Devleti bu bölge de dinsel farklılıklarının olduğunu çok iyi biliyordu. Bundan dolayı bu bölgede inanç ve ibadet özgürlüklerine büyük önem gösterildi. Fakat buna rağmen bölge çeşitli isyanlar baş gösterdi. Yavuz Sultan Selim döneminin sonra ermesi ve yerine oğlunun yani Kanuni Sultan Süleyman'ın geçmesi üzerine bu geçici siyasi boşluktan faydalanmak isteyenler isyanların fitilini ateşledi. Lakin dönem içerisinde meydana gelen isyanlar (Canberdi Gazali İsyanı) kısa sürede bastırıldı.

Osmanlı devleti egemenliği altında 400 yıl kadar kalan Hristiyanlar ve Yahudiler dil, din ve ırk ayrımı yapılmadan huzur içinde yaşamışlardır. Hoşgörü ve nezaket ortamını sağlamanın yanı sıra Osmanlı Devleti bölgeye sayısız eser yapmıştır. Bunlardan en önemlisi, Kanuni Sultan Süleyman tarafından yapılan ve şehri kuşatan surlardır. Sur, 4 kilometre uzunluğunda, ortalama yüksekliği 12 metredir. 34 kule ve 7 kapı mevcuttur[43].

Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında bulunan Yahudiler bölgede diğer halklardan ayırt edilmemiştir. Diğer halklar gibi inanç ve ibadetlerini rahatlıkla yapabiliyorlardı. Hatta ekonomik ve sosyal alanlarda Müslümanlara tanınan hak ve özgürlükler Yahudilere de sağlanmış oluyordu. Fakat Osmanlı İmparatorluğu 17. yy'da duraklama dönemine girdiği için Yahudi yöneticilerin olduğu bölgelerde siyasi anlamda bazı kısıtlamalara gitme kararını almasına neden olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin 1831-1841 yılları arasında Kavalalı Mehmet Ali Paşa isyanı ile karşılaştı. Bir iç isyan olarak görülen Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı ilerleyen zamanlarda Avrupa sorunu haline gelmiştir. Bu durum da Osmanlı Devleti'nde

[41] Emecen, Feridun, M. Özgür Kolçak, Özgür Oral Ve Yusuf Alperen Aydın. "Osmanlı Tarihi (1300-1566)". s. 113. https://alonot.com/wp-content/uploads/2019/02/A%C3%B6f-Osmanl%C4%B1-Tarihi-1299-1566-.pdf (07/06/2020).
[42] Bayraktar, Yasemin. "Filistin'deki Yahudiler Ve Müslüman Hacılar Üzerindeki Osmanlı İdaresi (1555-1591)." Journal Of International Social Research 10.50 (2017), s.161
[43] Sonuç, Yusuf Ziya. 'Kudüs-ü Şerif ve Kenan Diyarı'. 3. Basım Ankara: Ender Matbaası, 2016, s.17

yeni sorunlara sebebiyet verdi. Bundan dolayı Osmanlı Devleti birçok Avrupa devletinden yardım talebinde bulundu. Neticesinde; Avrupa ülkeleri ile sağlanan güçler dengesi politikası sonuç getirdi ve isyan bastırıldı, bölge toprakları kontrol altına alındı. Lakin Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı; Osmanlı Devleti'nin bir vali isyanı karşısında, toprak bütünlüğünü koruyabilmek adına yabancı devletlerin desteğine ihtiyaç duyması, ne kadar güçsüz duruma düştüğünü de ortaya çıkarmaktadır[44].

Osmanlı Devleti çok uluslu bir toplumdur ve Mutlak monarşi ile yönetilen bir devlettir. 1789 yılında Fransız Devrimi ile milliyetçilik akımının güçlenmesi Osmanlı Devleti gibi ülkeler de iç karışıklıklar yaşanmasına neden oldu. Bu ülkeler milliyetçilik akımının önüne geçmek için sınırları içerinde yaşayan haklara hak ve özgürlükler sunan fermanlar yayınlamaya başladılar. Osmanlı Devleti'nde bu fermanlara örnek verecek olursak; 1839 yılında Mustafa Reşit Paşa tarafından Gülhane Parkı'nda Gülhane Hattı Hümayunu yayınlanmasıdır. Diğer ismi ile Tanzimat Fermanı ilan edilmiş oldu. Bu ferman ile gayrimüslimler devlet idareciliği görevlerine gelebilmiş ve devletin işlerine müdahil olmuşlardır. Yahudiler bunu fırsat bilip bölgeye diğer bölgelerde yaşayan Yahudileri toplama çabası içerisine giriştiler. Osmanlı Devleti bunu önlemeye çalıştı lakin Yahudiler hac yapma bahanesi ile bu topraklara girmeye kalkıştılar. İlerleyen süreçlerde de Yahudiler akın akın bölgeye kaçak yollar ile girmeye devam ettiler.

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarda izlediği denge politikası sonucunda Kenan Bölgesi'ne olan Yahudi göçünü daha da arttırmıştır. Avrupalılar nazarında "Hasta Adam" olarak adlandırılan Osmanlı Devleti dış politikada yalnız kalmamak adına denge politikasını uyguladı. Ayrıca; Modern dönemin en önemli hareketlerinden biri olarak kabul edilen Siyonizm hareketi 1789 Fransız Devrimi ile daha da güç kazandı. Fransız Devrimi ile çok uluslu devletlerde görülen milletçilik hareketleri, Osmanlı Devleti içerisinde büyük bir tehdit oluşturdu. Özellikle bu dönemde, Avrupa devletlerinin Siyonizm hareketini desteklemeleri bölgedeki tehlikeyi daha da arttırmıştır. Sonrasında Avrupa'da etkili olan antisemitizm faaliyetleri ile gerçekleşen Yahudi göçleri II. Abdülhamit'in önlemleri sayesinde Filistin dışındaki yerlere

[44] Kocaoğlu, Mehmet. "Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı (1831-1841)." (1995), s. 208

gerçekleşti. Özellikle 1912 yılına kadar Filistin'e gerçekleşen Yahudi göçleri Siyonistler tarafından hiçbir zaman tatminkâr olarak karşılanmadı[45].

II. Abdülhamit dönemi Osmanlı Devleti'nin hasta adam olarak nitelendirildiği döneme tekabül etmektedir. Devlet; siyasi ve ekonomik anlamda çöküşler yaşamasına rağmen Osmanlı Devleti, Filistin'e ekonomik ve sosyal anlamda yardımlarını esirgememiştir. Bölgenin ulaşım anlamında karayolları ve demiryolları geliştirilmiş ve ayrıca hastane, okul gibi alanlarda yardımlar yapılmıştır[46].

Kudüs şu an bile dünyanın gündeminde yer alan önemli kentlerden birisidir. Burada huzur ve güvenliğin nasıl sağlanacağı konusunda hala fikir birliği sağlanmış görünmüyor. Lakin buradaki huzur ve güvenin nasıl sağlanacağı konusunda biraz geçmişe bakılması gerekmektedir. Zira Osmanlı İmparatorluğu altında bölgede nasıl huzur ve güven sağlandı ise şimdide Osmanlı modeli[47] örnek alınarak huzur ve güven sağlanabilir.

[45] Polat, Ziya. "Yahudilerin II. Abdülhamid Döneminde Filistin'e Göç Girişimleri ve Oliphant'ın Siyonist Koloni Talebi." Journal of Islamicjerusalem Studies 17.1 (2017): 15
[46] Gümüş, Saliha. "II. Abdülhamid Döneminde Filistin Politikası." (2009), s. 153
[47] Gül, s. 54

4. 19 YY.'DA SİYONİZM VE İSRAİL DEVLETİ HAYALİ

4.1 Theodor Herzl ve Siyonizm

İsrail ve Filistin gerek dini yapıları gerek siyasi yapıları ile sürekli gündeme gelen ülkelerdir. İki ülke bu bölgedeki tarihsel geçmişine dayanarak bölge topraklarında varlığını korumak istiyor. Bu durum iki ülke arasında büyük çatışmalara neden olmaktadır. Bölgede yaşanan sorunların asıl nedeni; Yahudiler için 1896'lı yıllarda bir devlet kurulması hayali ile başladı. Bu hareket Yahudi halkının kurtuluş hareketi olarak tanımlanan Siyonizm ideolojisinden beslendi. Bu ideoloji bölgeye duyulan derin özlem ve hasreti anlatmaktadır. Zaten Siyonizm; kelimenin en sade anlamı ile Kudüs'te bulunan Siyon tepesini ifade etmektedir. Kutsal kitaba göre Yahudilere ait olduğu düşünülen topraklar Siyon olarak adlandırılmaktadır[48].

Yahudiler Avrupa'da uzun süre dışlanarak yaşamak zorunda kaldılar. Hristiyanlar tarafından Yahudilere hiçbir zaman iyi gözle bakılmamıştır. Hatta Hristiyanlık, Yahudileri gözü kapalı bir şekilde suçlamaktadır. Yahudiler, Hz. İsa'yı tanımadıkları için ''Allah'ın Katili'' olarak görülüyordu[49]. Fransız Devrimi ile güçlenen milliyetçilik anlayışı Yahudilerin ulus devleti olma hayalini daha da güçlendirdi. Bu devlet kurma hayali bir takım Siyonist hareketlerin başlamasına da neden oldu. Yahudiler için kurulacak devletin yeri ve bu bölgeye olacak Yahudi göçlerinin planları yapılmaya başlandı.

Plan tasarım aşamasında oldukça basit, yerine getirme aşamasında oldukça karmaşıktır. Siyonist hedefler doğrultusunda kurulacak olan devlet ancak iki kurum vasıtasıyla hayata geçebilir: Yahudi Derneği ve Yahudi Şirketi[50]. Bu iki oluşum basit olarak görünse de Yahudi devletinin kurulması için atılacak adımların daha sağlam olmasını sağlamıştır. Yahudi Derneği; siyasi ve bilimsel çalışmaları ile Avrupa'da yaşayan Yahudilerin Kenan Bölgesi'ne göçmesine olanak sağlayacaktır. Yahudi göçlerinin sübvanse edilmesinde ise Yahudi şirketleri devreye girecektir. Herzl, Yahudi

[48] Başaran, İsmail. "Muhafazakâr Yahudilik Siyonizm İlişkisi." (2016), s. 76
[49] Garaudy, Roger. "Siyonizm Dosyası (çev. Nezih Uzel)." İstanbul: Pınar Yay (1983), s. 23
[50] Herzl, Theodor. "Yahudi Devleti (Çev. Sedat Demir)." 4. Baskı. İstanbul: Ataç Yayınları, 2018, s. 41

devletinin kurulabilmesi için önceki dönemlerde yapılan hataların tekrar yapılmaması için de şu şekilde uyarıyor:

> *"Farz edelim, mesela bir ülkeyi yırtıcı hayvanlardan temizlememiz gerekiyor. Kolları sıvayıp beşinci yüz-yıldaki Avrupalıların yaptığı gibi işe başlamamalıyız. Oku, mızrağı kuşanıp tek başımıza ayı avına çıkmamalıyız. Büyük ve etkin bir av partisi düzenleyip hayvanları toplu bir şekilde kovalamalıyız ve parçalayıcılığıyla gününde olan bombamızı tam ortalarına atmalıyız"*[51].

***

Politik olan Siyonizm'in ortaya çıkmasında birçok etken bulunmaktadır. Bunların en başında Yahudilere karşı yapılmakta olan antisemitizm faaliyetler başı çekmektedir. Özellikle Doğu Avrupa'da Yahudilere karşı baskı ve şiddet uygulanmaktaydı. 1799 yılına Fransız Devrimi sonucunda Batı Avrupa'da meydana gelen çağdaşlaşma, Yahudilere karşı yapılan ayrımcılığa son vermemişti. Yahudilere karşı yapılan antisemitizm politik olarak Siyonist hareketlerin temeli oldu. Siyonist hareket denilince de akla gelen ilk isim Theodor Herzl'dir. Theodor Herzl; 1897 yılında İsviçre'nin Basel kentinde yaptığı Birinci Siyonist Kongre ile Siyonizm'i resmi olarak ilk defa ifade etmiştir. Herzl'in resmi olarak ifade ettiği Siyonizm'de; Dünya'nın çeşitli yerlerinde baskı ve zülüm altında yaşayan, başka toplumlar içerisinde kimlik çatışması içerisinde bulunan Yahudilerin uluslararası anlamda tanınması ve bağımsız bir Yahudi devletinin kurulmasını öngörüyor. Bu gerekçeler Siyonizm'in politik gerekçelerini oluşturuyor. Kısaca; hukuken güvence altına alınmış bir yurt temin etmeye yönelik, hem ideolojik hem de pratik unsurlar içeren bir harekettir[52].

Siyonizm kelimesinin kökeni olan Siyon, ilk çağdan beri ''Siyon Dağı'' olarak bilinen Kudüs'e işaret ediyordu. Bu bölge Siyonizm kelimesinin esinlendiği yerdir. Siyonistlere bu bölgeyi önemli kılan; Yahudilerin bu bölgeden sürgün edilmesi düşüncesi yatmaktadır. Tarif edilen yerin dışında yaşayan bütün Yahudileri bu bölgede toplamak ve sonrada burada yıkılmış olan Süleyman Mabedini tekrar inşa etmek

[51] Herzl, s.41-42
[52] Ben-Haim, s. 27-28

idealleri bulunmaktadır[53]. Yahudilerin bir çatı altında birleşecekleri ve kendilerine ait bir devlet kurulması fikrinde antisemitizm faaliyetler etkili olmuştur. Bu Siyonist hareketlerin politik ayağıdır. Kutsal olarak kabul edilen bu coğrafyada Yahudilerin devlet kurması gerektiği düşüncesi ise Siyonizm'in dini gerekçelerini temsil etmektedir. Bazı Yahudiler ise Mesih'ten önce bir Yahudi devletinin varlığına da karşı çıkıyorlardı. Bu sebepten Siyonizm; İsrail'de devrimci, işçi, dini, kültürel veya revizyonist gibi sıfatlarla birlikte kullanılmakta ve farklı tandanslı Siyonistler arasında önemli çatışmalar da olmaktadır[54]. Siyonizm fikrini ortaya atan kişi ise kendini Alman olarak tanıtan Theodor Herzl'dir. Yahudiler için devlet kurulması gerekliliğini ilk olarak Yüzbaşı Dreyfus davasını izledikten sonra kanaat getirdi[55]. 1894 yılında Yahudi asıllı bir yüzbaşıyı grotesk, düzmece, gülünç bir mahkeme sonucu vatan haini olarak cezalandıran işleme maruz kaldı. Yüzbaşı Alfred Dreyfus genelkurmayda çalışan düzgün bir subaydı. Bazı Fransız silahlarının yeni teknik özelliklerini Almanlara bildirmekle suçlanıyordu. Guyana açıklarında Şeytan Adasına müebbet hapis mahkûmu olarak gönderildi[56]. Bu süre zarfında Fransa sokaklarımda Yahudilere ölüm nidaları atılması Theodor Herzl'i derinden etkiledi. Hatta bu olaylardan şu sonucu çıkarmıştır; *''Yahudiler dünyanın neresinde olursa olsunlar tek bir halk meydana getirmektedirler. Yahudiler her yerde ve her devirde işkenceye maruz kalmışlar ve içinde yaşadığı toplumlar tarafından asimile edilememiştir.''*[57]. Bunun akabinde Herzl ''Yahudi Devleti'' adlı kitabını yayınladı. Bir nevi Siyonizm manifestosu yapmıştır. Ertesi sene 1897 yılında ise Basel Programını yayınladı. Basel Kongresi Yahudi ulusunu barındıracak bir devletin temellerinin atıldığı kongredir. Bu kongrede[58];

- Bölgede devamlılığı esas kılmak için Yahudi tarım ve sanayi işçileri ile Filistin'de iskân çalışması yapma,
- Milliyetçilik duygusunu güçlendirmek,

[53] Öke, Mim Kemal. "Siyonizm'den Uygarlıklar Çatışmasına Filistin Sorunu." Çağlayan Matbaası, İzmir (2002), s. 22 Aktaran: Kızıloğlu, s. 45
[54] Ulutaş, Ufuk, et al. "İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu." SETA, 2012. s. 12
[55] Moltke, Helmuth Von. ''Adım Adım 15 Maddede Filistin Sorunu'', Onedio. 23/07/2014. https://onedio.com/haber/adim-adim-15-maddede-filistin-sorunu-340224 (13/11/2019).
[56] Ortaylı, İlber. ''Dreyfus Olayı'', Milliyet Gazetesi. 12 Ocak 2014. http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/dreyfus-olayi-1820648 (15/11/2019).
[57] Garaudy, s.19
[58] Tokgöz, Habip. "İsrail Devleti'nin Kuruluşunda Theodor Herzl ve Siyonizm." ANASAY 1 (2017): 189.

- Bu kongreyi ve burada alınan kararları meşru kılmak için gerekli devletlerin onayını almak.

Bu kongre ile Theodor Herzl öngördüğü İsrail Devleti'nin temelini atmış bulunuyordu. Bu devletin kurulması için öncelikle buraya göç edecek Yahudilerin seçilmesi ve bu göçlerin, kurulacak olan kuruluşlar ile organize edilmesi hedeflendi. Bu şekilde hareket edilerek Yahudiler arasında milliyetçilik duygusunun güçlenmesi sağlanacaktı.

Yahudiler için yurt arayışları sürerken ülke değerlendirilmesi de yapılıyordu. Batı Avrupa'da Yahudilere karşı yapılan baskı ve zulümlerin artması nedeniyle Yahudi devletinin biran önce kurulması gerekiyordu. Yahudi devleti; Baron Hirsch'in önerdiği Arjantin'de ya da İngilizlerin görüşleri doğrultusunda Uganda da kurulabilirdi. Bu sırada Theodor Herzl'in Cecil Rhodes'den fikir alışverişi yapması ayrıca düşündürücüdür. Güney Afrika'nın sömürge yönetimi ile meşgul olan Rhodes, Theodor Herzl'in ilgisini yakından çekiyordu. Uzun süren fizibilite çalışmasından sonra Herzl, Yahudiler için en ideal toprakları; Filistin toprakları olarak belirledi. Böylelikle Siyonist dostlarının beğenisini kazanacak ve davanın dini temeller üzerine de şekillenmesi Siyonizm'e taraftar toplayacağı kanısındadır[59].

Herzl; Filistin'de kurulacak olan Yahudi devleti ve buraya getirilecek olan Yahudi nüfusu için harekete geçti. Bu dönemde büyük ekonomik sıkıntılar çeken Osmanlı İmparatorluğu ve bunu çok iyi bilen Herzl bu durumu değerlendirmek ister. Herzl birkaç milyon altın ile problemin çözüleceğine inanıyordu. Yani, Herzl bu sorunu Osmanlı Devleti üzerinden hızlı bir şekilde halletmek istiyordu. Bu dönemde padişah ile dostluğu bulunan Polonyalı asilzade Newlinski'yi devreye soktu. Newlinski ile Sultan Abdülhamid 19 Haziran 1896 tarihinde bir görüşme gerçekleştirdiler. Fakat; Sultan Abdülhamid, Filistin topraklarında Yahudilerin yerleştirilmesi konusuna sıcak bakmadı[60]. Hatta Nevlinski'ye;

''Eğer Bay Herzl senin benim arkadaşım olduğun gibi arkadaşın ise, ona söyle bu meselede ikinci bir adım atmasın. Ben bir karış bile olsa

[59] Garaudy, s. 20-21
[60] Engin, Vahdettin. Pazarlık, 22. Baskı. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2018, s. 63-64

toprak satmam, zira bu vatan bana değil milletime aittir. Milletim bu İmparatorluğu kanlarını dökerek kazanmış ve yine kanları ile mahsuldar kılmıştır. O bizden ayrılıp uzaklaşmadan tekrar kanlarımızla örteriz. Benim Suriye ve Filistin alaylarımın askerleri birer birer Plevne'de şehit düşmüşlerdir. Bir tanesi daha geri dönmemek üzere hepsi muharebe meydanında kalmışlardır. Türk İmparatorluğu bana ait değildir, Türk milletinindir. Ben onun hiçbir parçasını veremem. [61] '' ifadesinde bulunmuştur.

Sultan hazretleri Herzl'in toprak talebini kabul etseydi; Türkiye'nin ekonomik anlamda bütün maliyesi düzeltme görevini üstleneceklerdi. Hatta Türkiye'de, Asya'dan gelebilecek barbarlığa karşı koyan sınır karakolu, kale oluşturabilecekleri ifade edilmiştir[62].

4.2 Filistin'e Yahudi Göçleri

Yahudilerin, bir ülkeden Filistin'e yerleşmek için düzenledikleri göçlere yükseliş anlamına gelen ''Aliyah'' denilmektedir[63]. Başka memleketlerde yurtsuz olarak yaşayan Yahudilerin, Balfour Deklarasyonu'nda belirlenen Filistin topraklarına göç olarak da ifade edilebilir. Bu süreç içerisinde Siyonu Sevenler Derneği aktif olarak çalışmıştır.

1881 yılından beri Batı Avrupa ve Rusya'da, Yahudilere yapılan zülüm ve baskı artış göstermişti. Rus Çarı Alexander II, devrimciler tarafından suikasta uğradıktan sonra yüzbinlerce Yahudi, Rusya ve Doğu Avrupa'daki katliamlardan dolayı göç etmek zorunda kaldı. Rus Siyonist hareketi Hibbat Zion (Siyon Aşkı), Filistin'de Avrupalı Yahudi çiftlik kolonileri kurmaya başladı. Lakin farklı diller konuşan yerleşimciler için ortak bir dil gerekmekteydi. İlerleyen sürede ortak dil olarak İbranice belirlendi[64]. Bu süreçten sonra Siyonu Sevenler Derneği ile bu göç daha sistemli bir hale getirildi[65].

[61] Engin, s. 64
[62] Herzl, s. 44
[63] Deveci, Can. "Herbert Samuel Döneminde Filistin'e Yahudi Göçleri (1920-1925)." Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 42 (2017): 1
[64] Gençlik Araştırmaları Haber Bülteni Yeni Ne Var?.''Kudüs Raporu''. Özel Sayı, 2018, s. 51
[65] Deveci, s. 2

Yahudilerin kurtulması için bağımsız bir Yahudi Devleti öngörülüyordu. Bu devlete olan göçler ise Siyonu Sevenler Derneği tarafından kontrol edilecekti. Bireysel çabalarla başlayan, Siyon Sevenler Derneği ile devam eden göçlerin kurumsal bir yapıya ulaşabilmesi için siyasi olarak örgütlenmek gerekmektedir. 1896 yılında Dünya Siyonist Organizasyonu'nun kurulması ile bu süreç tamamlanmış olup, daha sonrasında Yahudiler ile ilgili alınacak kararlarda tek kurum olma özelliği göstermiştir[66].

Çok önceden bu topraklardan sürgün edilen Yahudiler, birçok etnik yapı içerisinde barınmıştır. Gerek Müslümanlar içinde gerek Avrupa medeniyeti içerisinde diaspora halinde yaşamlarına devam ettirmişlerdir. Bu dönemlerde Müslüman ülkelerinde yaşayan Yahudiler herhangi bir sorun ile karşı karşıya kalmamış olup, buna karşın Orta Çağ Avrupa'sında yaşayan Yahudiler antisemitik baskıdan dolayı ya bulundukları yerden göç etmişler ya da Hristiyan gibi yaşamaya mahkûm edilmişlerdir. Bu baskılardan dolayı Yahudiler devamlı göç halindeydiler. Bu göçler özellikle Basel Konferansı ve Balfour Deklarasyonu ile daha da hız kazanmıştır. Bu seferki Yahudi göçleri, bağımsız bir devlet hayaliyle gerçekleştirecekleri göçlerden oluşacaktı. Yahudiler için Filistin topraklarının belirlenmesi ve bu topraklara yapılan toplu göçler (aliyahlar) aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir;

- 1882-1903: birinci dönem Aliyah olarak adlandırılır. Doğu Avrupa'da yaşamış 35,000 Yahudi Filistin topraklarına göç etti,
- 1904-1914: 40.000 Yahudi Filistin topraklarına Rusya'dan göç etmiştir[67].
- 1919-1923: Bu dönemde Filistin toprakları İngiltere mandası altındaydı. Bu tarihler arasında Bolşevik Devrimi (1917) ve 1. Dünya Savaşı sonucu imparatorlukların yakılması ve pogromların artması sonucu 37.000 Yahudi, Filistin topraklarına göç eder,
- 1924-1929: 48.000 Yahudi; Polonya, Macaristan ve ABD'den İngiliz mandasındaki Filistin Topraklarına göç eder,
- 1929-1939: Sayıca en fazla olan Aliyah'tır. Bu dönemde Almanya'da Nazi etkisi hüküm sürmesi bölgeye olan göçü arttırmıştır. Almanların Yahudilere

[66] Deveci, s. 2-3
[67] Kızıloğlu, s. 51

uyguladığı baskı ve Avrupa devletlerinin sınırlarını Yahudilere kapatması; Filistin'de Yahudi nüfusunu 300.000 civarında artmasına neden olmuştur[68].

- 1933-1948: Bu dönemde İngiltere Filistin'e olan göçlere kısıtlama getirmesine rağmen alman baskılarından kaçan 153.000 Yahudi göç eder,
- 1948-1950: Bu dönemde İsrail resmi olarak kurulmuş bir devlettir. Yaklaşık olarak 500.000 Yahudi Avrupa ve diğer Arap ülkelerinden (Irak, Yemen ve İran) yeni kurulmuş olan İsrail Devleti'ne göç eder. Aynı şekilde Yemen'den Uçan Halı Operasyonu ile 49.000 Yahudi İsrail Devleti'ne getirilmiştir,
- 1985-1991: Musa ve Süleyman Operasyonları ile Etiyopya bölgesinde yaşayan toplamda 23.000 Yahudi İsrail topraklarına getirilir[69]. Bu Etiyopyalı siyasi Yahudilere ‘‘Falaşa’’ denilmektedir.

4.3 Manda Yönetimi

İngilizler bu bölgede uluslararası komisyona bağlı bir bölge kurmak istiyorlardı. Uluslararası komisyonun kurulma sebebi olarak ise İtilaf Devletleri arasındaki anlaşmazlıklar ileri sürülmektedir. Fransa, Filistin'in kendi sömürgesinde olan Suriye'ye bağlanması isteği ve Rusya'nın çıkarları gibi nedenlerden; bölgede sorunların çıkmaması adına çok ortaklı tarafsız bir uluslararası komisyon kurulma gereği kararına vardılar. Tabi bu karara; Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan gizli görüşmeler sonucunda varmışlardır. Aralarında oluşturdukları Orta Doğu'nun paylaşım haritasına göre Filistin'in olduğu yer ‘‘kahverengi bölge’’ diye adlandırılıyordu[70].

2 Kasım 1917 yılında İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur Balfour "Balfour Deklarasyonu" adlı bildirgeyi Siyonist lider olan Lord Rothschild'e göndermiştir. Balfour, mektubunda İngiltere'nin Yahudilere, Filistin'de bir devlet kurabilmesi için tüm desteklerini göstereceğini de beyan etmiştir[71]. Balfour Deklarasyonu, Yahudi

[68] Besalel, Y. (2001). Yahudi Tarihi, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın Yayın, s. 95-96-98 Aktaran: Kızıloğlu, s. 51-52
[69] Kızıloğlu, s. 52
[70] Mim Kemal Öke, Siyonizmden Uygarlıklar Çatışmasına Filistin Sorunu, Da Yayıncılık, İzmir 2002, s. 223-224-225 Aktaran: Kasalak, Kadir. "İngilizlerin Filistin Politikası Ve Filistin Mandası." Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 25 (2016): 66.
[71] Yaşar, Fatma Tunç, Sevinç Alkan Özcan, and Zahide Tuba Kor. Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine Filistin. İHH İnsani Yardım Vakfı, 2003, s. 53

Devleti'nin kurulması için gerekli desteğin İngiltere'den alınmasını garantileyen bir bildiridir.

Milletler Cemiyeti'nde 24 Temmuz 1922 tarihinde alınan 28 maddelik kararla; Filistin topraklarında oluşturulacak İngiliz mandasının esasları belirlendi. Böylelikle; İngiltere yapılan anlaşmalar ile Filistin toprakları üzerinde kontrol sahibi olabildi. Lakin İngiltere iki nedenden kaynaklanabilecek problemlerden bölge üzerindeki politikalarında kaygılıdır. Bu problemlerden ilki; Mısır'daki bağımsızlık hareketi diğeri ise Araplar ve Yahudiler arasında yaşanabilecek huzursuzluk ortamlarıdır. Zira ikinci problem İngiltere için daha büyük sorun teşkil etmiştir[72]. Burada dikkat edilmesi gereken diğer husus ise Filistin topraklarına İngiliz mandası dönemlerinde yapılacak olan göçler olacaktır. 1919-1948 yılları arasında İngiliz mandası altında bulunan bu bölgeye 538.000 Yahudi göç etmiştir. Filistin toprakları için tehlike arz eden bu durumu Filistinliler önceden anlamışlardı. Çünkü Balfour Deklarasyonu ile başlayan tehlike çanları, İngiliz mandası ile daha tehlikeli bir boyut kazanmıştır. Böylelikle İngiliz mandası başlar başlamaz Filistinliler, Yahudilere karşı direniş göstermiştir. Bu durum ise günümüze kadar sürecek olan Arap-Yahudi çatışmasının başlangıcını ifade etmektedir[73].

Manda sistemi ile Filistin'e Yahudi göçleri artış göstermişti. Bu durum karşısında Araplar tepkisiz kalmadı. Araplar 1931 yılında İslam Konferansı'nda; Filistin Yürütme Komisyonu kurdular. Bu komisyonda İngiliz manda sisteminin Yahudi göçlerine olanak sağladığı dile getirildi. Durum karşısında sessiz kalmayan Araplar olağanüstü şekilde toplandılar. 6 Ekim 1933'te, Musa Kazım El Hüseyni başkanlığında toplanan komisyon, başta Kudüs, Hayfa ve Yafa olmak üzere bütün Filistin'de genel grev ve boykot ilan edilmesi kararlaştırılmıştır[74].

Komisyon, yapılan grev ve boykotların hedefine ulaştığı kanısındaydı. Bu durum karşısında İngiltere hükümeti yapılan grev ve boykotların, önceden Avrupa'da Yahudilere karşı yapılmış olan antisemitizm hareketlerinden çok bölgeye yapılan göçler

[72] Armaoğlu, Fahir. ''Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)'' 5. Basım. İstanbul: Kronik Kitap, Ocak-2019, s. 46-47
[73] Armaoğlu, s. 47
[74] Kasalak, s. 73-74

için yapıldığını fark etti. Lakin Yahudi göçleri, yapılan grev ve boykotlara rağmen devam etti. Özellikle 1929-1939 yılları arasında Almanya'da uygulanan pogromlar nedeniyle Yahudi göçleri 300,000'li muazzam bir sayıya ulaştı.

Yaşanan bu gelişmelere bağlı olarak 1920-1939 yılları arasında Arap-Yahudi çatışmalarında artış olmuştur. Özellikle İngiliz mandası altında meydana gelecek çatışmalar iki dönem altında ele alınabilir. Birinci dönem; 1920-1933 yılları arasında tekabül etmektedir. Bu dönem arasında meydana gelen çatışmalar mahalli ve dağınık şekilde seyretmiştir. İkinci dönem ise; 1933'ten sonra yaşanan çatışmalardır. Bu dönem içerisinde Arap-Yahudi çatışmaları daha şiddetli bir hal almıştır. Zira 1933 yılında Nazi Almanyası'nın Yahudiler üzerinde artan baskısı, burada yaşayan Yahudilerin Filistin topraklarına göç etmesi şeklinde seyretmiştir. Filistin toprakların üzerine olan göçler Araplar tarafından büyük tepkiye ve Arap-Yahudi çatışmalarının daha da şiddetlenmesine neden olmuştur[75].

İngiliz Manda döneminde bölgede istikrarsızlıklar artmış, Araplar ve Yahudiler arasında ilişkiler daha da gergin bir hal almıştı. Bölgede yaşanan sorunların çözümü için her iki tarafında onayını alacak şekilde toprak paylaşılması hususunda Peel Komisyonu adlı raporda karara varıldı. Bu karara göre; Filistin de Arap devleti kurulacak, Hristiyanlık, Yahudilik ve İslamiyet'in kutsal kenti Kudüs ve civarı İngiliz manda yönetimi altında uluslararası garanti altında olacaktı. Kudüs'ten batıya doğru dar bir koridor açılarak, Akdeniz ile bağlantı kurulacaktı. Galile Gölü ve batısında kalan Hayfa ve biraz daha güneye sarkan Tel Aviv bölgesinde Yahudi Devleti kurulacaktı. Diğer topraklar ise Araplara bırakılacaktı [76]. Bu rapor; bölgede yaşayan Filistinlilerin bağımsızlıklarını gölgeledi. Ayrıca; Filistin topraklarını ikiye böldüğünden Filistinliler ve Arapların ayaklanmasına, sonucunda ise bölgede gerilimin artmasına sebebiyet vermiştir[77].

İngiltere 1939 yılında bölge ile ilgili Beyaz Belge'yi açıkladı. Bu belge ile İngiltere; Balfour Deklarasyonu ile süregelen Siyonist yanlısı politikasından geri adım

[75] Armaoğlu, s. 48
[76] Yılmaz, Sait. ''Atatürk, Ortadoğu ve Filistin'', 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü. 21 Ekim 2011. https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/ataturk-ortadogu-ve-filistin (18/11/2019).
[77] Yaşar, Özcan ve Kor, s.55

atmış oldu. On yıllık bir geçiş sürecinin ardından Filistin'de Arap Devleti'nin kurulacağını öngörülmektedir. Ayrıca; bölgeye olan Yahudi göçü ise 15,000 ile sınırlı tutulacaktı. İngiltere bu belge ile İkinci Dünya Savaşı öncesi Arapların desteğini kazanmayı amaçlamaktadır. Lakin İngiltere; İkinci Dünya Savaşı boyunca, kısıtlamaların kaldırılmasını isteyen Siyonistler ve kısıtlamaların devam etmesini isteyen Araplar arasındaki çekişme ile uğraşmıştır[78].

Bu sırada dünyada cereyan eden İkinci Dünya Savaşı, Yahudi göçünü daha da hızlandırmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonucunda binlerce Yahudi, Holokost gerekçesi ile Filistin'e göç etmişlerdir. Holokost gerekçesi uluslararası alanda Yahudilere ve Siyonist davaya karşı aşırı derece sempati kazanılmasına neden olmuştur.

İsrail'in kurulması İkinci Dünya Savaşı ile daha da hız kazandı. Bu dönemde İngiltere, Arapların Almanya yanında savaşa katılmaması için Yahudilerin bölgeye olan göçlerinde sınırlama politikası uygulamıştır. Bu durum Siyonistlerin aşırı tepkisi ile sonuçlanınca Mayıs 1942 yılında New York'ta Siyonist Konferansı gerçekleştirilmiş ve Yahudi Başkanı David Ben Gurion'un; bölgeye olan Yahudi göçlerinin sınırsız olması ve Filistin topraklarında kurulacak olan Yahudi devletinin gerekliliği konularına sıcak bakılmıştır. İngiltere, Filistin'e olan göçe karşı çıkmasına rağmen ABD, Yahudi göçünü desteklediklerini bildirmiştir[79]. İngiltere ve ABD'nin bölge üzerindeki farklı politikaları, bölgede etkili olan güç dengelerinin de sorgulanmasına neden olmuştur.

4.4 Birleşmiş Milletlerin Taksim Planı

ABD ve İngiltere temsilcilerinden oluşan komisyon Nisan 1946' da manda yönetiminin devamına karar vermiş ve bölgede Yahudi yerleşimlerini korumak amacıyla faaliyet gösteren İsrail yer altı örgütü Haganah'ın silahsızlandırılması karar alınmıştır. Lakin bu kararlar bir sonuç getirmeyince, İngiltere bu konuyu BM'ye taşımıştır. Kurulan Filistin Özel Komitesi (UNSCOP); Filistin topraklarının Araplar ve Yahudiler arasında paylaştırılmasını istemiştir. Ayrıca semavi dinler açısından önem arz eden Kudüs'ün ise uluslararası statüye kavuşturulması gerektiği önerilmiştir.

[78] Özlem Tür, "Türkiye ve Filistin 1908 – 1948: Milliyetçilik, Ulusal Çıkar ve Batılılaşma", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 62, Sayı:1, 2007, s. 245
[79] Yaşar, Özcan ve Kor, s.56

Nihayetinde; 29 Kasın 1947 tarihinde yapılan toprak paylaşımına göre %56,47'lik en verimli topraklar Yahudilere ayrılmış, geri kalan topraklar ise Araplara bırakılmıştır. Bu paylaşımın üzerine Yahudiler vakit kaybetmeden kendileri için ayrılmış toprakları hemen ele geçirmişler ve bunu yaparken de şiddete başvurmaktan geri kalmamışlardır. Filistin topraklarında %31 oranında nüfusa sahip olan Yahudilere %56 oranında toprak veren Taksim Planı (Harita 3), Arap ülkeleri tarafından büyük tepkilere neden olmuş ve bu plan Arap ülkelerince kabul görmemiştir[80].

''Bu komite üyelerinin yedisi, Kanada, Çekoslovakya, Guatemala, Hollanda, Peru, İsveç ve Uruguay ''çoğunluk planı'' adı verilen ve Filistin'in Arap devleti, Yahudi devleti ve BM Vesayeti altında altında bir Kudüs olarak üç bölgeye ayrılmasını öngören planı savunurken, diğer üç devlet; Hindistan, İran, Yugoslavya Kudüs'ün başkenti olduğu Arap ve Yahudi devletlerinden oluşan bağımsız bir Filistin federe devletini öngören ''azınlık planı'' öne sürmekteydi. [81]''

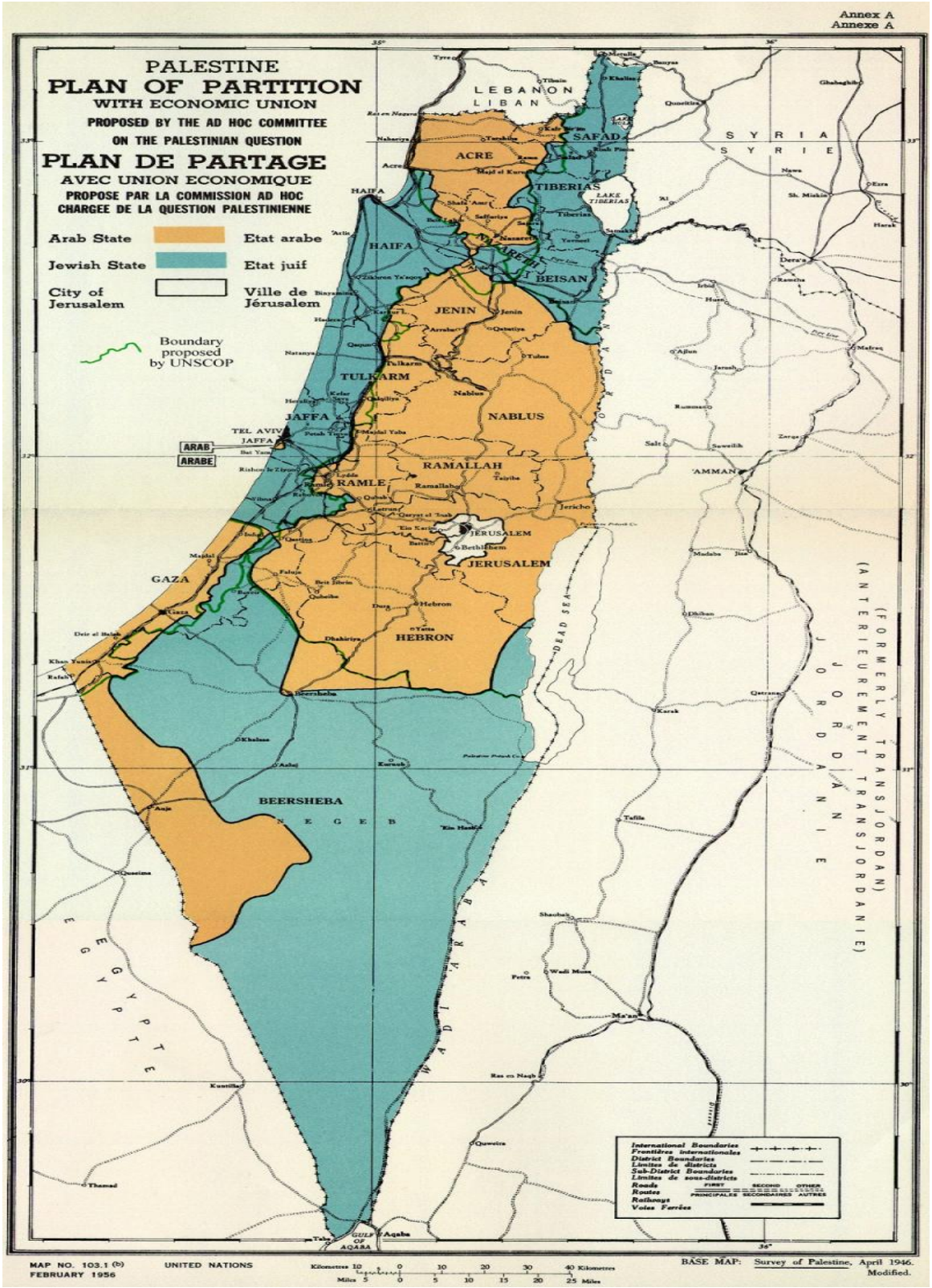
Kasım 1947 tarihinde genel kurulda 33 lehte, 13 aleyhte ve 10 çekimser oyla BM Taksim Kararı kabul edildi. Oylamaya katılmayan ülkelerden biri ise Birleşik Krallık idi. Görüldüğü üzere Taksim kararı pek rahat geçmişe benzemiyordu. Çünkü üç devlet hayır yönünde oy kullansaydı Taksim kararı reddedilecekti. Olumsuz oylar ise; Mısır, Irak, Suudi Arabistan, Lübnan, Suriye, Yemen, Afganistan, İran, Pakistan, Türkiye, Küba, Yunanistan ve Hindistan'dan gelmiştir[82].

Manda yönetimi altında çatışmaların devam ettiği bölgede, BM kararı sorunu daha da çıkmaza sürüklemiştir. Genel kurulda alınan bölünme kararı soruna çözüm olamadı. Bölgede iki toplum arasında var olan sorunu çözmek yerine İngiltere'nin 15 Mayıs 1948 tarihinde manda rejimine son vereceğini açıklaması bölgedeki sorunu içinden çıkılmaz bir hal almasına sebebiyet vermiştir[83]. Yahudi tarafı ise manda biter bitmez geçici bir Yahudi hükümetinin göreve başlayacağını duyurdu. Gerçekten de

[80] Yaşar, Özcan ve Kor, s.56
[81] Ali Balcı, "Filistin: Savaş ve Barış Arasında", (Ed. Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman), Dünya Çatışma Bölgeleri (içinde), Nobel Yayınları, Ankara 2004, s. 41 Aktaran: Aras, İlhan. Filistin-İsrail arasındaki temel sorunlar ve Uluslararası Hukuk. MS thesis. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 11
[82] Fildiş, Ayşe Tekdal. "Birleşmiş Milletler'in Taksim Kararı Ve İsrail Devleti'nin Yaratılışı." Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 14.1: 344
[83] Kızıloğlu, s. 59

manda rejiminin son bulmasından bir gün öncesinde yani 14 Mayıs 1948 tarihinde İsrail Devleti'nin kurulduğunu ilan etmişlerdir[84].

[84] Kemiksiz, N. Neşe. ''Filistin Sorunu'' Akademik ORTA DOĞU, Cilt:11, Sayı:1, 2016, s. 144-145

Harita 6 BM'nin Taksim Planı Haritası
Kaynak: https://onedio.com/haber/adim-adim-15-maddede-filistin-sorunu-340224 (30/11/2019).

5. 1948 TARİHİNDEN GÜNÜMÜZE İSRAİL-FİLİSTİN SORUNU

5.1 Arap-İsrail Savaşları

İsrail kuruluşundan günümüze kadar olan tarihini savaşlarla geçirmiştir. Bir nevi savaş ülkesi olmuştur. 1948'den beri Araplar ile dört defa savaşılmıştır. Ayrıca yapılan bu Arap-İsrail savaşları sadece savaşan ülkeleri değil bütün Orta Doğu ülkelerini etkilemiştir.

5.1.1 1948 Arap-İsrail Savaşı

Arap ve Yahudi birlikleri arasındaki çatışmalar bu tarihte hız kazandı. Ürdün, Mısır, Irak, Lübnan ve Suriye orduları İsrail Devleti'nin kurulmasından bir gün sonra askeri harekâta başladı. Askeri harekât ve isyanlar İsrail tarafından bastırıldı. Bu dönem zarfında Arap devletleri arasındaki rekabet, İsrail'in bölgedeki hareketini daha da kolaylaştırdı[85].

1948-1949 Arap-İsrail Savaşı sonucunda[86];

- Bir milyon kadar Arap yerinden yurdundan edilmiş ve Mülteciler Meselesi'nin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir.
- Arap devletleri içerisinde Mısır Devleti'nin kuvvetli ordu algısı sorgulanmaya başlamış ve ülke içerisinde darbe girişimlerine sebebiyet vermiştir.
- Bir avuç kadar İsrail ordusunun, beş Arap devletini yenilgiye uğratması Araplar arasında ''Milliyetçilik'' fikrinin canlanmasına sebebiyet vermiştir.
- Bu savaş ateşkes anlaşması ile neticelendiği için kalıcı bir barış sağlanmadı. Böylelikle 1948 Arap-İsrail Savaşı daha sonraki yapılacak olan savaşlarının da temelini oluşturdu. Özellikle; Araplar arasında yaygınlaşan milliyetçilik duygusu sonucunda İsrail'e karşı oluşan intikam duygusu sonraki savaşları da kaçınılmaz kılmıştır.

[85] Akkan, M. Mustafa. ''Filistin-İsrail Meselesi Nereye Gidiyor'', Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü. Konya: Konya Ticaret Odası, 2017, s. 7
[86] Armaoğlu, Fahir. "20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)." 27. Baskı. İstanbul: Kronik Kitap, Mart-2020, s. 371-372

- Ayrıca; 1948 Arap İsrail Savaşı, İsrail'in Araplar ile olacak diğer savaşlarında daha deneyimli olmasına olanak sağladı.

5.1.2 1956 Arap- İsrail Savaşı

1956 savaşı; Arap-İsrail savaşı olarak da görülse de Mısır ve İsrail arasında olan gerginlikten ortaya çıkmamıştır. Savaşın sebebi olarak Cemal Abdul Nasır göze çarpmaktadır. İktidar değişikliği ile Arap dünyasında liderliğe oynaması ve Arap Milliyetçiliği politikası ile 1956 Arap-İsrail Savaşı'na ön ayak olmuştur.

İngiltere için Süveyş Kanalı büyük önem arz etmektedir. Bu dönemde etkili olan Sovyet Rusya; Batı Avrupa, Orta Doğu ve Uzak Doğu arasında stratejik öneme sahip olan Süveyş Kanalı için tehlike olarak görülmeye başlandı[87]. Süreç içerisinde 1954 yılında Albay Cemal Abdul Nasır; İngiltere'nin Süveyş Kanalı'ndan çekilmesi gerektiğini vurgulayıp, bunun üzerine 26 Temmuz 1956 tarihinde Süveyş Kanalı'nı millileştirmiştir. Kanalın millileştirilmesi kararı İngiltere ve Fransa'nın sert tepkisine neden oldu. Akabinde ilerleyen sürede; İsrail, İngiltere ve Fransa Mısır'a karşı ortak bir harekâta başladı. Kısa bir süre içerisinde İsrail, Mısır'a ait olan Sina yarımadasını ele geçirdi. Bölgedeki gerilimler daha da büyümeden, 7 Kasım 1956 tarihinde ABD'nin isteği üzerine savaş sona erdi. Sonrasında yapılan görüşmeler sonucunda İsrail, işgal altında bulundurduğu toprakları terk etmiş ve topraklara Birleşmiş Milletler barış gücü yerleştirilmiştir[88]. Bu savaşın sonunda İsrail ve Mısır gerginliği daha da artmış ve 1967 yılında yapılacak olan savaşa zemin hazırlamıştır[89].

Süveyş Krizi'nin en mühim sonuçları ise 1955 tarihinde Mısır'a silah ve mühimmat sağlayan Sovyet Rusya hem Mısır'ı hem de Nasır'ı kurtardı. Bu durum Sovyet Rusya'nın Araplar karşısında saygınlık kazanmasına neden oldu. Bu savaş; iki süper gücü Orta Doğu'ya çekmiş ve burası iki süper gücün rekabet alanına sahne olmuştur[90].

---

[87] Armaoğlu, s. 122
[88] Konferans Broşürü, (1975), Ankara, Türkiye Cumhuriyeti Genelkurmay Harp Tarihî Başkanlığı, s. 53 Aktaran: OLGUN, Kenan, "Türk Basınında 1967 Arap-İsrail Savaşı", 38. Uluslararası İcanas (Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları) Kongresi, Ankara, 10-15 Eylül 2007, Bildiriler, C.V, Ankara 2012, s.2232
[89] Erkmen, Sedat. ''Ortadoğu Barış Süreci''. Güvenlik Yazıları Serisi, No:47, Kasım 2019, s. 2
[90] Armaoğlu, s. 171

1948 yılından beri yapılanlara sessiz kalan Filistin kanadı ise 1964 yılında Kudüs'te Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (FKÖ) kurdu. Akabinde Arap devletleri bu kuruluşu hemen tanıdı. Fakat Arap devletleri, kurulan bu yeni örgütü himayelerinde bulundurmak istemesi Filistin tarafından sıcak bakılmıyordu. Filistinlilerin isteği, örgütün bağımsız olmasına yönelikti. Bu bağımsızlık için ilk adım, 1969 yılında Yaser Arafat tarafından gerçekleştirildi. Yaser Arafat bu tarihte FKÖ'nün yürütme kurulu başkanı seçildi[91].

5.1.3 1967 Arap-İsrail Savaşı

1967 yılı savaşı başlamadan önce Orta Doğu'daki güç dengesine bakacak olursak; Araplar silah ve teçhizat olarak İsrail'den daha güçlü görünüyordu. Arapların askeri anlamda İsrail'den üstün görünmesinde Sovyetlerin etkisi çok fazladır. Sovyetler, Arapları devamlı olarak silahlandırıyor ve onlara ayrıca askeri eğitimler veriyordu[92]. İsrail Dışişleri Bakanı Abba Eban'ın 19 Haziran 1967 yılındaki konuşmasına göre Sovyetler 1955 yılından itibaren Arap devletlerine, 1000'den fazlası Mısır devletine olmak üzere; 2000 tank, 700 modern jet avcı uçağı ve diğer askeri mühimmat desteği sağlamıştır. Sovyetler aslında Mısır'a, İsrail'i fethetmesi için gerekli olan bütün teçhizatları sağlıyordu[93]. Lakin Mısır bu askeri üstünlüğüne rağmen ilk saldırıyı başlatan taraf olmak istemiyordu. Böylelikle İsrail'i suçlu ve savaş başlatan devlet durumuna düşürmek isteniyordu. Mısır'ın dediği gerçekleşti ve savaşı başlatan taraf İsrail oldu. İsrail; 5 Haziran 1967 sabahı yaptıkları saldırı, Arapların akıllarından geçiremediği şekilde seyretmiştir. Bu durum daha savaşın ilk günlerinde bile İsrail'in, Araplara karşı üstünlüğünü sağlamıştır[94].

1967 Arap- İsrail Savaşı ''Altı Gün Savaşı'' olarak da bilinmektedir. Bu zamana kadar yapılan Arap-İsrail savaşları içerisine en fazla önem arz eden savaştır. Bu savaşı önemli kılan husus ise; bu tarihten sonra yapılacak olan anlaşmalarda öneri

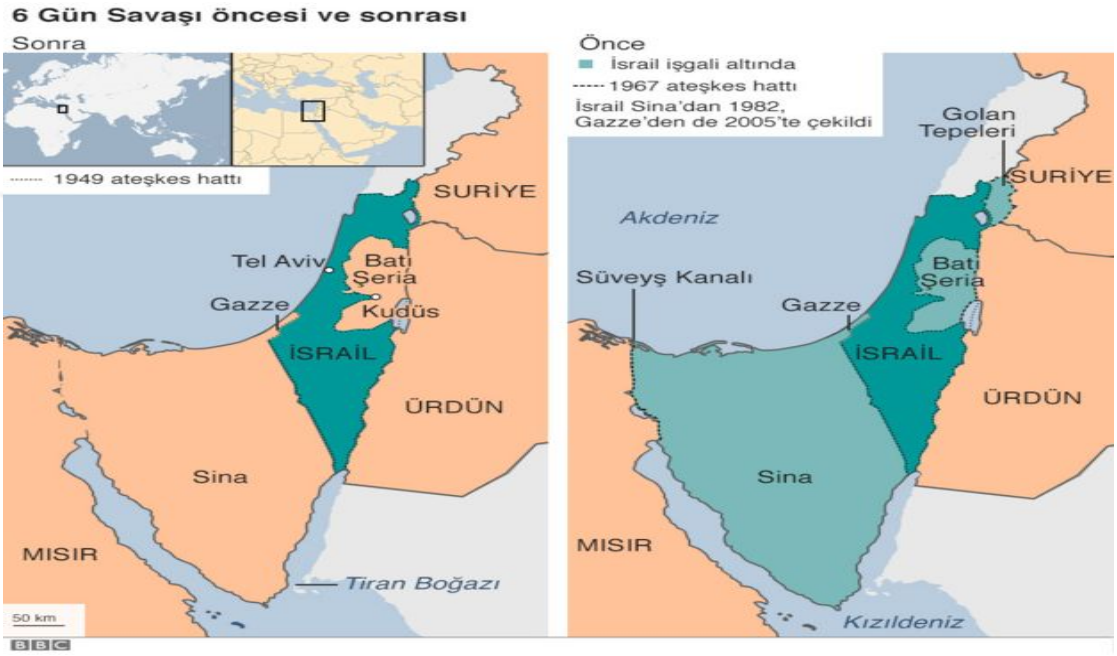
[91] Akkan, s. 7
[92] Olgun, Kenan, "Türk Basınında 1967 Arap-İsrail Savaşı", 38. Uluslararası İcanas (Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları) Kongresi, Ankara, 10-15 Eylül 2007, Bildiriler, C.V, Ankara 2012, s.2232
[93] İsrail Dışişleri Bakanı Abba Eban'ın 19 Haziran 1967 Günü Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Yaptığı Konuşmanın Metni, (1968), Ankara, İsrail Enformasyon Servisi, s. 21-24 Aktaran: Olgun, s. 2233
[94] Armaoğlu, s. 244

olarak bu tarihten önceki sınırlar dile getirilecektir[95]. Savaş 5 Haziran 1967 sabahı saat 08.45'te İsrail'in saldırısı ile başlamıştır. Mısır, İsrail tarafından bir hava saldırısı bekliyordu, lakin saat 09.00 olduğu için o gün herhangi bir saldırı gelmeyeceği düşüncesi ile işleri yavaşlattı. İsrail'de tam bu zamanı saldırı vakti olarak belirledi. İsrail'in bu şekilde ki kanısı kısa gözlemler sonucunda olmamıştır. 1956 yılından itibaren 11 yıllık süreçte Mısır radarları, İsrail tarafından kontrol edilmiştir. Böylelikle saldırı saati için Mısır radarlarının iş gevşettikleri saati tercih etmişlerdir. Ayrıca Mısır saldırıyı doğudan ve kuzeyden beklemekteydi ama saldırı batıdan gerçekleşmişti. İsrail uçakları havalandıktan sonra rota olarak batıya, Akdeniz'e doğru yöneldiler. Bunu yaparken de harekâtın belli olmaması için bütün telsiz konuşmalarını kesti ve çok alçak irtifadan uçuş gerçekleştirdiler. Hatta İsrail uçakları 150 fitlik yani 50 metrelik yükseklikten uçmuşlardır. Alçak irtifadan yüksek hızla uçmalarını sebebi ise Mısır radarlarına, Ürdün radarlarına, Kıbrıs'ta bulunan İngiliz radarlarına ve Amerika'nın VI. Filosuna yakalanmamaktı. İsrail uçakları batı istikametine doğru ilerlerken Mısır mevzilerine de hava saldırılarını gerçekleştirmiş oldu. Bu hava harekâtı tam olarak 2 saat 50 dakika sürmüştür. Mısır kuvvetlerine ait uçaklardan 280 tanesi yerde, 20 tanesi havada olmak üzere imha edildi[96].

Hava saldırılarının ardından 10 Haziran'a kadar savaş karadan devem etmiştir. İsrail bu süreç içerisinde; Ürdün, Mısır ve Suriye'yi rahatlıkla yenebilmiştir. İsrail bu savaş sonucunda topraklarını üç katına çıkararak tarihi zaferini elde etti (Harita 4). Böylelikle; İsrail egemenliği altında bulunan Filistinli sayısı da 2 milyona çıkmış oluyordu. Bu durum İsrail'in korumaya çalıştığı demografik denge politikasına zarar verebilirdi. İsrail bu ikilemi; ele geçirdiği topraklarda askeri yönetim kurarak aşmaya çalıştı[97]. Lakin bu kontrolsüz büyüme durumu BM Güvenlik Konsey'inin 242 sayılı kararının almasında büyük etken olmuştur.

[95] Erkmen, s. 2
[96] Armaoğlu, s. 245-246
[97] Fahreddin, M. Ve Çalışkan, K.. "Yeni İntifada Ve Filistin Sorununun Kısa Tarihi", Birikim, (140)-Aralık 2000. https://www.birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-140-aralik-2000/2332/yeni-intifada-ve-filistin-sorununun-kisa-tarihi/4188 (09/06/2020).

İsrail tarafı; 1967 Altı Gün Savaşı ile elde ettiği başarıdan dolayı memnun görünmektedir. Arap devletleri üzerindeki bu egemenliğini askeri, politik ve psikolojik olarak korumak istemektedir ve de-facto olarak ortaya çıkan bu durumu sürdürme tarafıdır. Bu sebeplerden dolayı İsrail, bölge ile ilgili yapılacak barış anlaşmalarına herhangi bir gayret göstermemiştir[98].

Harita 15 Altı Gün Savaşı öncesi ve sonrası sınırları
Kaynak: https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47666262 (25/11/2019).

1967 savaşı Arap devletleri için tam bir hezimet olarak görünüyordu. Arap ülkeleri bu savaş ile artık İsrail Devleti'nin ortadan kaldırılması yerine 1967 savaşının ağır hezimetinin nasıl ortadan kaldıracağı ile ilgili düşünceler oluşmaya başladı. Kısaca bu savaş; Filistin-İsrail, Arap-İsrail politikasında dönüm noktası olmuştur[99].

[98] Bulut, Mevlüt. "Altı Gün Ve Yom Kippur Savaşının Modern İsrail Kimliği Üzerine Etkisi." Uluslararası Tarih Ve Araştırmalar Dergisi, Sayı: 20, (2018), s. 346
[99] Armaoğlu, s. 254

5.1.3.1 1967 BM 242 Numaralı Güvenlik Konseyi Kararı

22 Kasım 1967'de BM Güvenlik Konseyi kararı ile Orta Doğu'da barışçıl bir ortamın olması için şu kararlar alınmıştır[100]:

- İsrail silahlı kuvvetlerinin işgal edilen son çatışma alanlarından çekilmesi,
- Tüm iddialardan vazgeçilmesi ve huzursuzluk ortamı oluşturacak davranışlardan kaçınılması, egemenlik, toprak bütünlüğü ve bölgedeki her devletin siyasi bağımsızlığı ve barış içinde, her türlü tehditten ve şiddet hareketinden uzak, güvenli kabul edilen sınırlar içerisinde yaşama hakkına saygı duyulması,
- Ayrıca, bölgede bulunan her devletin toprak bütünlüğüne saygı duyulması ve mülteci sorununa adil bir çözüm bulunması gerektiği kararları alınmıştır.
- 242 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı, 1973 Yom Kippur Savaşı'ndan sonra 338 Sayılı karar ile daha güçlü hale getirildi. Bu tarihten sonra, taraflar arasında yapılacak olan barış planları 242 sayılı karar etrafında şekillendirilmiştir.

5.1.3.2 USS Liberty Amerikan Gemisi

USS Liberty zırhlı Amerikan gemisi 5-10 Haziran arasında meydana gelecek Arap-İsrail savaşını yakından gözlemlemek için Sina açıklarına gelir. 8 Haziran 1967'de ABD, Sina Yarımadası kıyısı açıklarında uluslararası sularda seyreden bir ABD Donanması sinyal önleme gemisi Liberty, İsrail savaş uçaklarından ve torpido botlarının saldırısına maruz kaldı. Saldırı sonucunda 34 kişi feci şekilde hayatını kaybetmiş ve 100'den fazla Amerikan askeri yaralanmıştır. Bu olay Altı Gün Savaşı'nın tam ortasında gerçekleşti [101].

Saldırıyı gerçekleştiren İsrailli pilotlar ile kontrol kulesi arasındaki konuşmalara bakıldığı zaman; vurulan bu geminin ABD gemisi olduğu açıkça ifade

[100] United Nations Security Council Resolutions, Resolution 242. 22 November 1967. http://unscr.com/en/resolutions/242 (21/11/2019).
[101] Mucciolo, Aaron. "Less Interesting Than'60 Minutes': Recent NSA Releases Add Little to the USS Liberty Debate; Strategic Insights, v. 3, issue 3 March 2004." Strategic Insights, v. 3, issue 3 (March 2004) (2004).

ediliyor. Pilot ile kule arasında 14.00 ve 14.12 saatlerinde konuşmalara baktığımız zaman[102];

14.00'da geçen konuşma:

-Pilot: Amerikan mı?

-2. Pilot: Ne demek Amerikan mı?

-Kontrol Kulesi: Neden bahsediyorsunuz? Yorum yok.

Konuşma gerçekleştikten sonra İsrail uçakları gemiyi bombalar ve denizden harekât başlatırlar.

14.12' de gerçekleşen konuşma:

-Pilot: Gemi hangi devlete ait?

-Kontrol kulesi: Amerika

Ortaya çıkan dokümanlar sonucu ABD Başkanı Lyndon Johnson İsrail'e karşı tepki gösterdi. İsrail, bu tavrın değişmemesi halinde bu durumu antisemitist hareket olarak değerlendirecek ve Johnson'u siyasi kariyerini bitirmekle tehdit etti.

Hasar gören gemi Malta'ya çekilip detaylı bir şekilde tadilat edilip gemide oluşan tahribat azaltılmaya çalışıldı. Mermi izleri ve delikleri kapatılan gemi ABD'ye götürülüp medyanın karşısına çıkarılmıştı. Bu olayların akabinde ABD Başkanı Johnson, İsrail ile istihbarat paylaşımını öngören Stone Ruby Anlaşması'nı imzalaması bu olayın kaza olamayabileceğini işaret eden bir belge niteliği taşımaktadır[103].

Yaşanan bu olayla ilgili Sovyet denizaltısı K172'nin kaptanı; Liberty'nin kasasında saklı bulunan ve İsrail için zaferi garanti etmeyi amaçlayan Siyanür Operasyonu ile ilgili CIA ve Mosad Planı olduğu söylenen çok gizli emirlerin olduğunu bildiriliyor[104].

[102] ''47 Yıl Sonra Ortaya Çıkan Gerçek; İsrail ABD Zırhlı Gemisi USS Liberty'yi Bilerek Vurdu.'', 31 Ekim 2014. https://t24.com.tr/haber/47-yil-sonra-ortaya-cikan-gercek-israil-abd-zirhli-gemisi-uss-libertyyi-bilerek-vurdu,275584 (26/11/2019).
[103] Demirbaş, Mehmed Ali. ''ABD Gemisi USS Liberty'nin İsrail Tarafından Vurulması'', 23/11/2017. https://www.gzt.com/jurnalist/abd-gemisi-uss-libertynin-israil-tarafindan-vurulmasi-2819402 (01/12/2019).
[104] Fındley, Rep Paul. "Outrage Still Remains İn Findley's Writings On Liberty." The Barnes Review: 25, s. 3

Savaşın üçüncü gününe denk gelen USS Liberty olayında İsrail, askeri anlamda bölgenin hâkimiyetini sağlamıştı. Batı Şeria, Kudüs ele geçirilmiş, Mısır ise havadan vurularak etkisiz hale getirilmişti. Söz gelimi İsrail Devleti'nden habersiz bölgede kuş uçmuyordu. Bu durum ABD bayraklı bir casus gemisinin, Mısır savaş gemisi zannedilerek vurulması ihtimalini düşürmüş oluyordu. USS Liberty gemisinin neden vurulduğu hala sır gibi saklanıyor. Fakat şu bir gerçek ki İsraillerin ABD üstündeki siyasi baskısı ve medya gücü inkâr edilemez. Özellikle ABD ve İsrail arasındaki ilişkinin bozulmaması için bu konunun medyada sır gibi saklanması ve geminin Malta'da tamir edildikten sonra ABD'ye götürülmesi, ABD'nin bu olayda yoğun baskı altında olduğunu da gösteriyor.

5.1.4 1973 Yom Kippur Savaşı

1973 Yom Kippur Savaşı; daha öncesinde yapılan savaşlardan farklılık gösterir. Mısır bu savaş ile 1967 yılında İsrail'e kaptırdığı toprakları geri almak istemektedir. Ayrıca 1956 ve 1967 savaşlarında olduğu gibi savaşı başlatan taraf İsrail olmadı. Sürpriz bir saldırı ile savaşı başlatan taraf Mısır ve Suriye olmuştur. Ani bir şekilde gerçekleşen saldırıdan dolayı bu savaş İsrail'e; insan ve mühimmat açısından daha pahalıya mal olan bir savaş niteliği kazandırmaktadır. Mısır bilim insanları savaşın meteorolojik durumların tespitini yaptıktan sonra savaşın 6 Ekim 1973 tarihinde yapılmasına karar kılmışlarıdır. 6 Ekim 1973 tarihi Yahudiler için çok fazla önem ifade eden Yom Kippur kutsal bayramlarına denk gelmektedir. Bundan dolayı Yahudiler için kutsal olan bayramın ismiyle anılan savaştır. Lakin Müslümanlarda ramazan ayına denk geldiği için de ''Ramazan Savaşı'' olarak da adlandırılır. Bu tarihin Müslümanlar için diğer bir önemi ise; Hz. Muhammed'in kendisine Mekke kapılarını açan Bedr Savaşı hazırlıklarının başladığı tarihine denk gelmektedir. Bundan dolayı Mısırlılar da bu savaşı ''Bedr Operasyonu'' olarak adlandırmaktadırlar[105].

Mısır ve Suriye sürpriz olarak nitelendirilen bu saldırılarını çok iyi kullanmalarına karşın zamanı yönetme sürecinde o kadar iyi olamadılar. Çünkü bir süre sonra savaş Mısır ve Suriye aleyhine dönmeye başladı[106]. Hatta süreç içerisinde İsrail

[105] Armaoğlu, s. 310-311
[106] Armaoğlu, s. 313

işgal ettiği alanı genişletti. Suriye'nin Golan Tepeleri'ni aldı. Bunun akabinde Mısır 16 Ekim'de ateşkes istedi. Fakat İsrail hala savaşa devem etmiştir. Hatta savaş esnasında ABD, İsrail'e 2,2 milyar dolarlık bir askeri yardım paketi Amerikan Kongresi tarafından kabul edildi. Bu durum Arap devletleri tarafından tepki ile karşılandı. OAPEC(Organization of Arab Petroleum Exporting Countries) ülkeleri petrolü bir silah olarak kullandılar. Bu ülkeler (Irak, Suudi Arabistan, Kuveyt, BAE, Katar, Mısır, Bahreyn, Cezayir, Suriye ve Libya) ABD'ye petrol ambargosu uyguladılar[107]. Uygulanan ambargo sonucunda küresel düzeyde ticaret zarar gördü. Gelişmiş ülkelerde ekonomik durgunluğa neden olmuş ve dış borçlarının ödemekte zorluklar yaşamışlardır. Bu durumda sanayileşmiş ülkelerin ithalatında azalma anlamına gelecek ve ham madde ihraç eden ülkelerde de sıkıntıya yol açacaktı[108].

İsrail işgal ettiği alanlarda genişlese de bu savaş diğer savaşlardan çok farkıydı. Kazananı olmayan bir savaştı ve burada ilk defa petrol uluslararası bir alanda silah olarak kullanılmıştı. Bunun üzerine 22 Ekim 1973 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 338 sayılı ateşkes kararı alınmıştır. 338 sayılı karara göre taraflar, tüm askeri faaliyetler sonlandıracak ve bu kararın kabul edilmesinden itibaren en geç 12 saat içerisinde ateşkes uygulanacaktır[109]. Lakin Ateşkes kararına rağmen İsrail'in saldırıları halen devem etmiş ve en sonunda Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu 339 sayılı ateşkes çağrısında her türlü askeri harekâtın ve dürtünün derhal durdurulması hakkındaki kararını yinelemiştir[110].

Yom Kippur Savaşı'nın ilk günlerinde Mısır'ın İsrail üzerinde askeri anlamada galibiyete yaklaşması daha öncesinde oluşmuş "Araplara karşı yenilmez İsrail algısı" yavaştan gücünü kaybetmeye baladı[111]. Özellikle bu savaştan sonra yapılacak olan anlaşmalar da; yenilmez İsrail algısının çökmesi büyük etken olacaktır.

---

[107] Arı, Tayyar. Geçmişten Günümüze Ortadoğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi, 4. Baskı, Mkm Yayıncılık, Bursa 2008 s. 365 Aktaran: Aras, s. 21

[108] Örki, Armağan. "1973 Petrol Krizi ve Sonuçları." (2019), s. 6

[109] United Nations Security Council Resolutions, Resolution 338, 22 October 1973, http://unscr.com/en/resolutions/338 Erişim Tarihi: 10/06/2020.

[110] United Nations Security Council Resolutions, Resolution 339, 23 October 1973, http://unscr.com/en/resolutions/338 Erişim Tarihi: 10/06/2020.

[111] Bulut, s. 348

5.2 Savaş Sonrası Filistin-İsrail Sorunu

5.2.1 1974 Arafat'ın BM'ye İlk Gidişi

Yaser Arafat'ın BM'de Filistin'i temsil etmesi, siyasi kişiliği adına önemli bir gelişmedir. Yaser Arafat'ın genellikle askeri kimliği üzerinde yoğunlaşan algılar bu tarihten sonra değişmeye başlamıştır. Ayrıca Yaser Arafat'ın BM'de Filistin'i temsil etmesi bölgede yaşanan sorunun uluslararası ortamda Filistin perspektifinden düşünülmesine ortam hazırlamıştır. Yaser Arafat, Filistin'in meşru haklarını savunurken tarihe geçecek şu sözü de söylemiştir:

"Bugün bir elimde zeytin dalı, bir elimde kurtuluş savaşı veren birinin silahı var. Zeytin dalını düşürmeyin.[112] *"* ifadesini kullandı. Bu cümlesi ile uluslararası camiada Filistin için verilen mücadelenin tanınırlığı arttırdı.

5.2.2 1977- İsrail'de Sağ Zihniyetin Yükselmesi

İsrail kuruluşunda etkili olan İşçi Partisi bu zamana kadar etkin bir rol oynamıştır. Bu tarihten sonra İsrail ideolojisinde sağ partilerin fikirleri daha ön planda tutulur hale gelmişti. Günümüzde Likud Partisi bunun en güzel örneğidir. Bu gibi sağ partilerin ideolojilerinde ise Kutsal Kitap'ta yer alan ''Büyük İsrail'' hegemonyası bulunmaktadır.

5.2.3 1978 Camp David ve 1979 Mısır-İsrail Barış Antlaşması

1970 yılında Mısır devletinin yönetimini Enver Sedat almıştır. İç politikada kendisine karşı çıkan muhalif kişileri tasfiye ettikten sonra dış politika ile ilgilenmiştir. Mısır bu savaşın sonunda ilk defa ABD ile diplomatik temas kurmayı başarmıştır. Bunun sonucunda ABD Dış İşleri Bakanı Kissinger, Mısır ile Sina 1 ve Sina 2 anlaşmaları imzalandı. Yapılan anlaşma sonucunda Sina bölgesi tekrar Mısır yönetimine verildi[113]. Bu hamle sonucunda Camp David anlaşmasına giden yol açılmış

[112] Akkan, s. 9
[113] Peter Mansfield, Ortadoğu Tarihi, (İstanbul: Say Yayınları, 2012), 414-418 Aktaran: Kuduoğlu, Alptuğ. "Camp David Sonrası Abd-Mısır Yakınlaşması: Askeri Boyut." Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi 5.1 (2018): 105

oldu. Özellikle Mısır'ın, Enver Sedat döneminde ABD yanlısı politika izlemesi de bu anlaşmanın şekillenmesini sağlamıştır.

Enver Sedat süreç içerisinde Kudüs'ü ziyaret etti ve bu ziyaret sırasında 20 Kasım 1977 tarihinde Knesset'te yaptığı uzun konuşma dikkat çekmiştir. Hatta Enver Sedat'ın söylemlerine karşılık Menahem Begin'in verdiği cevaplar incelendiğinde her iki taraf uzlaşmadan uzak bir görüntü vermiştir[114]. Ayrıca Enver Sedat'ın Kudüs ziyareti diğer Arap devletleri tarafından büyük bir tepki ile karşılanmıştır. Enver Sedat'ın izlediği dış politika siyasetinde Sovyet etkisinden uzaklaşıp, Amerikan emperyalizmine hizmet etmesi bölgedeki diğer Arap devletlerini tedirgin etmiştir. Hatta birçok Arap kaynakları; Knesset'e yapılan ziyareti ve buradaki konuşmayı Filistin haklarına ihanet olarak görmüşlerdir. Bura ziyaret, terör ve işgal sonucu yerleşmiş olan ırkçı Siyonizmin tanınması anlamına geliyordu[115].

17 Eylül 1978'de yoğun süren çalışmalar sonucunda Camp David Sözleşmesi'nde mutabık kaldılar. Anlaşma gereğince İsrail ve Filistin arasındaki sorunlar, Mısır ve İsrail arasındaki sorunlar ele alınacaktı. Altı ay sonra (26 Mart 1979) imzalanacak olan barış anlaşması sonucunda İsrail kontrolü altında bulunan Sina bölgesi Mısır'a bırakıldı. Mısır ve İsrail arasındaki diplomatik ilişkiler normalleşme seyrine girdi[116]. Camp David Anlaşmaları sadece Mısır ve İsrail barışını temel alan bir anlaşma değil de genel kapsamda Orta Doğu' da barışın sağlanması amacı gütmekteydi[117].

Camp David Anlaşması ile ABD ve Mısır arasında ekonomik, sosyal, kültürel ve askeri anlamda yakınlaşma olmuştur. Bu yakınlaşmanın da en dikkat çekici noktası ise askeri boyut olmuştur. Mısır Sovyet yanlı tutumundan dolayı yüzünü batıya dönmesi, Sovyetlerden gerekli askeri yardımın gelmemesi ile sonuçlandı. ABD'nin askeri anlamda yardımlarındaki ana amaç ise bölge üzerindeki politikalarda Mısır ile birlikte hareket etmek istemesidir[118]. Çünkü Enver Sedat döneminde ABD yanlısı dış

[114] Armaoğlu, s. 366
[115] Ataöv, Türkkaya. "Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'ın Yargılanması." (1978), s.25
[116] ''Camp David Sözleşmesi''. https://tr.wikipedia.org/wiki/Camp_David_S%C3%B6zle%C5%9Fmesi (03/12/2019).
[117] Armaoğlu, s. 406
[118] Kuduoğlu, s.130

politika güdülmesi, Mısır'ı Sovyetlerden uzaklaştırmış ve sonucunda askeri yardımlardan da yoksun kalmasına sebep oldu. Mısır ise askeri yardım anlamındaki bu boşluğu ABD ile doldurmuştur.

Enver Sedat 1981 yılında Mısır'ın bağımsızlığı kutlanırken, tören esnasında silahlı saldırıya uğrayarak hayatını kaybetti. Bu süre zarfı içerisinde İsrail; 1980 yılında Doğu Kudüs'ü, 1981 yılında ise Golan Tepeleri'ni ilhak etti. İsrail'in bu hareketleri üzerine Birleşmiş Milletler, Golan Tepeleri'nin ilhak edilmesine karşı çıkmıştır. Golan Tepeleri'nin ilhakına karşı ABD'de mesafeli davranmıştır. Çünkü 8 Ekim 1980 tarihli Sovyet-Suriye Dostluk İşbirliği Anlaşması nedeniyle Sovyetler ile karşı karşıya gelmek istememektedir[119].

5.2.4 1982 Lübnan işgali

Fransız birliklerinin Lübnan'dan çekilmesi sonucunda ülke içi siyasetinde sorunlar oluşmaya başladı. Bu dönem zarfı içerisinde iktidar Hristiyan grubun elinde bulunmaktaydı. Bu duruma en sert tepki ise Müslüman cemaat liderleri tarafından verilmiştir. Çünkü Müslümanların nüfusu bölgede yaşayan Hristiyanların nüfusuna göre çok hızlı artmaktaydı. Bunun sonucunda Müslümanlar, yönetimi elinde bulunduran Hristiyan kesime karşı çıkmaya başladı ve bölgede gerginlikler arttı. Diğer bir sorun ise İsrail Devleti'nin kurulması ile binlerce Filistinlinin bölgeye gelmesiydi. Bunun üzerine 13 Nisan 1975 tarihinde Falanjistler[120*] ve FKÖ arasında başlayan çatışmalar tüm ülke geneline yayıldı. Bu durum karşısında Suriye, bölge üzerine askerlerini gönderdi. Devlet otoritesinin kalmadığı bu ortamda, Lübnan'ın güneyinde FKÖ ve İsrail arasında da çatışmalar meydana geldi. Gelişmeler üzerine İsrail, 1978 yılında Lübnan'ı işgal etti. Sonrasında ise kısa süreliğine geri çekilen İsrail, 1982 tarihinde Lübnan'ı tekrar işgal etmiştir[121].

[119] Armaoğlu, s. 444

[120*] Falanjistler: 1936'da Pierre Cemayel'in kurduğu partidir. Lübnan Ketaib Partisi olarak da adlandırılır. Maruni grubunun en köklü siyasi ayağını temsil etmektedir. Çelik, Ümit. "İç Çatışmalar ve Dış Müdahaleler Arasında Lübnan." History 4.1 (2012), s. 146

[121] Köse, Talha. ''Lübnan'da İstikrar Arayışları''. Seta Lübnan Raporu, Seta (Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı),Aralık-2016, s. 9-10

Lübnan'daki Hristiyanlar çevrelerini kuşatan Müslüman Araplardan rahatsızlık duymaktadırlar. Lübnan'da Hristiyan halkın bağımsız devlet hayali ancak bölgede yaşayan Araplara müdahale ile olabilirdi. Bu müdahaleyi de İsrail yapacaktı[122]. İsrail için bölgedeki unsurlar terörist olarak değerlendiriliyordu. Yani bölgede kendilerine karşı kim olursa olsun FKÖ mensubu olarak görülmekteydi. Bunun üzerine İsrail, 4 ve 5 Haziran tarihlerinde bölgede kendisi için tehlike arz eden bütün üsleri vurdu. Daha sonrasında Lübnan harekâtı kabinenin onayından geçer geçmez İsrail, 6 Haziran 1982 tarihinde Lübnan'ı işgale başladı[123].

İlerleyen zamanlarda Falanjist gruplar 16 Eylül tarihinde Sabra ve Şatila kamplarına girdiler ve tarihe geçecek katliama imza attılar. İlerleyen günlerde bu kamplardaki görüntü içler acısı bir durumu ortaya çıkardı. Falanjist kuvvetlerden kaçmak isteyen insanlar acımasızca arkalarından taranmıştı. Hatta kampların birinin yanında toplu mezar bulunmuştur[124]. Bundan sonraki süreçte Lübnan'da bulunan Filistinli mülteciler, farklı siyasi ve silahlı grupların çatışmalara açık gettolar haline gelmiştir[125].

5.2.5 1987 İntifada

İsrail işgaline karşı intifada yani kitlesel ayaklanma Gazze Şeridi'nde başladı ve kısa sürede Batı Şeria'ya yayıldı. Protestolar, sivil itaatsizlik şekline büründü. Genel grevler düzenlendi, İsrail ürünleri boykot edildi, duvarlara yazılar yazıldı ve yollarda barikatlar kuruldu[126]. Arapçada ''ayaklanma'' anlamına gelen İntifada'nın temelleri 1979 yılı yapılmış olan Camp David Anlaşması sonrasında atıldı. Mısır'ın bu anlaşmadan sonra ABD yanlısı politika gütmesi, Filistinlilerin haklarını korumada yalnız kalması bu savunma şeklinin ortaya çıkmasında neden olmuştur. 1980 yılında Lübnan'ın işgali İntifada sürecine biraz daha hız katmıştır. 9 Kasım 1987 tarihinde dört Filistinlinin İsrail askerleri tarafından öldürülmesi üzerine Birinci İntifada Hareketi

[122] Bağlıoğlu, Ahmet. "Lübnan'ın Tarihsel Dokusu ve Yönetim Anlayışındaki Mezhebi Etkiler." Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 13.1 (2008): 26
[123] Armaoğlu, s. 514
[124] Armaoğlu, s. 530
[125] Sınmaz, Kadriye. ''70 Yıldır Yok Sayılan İnsanlar: Lübnan'daki Filistinli Mülteciler'', İNSAMER (İHH İnsani ve Sosyal Araştırma Merkezi), 05.12.2019, s. 2
[126] Akkan, s. 10

başlamış bulundu. Bu direniş 1992 yılında yapılacak olan Oslo Görüşmelerine kadar sürecektir[127].

1987 yılında Gazze'de başlayan İntifada hareketi Filistinlileri, İsrail güçleri ile karşı karşıya getirmiştir. İsrail'in bu harekete karşı sessiz kalmadı ve karşılığını verdi. Bu karşılık uluslararası alanda tepki ile karşılandı. Nihayetinde özgürlük ve hürriyet için başlatılan ayaklanma yine şiddet ile sonuçlanmıştı. ABD'de çıkarları gereği bölgede yaşanan olaylara karşı sessiz kalmadı. ABD, 1978 yılında Camp David ile alınan sınırlı "Filistin Özerkliği" kararını tekrar gündeme getirdi. İsrail ile Ürdün-Filistin heyeti arasında uzlaşının sağlanması ile bu gerilimin azalacağı ümit ediliyordu. Lakin işgal altında bulunan bölgelerin statüsü hakkında bir uzlaşma sağlanamadı ve her iki tarafta ABD'nin teklifini reddetti[128]. Yaşanan bu gelişmeler; Filistin halkının bağımsızlığı ve hürriyeti için yapılan İntifada faaliyetlerinin uluslararası camiada da tanınmasını sağlamıştır.

1987-1992 yılları arasındaki gelişmelere bakacak olursak; 1988 yılında Filistin Devleti resmi olarak ilan edilmiştir. Bu hem FKÖ'yü hem de İntifada'yı daha güçlü hale getirdi. Lakin 1990 yıllarında körfez krizinin meydana gelmesi ve bu süreç içerisinde FKÖ'nün takındığı tutum Filistin aleyhine olmuştur. Irak, Kuveyt işgali sırasında İsrail'e Scud füzeleri ile saldırarak İsrail'i savaşa çekmeye çalışıyordu. Bu durum Filistin tarafında, Irak'a karşı sempati beslemesine sebebiyet verdi. Ayrıca Irak, Kuveyt işgalinin bitmesinin ancak İsrail'in, Filistin'i işgaline son vermesi ile olacağını belirtiyordu. Körfezde bu gelişmeler yaşanırken FKÖ uluslararası alanda tepki almamak için körfez krizinin uzlaşma yoluyla çözülmesini savunmuş ve yaşanan kriz esnasında resmi olarak tarafsızlığını korumaya çalışmıştır[129]. Fakat FKÖ'nün körfez krizi yaşanırken Irak yanlısı tutumları resmi tarafsızlığı ile çelişiyordu. Öncesinde İntifada başladığı zaman, Arap devletleri ve batı devletleri intifada hareketine destek verdi. Lakin daha sonrasında FKÖ'nün taraflı tutum sergilediğini düşünen Arap ve batı devletleri, intifada hareketine olan desteğini azaltmıştır.

[127]Lustick, Ian S. "Writing the Intifada Collective Action in the Occupied Territories." World Politics 45.4 (1993): 561-562 Aktaran: Asalya, İslam. "Aksa İntifadası: Bir Halk Ayaklanmasının Muhasebesi", Araştırma 106, İNSAMER, Ekim 2019, s. 2

[128] Rigby, Andrew. Living the intifada. London: Zed Books, 1991, p.9-10

[129] Kemiksiz, Neşe. ''Filistin Sorununda Birinci İntifada ve Oslo Süreci'', ANKA Enstitüsü. 30/04/2017. http://ankaenstitusu.com/filistin-sorununda-birinci-intifada-ve-oslo-sureci/ (28/03/2020).

5.2.6 Filistin Devleti'nin Kurulması

İntifada süreci devam ederken 1988 yılında Ürdün'ün Filistin üzerindeki politikaları, Filistin Devleti'nin kurulmasına hız kazandırdı. Çünkü Ürdün, Batı Şeria bölgesindeki topraklarında Filistinliler ile ilgili herhangi bağlarının kalmadığını açıklamış, Filistinlilerin pasaportları iptal edilmiş ve parlamentodaki Filistinlilerin temsillerine de son verilmişti[130]. Filistin Milli Konseyi (Filistin Parlamentosu) 12-15 Kasım 1988 tarihinde "Bağımsız Filistin Devleti''nin kurulduğunu beyan etti. Kurulan bu devletin başkenti ise kutsal olarak kabul edilen Kudüs olacaktır. Ayrıca bildiride Arap devletleri ve FKÖ'nün, daha öncesinde kabul etmedikleri BM Güvenlik Konseyi 242 ve 338 sayılı kararlarını da kabul etmiş olunuyordu. Filistin Parlamentosu'nun kararı ile ilan edilen Bağımsız Filistin Devleti her türlü terörizme karşı çıkıyor lakin İsrail tarafından terörist kabul edilen FKÖ hakkında bir şey söylemiyordu. Daha sonrasında ABD'nin baskısı ile FKÖ, İsrail Devleti'nin varlığını kabul etmiştir[131].

5.2.7 Madrid Barış Konferansı Öncesi Yaşanan Gelişmeler

1990'lı yılların başında yaşanan Körfez krizi nedeniyle Orta Doğu'da dengeler değişti. Bu tarihlerde bölgede yaşanan sorunlar sadece Arap ve İsrailliler arasında geçmiyordu. Ortadoğu'nun genelinde karmaşanın olduğu bir dönemdir. Bu dönemde Irak'ın Kuveyt'e saldırması ''Körfez Savaşı'' olarak adlandırılan Ortadoğu savaşına neden oldu. Bu savaş ile Ortadoğu ülkelerinde fikir ayrılıkları meydana geldi. Ürdün, FKÖ, Libya ve Yemen Irak'ı yani Saddam Hüseyin'i desteklerken, Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri ABD'yi desteklemişlerdir. İlerleyen sürede ABD, Irak'ı bombaladı. Irak bu bombalamaya karşı, Suudi Arabistan ve İsrail'e Scud füzeleri göndererek cevap verdi. Irak'ın buradaki asıl amacı İsrail'i tahrik ederek Körfez Savaşı içerisine dâhil edip, daha öncesinde yaşanan Arap-İsrail gerginliğinden faydalanıp Arap devletlerini yanına çekmek istemektedir[132].

FKÖ'nün daha öncesinde İsrail Devleti'nin varlığını kabul etmesi batılı devletler tarafından olumlu bir şekilde karşılanmıştır. Hatta İsrail'e karşı

[130] Aras, s. 30
[131] Armaoğlu, Fahir. "20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)." 27. Baskı. İstanbul: Kronik Kitap, Mart-2020, s. 644-645
[132] Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, s. 644-645-646

gerçekleştirilen, Filistin Devleti'nin ve Filistinlilerin hak ve özgürlüklerini temel alan İntifada hareketi batılı devletler tarafından haklı bir eylem olarak görülmüştü. Lakin FKÖ'nün Körfez Savaşı sürecinde Irak yanlı politika gütmesi bu olumlu algının bozulmasına neden olmuştur.

5.2.8 Madrid Barış Konferansı

Ortadoğu, Körfez Krizi boyunca çalkantılı dönemlerden geçmiştir. Bölgede bir an önce suların durulması gerekiyordu. Bunun için ise bölgede barış için çalışmalarının hız kazanması lazımdı. Ortadoğu'da barış sürecinin başlatılması için Amerika öncü oldu. Döneminin Amerika Dışişleri Bakanı olan James Baker defalarca Ortadoğu ülkelerini ziyaret etmiştir. Bu gelişmelerin üzerinde 30 Ekim 1991 tarihinde açılış töreninden sonra Madrid Konferansı'nın ilk görüşmeleri 3 ve 4 Kasım günlerinde yapılmıştır. Arkasından sekiz kere daha görüşmeler yapıldı[133].

5.2.9 Oslo Süreci

1987 yılında Filistinlilerin taş ve sopayla direnmesi sonucunda Birinci İntifada hareketi başladı. Birinci İntifada hareketi ile İsrail, hem yerel hem de uluslararası alanda yoğun bir baskı altında kaldı. Çünkü Birinci İntifada; ilk başta Batı ve Arap devletlerinden çok büyük destekler almıştır. Lakin Körfez Krizinin yaşanması bu sempatiyi azaltsa da bu direniş İsrail Devleti'ni müzakere etmeye mecbur kıldı. Bu dönem zarfında İsrail yönetiminde Ulusal Birlik Hükümeti (Likud ve İşçi Partisi) bulunuyordu. İzak Şamir 1989 yılında yapılmış olan Camp David Görüşmeleri doğrultusunda özerklik ile ilgili müzakerelerin yapılabileceğini beyan etti. İzak Şamir döneminde görüşmeler hız kazandı. Bu görüşmeler 1992 yılında görev başına gelen İzak Rabin kabinesi ile devam etti. Bunun üzerine 1993 yılının Eylül aylarında Norveç Dışişleri Bakanı'nın aracılığıyla Yaser Arafat ile İsrail İşçi Partisi bakanlarından Yossi Beilin arasında müzakereler başladı[134].

Müzakerelerin ilk etabında İsrail ve FKÖ birbirilerini tanıdı. FKÖ şiddet kullanmaktan vazgeçme taahhüdünde bulundu. Buna karşılık beş yıl içerisinde bağımsız

[133] Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, s. 644,646-647
[134] Turan, s. 53

bir Filistin Devleti'nin kurulması öngörüldü. İlerleyen dönemlere önemli bir adım daha atıldı. 25 Eylül 1995 tarihinde FKÖ yönetimi kurulu ve 27 Eylül 1995 tarihinde ise İsrail kabinesi tarafından tarihe Oslo II olarak geçecek ''Geçici Anlaşma'' kabul edildi. Bu geçici anlaşmanın taraflarca imzalanması ise 28 Eylül 1995 tarihinde Washington'da Yaser Arafat, İzak Rabin, Bill Clinton, Hüsnü Mübarek ve Kral Hüseyin tarafından gerçekleştirildi. Bu anlaşma ile İsrail çoğu bölgeden çekilme kararı almıştır[135].

İsrail'in çekildiği topraklara bakacak olursak[136];

- Cenin ve Kabatya (Batı Şeria'nın kuzeyi),
- Yatta kasabaları, (Batı Şeria'nın güneyi)
- Nablus (Kudüs'ün 63 km Kuzeyi),
- Tulkarim (Batı Şeria Bölgesi'nin kuzeybatısı),
- Beytüllahim (Batı Şeria'nın merkezinde),
- Ramallah 'tan (Kudüs'ün 10 km. kuzeyinde) çekilmiştir.

1995 yılında gerçekleştirilen Oslo II anlaşması ile İsrail Başbakanı İzak Rabin, aşırı sağcı grupların tepkisine maruz kaldı. İzak Rabin aşırı sağcı düşünceye sahip Yigal Amir tarafından vuruldu. Bu suikast sonrasında ABD duruma müdahale ederek Oslo Süreci'nin ayakta kalabilmesi için taraflar arasında tekrar görüşmelerin yapılmasını istedi.

Süreç içerisinde Hebron Protokol'ü ve Wye Memorandumu imzalandı. Hebron Sözleşmesi; 7 Ocak 1997'de başlayan ve 15-17 Ocak arasında imzalanmasıyla sonuçlanan yeniden düzenleme amaçlı bir protokoldür. İsrail Başbakanı Netanyahu ve Filistin Ulusal Yönetimi Başkanı Yaser Arafat protokolde yer almıştır. Protokolün yapılma amacı ise Hz. İbrahim Camii'nde dua eden Filistinlilerin öldürülmesi ve Hebron 'da yaşayan Filistinlileri güvence altında tutmaktır[137]. ABD'nin baskısı ile yapılan bu protokol, Netanyahu'nun barış süreci içerisinde fazla radikal adım atamasını uzun süre engelledi. Lakin ilerleyen sürede Netanyahu işgal altında bulunan bölgelerde yeni Yahudi yerleşimleri açılmasını onaylamış ve bununla da yetinmeyip Hz. Süleyman

[135] Turan, s.53
[136] Turan, s.53
[137] ''Hebron Protokolü''. https://tr.wikipedia.org/wiki/Hebron_Protokol%C3%BC (07/12/2019).

Mabedinin kalıntılarına ulaşmak için Mescid-i Aksa'nın altına tünel açtırmıştır. Bu durum Filistinlilerin tepkisi ile sonuçlanmış ve barış sürecinde aksaklıklar yaşanmıştır[138].

Orta Doğu'da barış ve istikrarı arttırma amacıyla yeni arayışlar içerisine girilmiştir. 1995 yılında imzalanan Oslo II imzalanmasından sonra barış süreci gerilmiş ve uygulanamamıştı. Barış sürecini normalleştirme adına Hebron Protokolü de amacına ulaşmamış ve Mart 1997'de müzakereler durma noktasına gelmiştir[139]. Bunun üzerine 23 Ekim 1998 tarihinde Oslo II Antlaşması'nın yerine getirmesiyle ilgili tarafların sorumluluklarını hatırlatma amacı taşıyan Wye Memorandumu imzalanmıştır [140] . Anlaşma ana fikir olarak İsrail'in topraklardan geri çekilmesini düzenlemeye yöneliktir. Fakat İsrail tarafı yine harekete geçmekte geç kalmıştır. İsrail Başbakanı Netanyahu tarafından imzalanan memorandum Knesset'de ve İsrail basınında yerden yere vurulmuştur. Bu kadar tepki toplamasının gerekçesi ise çoğu Yahudi yerleşim yerlerinin Filistin sınırları içerisinde kalmasından kaynaklanmaktadır. Bu kadar baskıya rağmen memorandum Knesset'de 75'e karşı 19 oy ile onaylanmıştır. Anlaşma imzalandıktan sonra bir radyo kanalında Yaser Arafat'ın yaptığı açıklama dikkat çekicidir. Açıklamasında; Kudüs'te, Filistinlilerin haklarına karşı yapılacak olan her adımda ''Silahlarımız hazır'' mesajını verdi[141]. İsrail, bölgede şiddet eylemlerinin olduğunu öne sürerek bu anlaşmadan tek taraflı olarak çekilmiştir. Anlaşmaya göre İsrail'in geri çekilmesi beklenen topraklardan da çekilmediği görülmüştür.

ABD bölgede gerginliği azaltmak için tekrar girişimde bulundu. Filistin ve İsrail arasında 4 Eylül 1999 tarihinde Mısır'ın Şarm el Şeyh kentinde memorandum imzalandı. Bu memorandum ile İsrail; Batı Şeria bölgesinden çekilecek, belirli bir takvim doğrultusunda Filistinli mahkûmlar serbest bırakılacak, 15 Şubat 2000 tarihinde nihai bir barış anlaşması taslağı hazırlanacak ve 13 Eylül 2000 tarihinde anlaşma sonuçlandırılacaktı [142] . Lakin yapılan görüşmeler daha öncekiler gibi başarısızlıkla

[138] Çağrı, Erhan. "Fllistin-İsrail Barış Süreci Nereye Gidiyor." (2001), s. 174
[139] Weiner, Justus R. "Wye River Memorandum: A Transition to Final Peace." Hastings Int'l & Comp. L. Rev. 24 (2000): 1, p. 2
[140] ''Wye Nehri Memorandumu''. https://tr.wikipedia.org/wiki/Wye_Nehri_Memorandumu (08/12/2019).
[141] ''Israeli Parliament approves Wye River accord'', CNN. 17/11/1998. http://edition.cnn.com/WORLD/meast/9811/17/mideast.03/index.html (15/06/2020).
[142] Çağrı, s.175

sonuçlanmıştır. Bu durum her iki halkında barışa olan güvenin azalmasına sebebiyet vermiş, bölgede gerilimi yeniden tırmandırmıştır.

5.3 2000 Yılından Sonra Filistin-İsrail Sorunu

5.3.1 Camp David Görüşmeleri ve Sonrası

Belirlenen beş yıllık barış süreci sonunda herhangi bir kazanım olmadı. Bu durum Filistin halkında karamsarlıklara da yol açmaya başladı ve bölgede sükûnetin sağlanması adına yeni çözüm arayışına neden oldu.

Daha önceki anlaşmalarda barış sürecinin finali olarak kararlaştırılan 13 Eylül 2000 tarihinden önce, 2000 yılının Temmuz ayında taraflar ABD'nin baskısıyla Camp David'de bir araya geldiler. Camp David sürecinde İsrail ve Filistin arasındaki sorunların biteceği anlayışı hâkim olmaya başlamışken sorunlar çözülemedi ve herhangi bir anlaşmaya varılamadı. Sorunların çözülmemesinin en büyük nedeni ise Kudüs sorunu olarak değerlendiriliyor. İsrail yönetimi bu bölgedeki varlıklarını varoluşsal bir mesele olarak gördükleri için Kudüs konusunda tavırları hep katı olmuştur. Filistin tarafı da aynı şekilde Kudüs konusundaki fikirlerinden vazgeçmiş olmadığı için anlaşma yoluna gidilemedi. Politika gereği siyasetçilerin katı tutumları ve söylemleri işi daha zor bir hale getirmiştir. Ayrıca bu süre zarfı içerisinde sağcı politika ile bilinen Ariel Şaron'un Mescidi Aksa'ya yaptığı ziyaret Filistin tarafından tepki ile karşılanmış ve ikinci intifada hareketine zemin hazırlamıştır[143].

Camp David Görüşmeleri'nin başarısızlık ile sonuçlanması ve Ariel Şaron'un Mescid-i Aksaya yaptığı provakatif ziyareti sonrasında barış görüşmelerine ara verildi. 2001 seçimleri sonucunda başkanlık koltuğuna oturan Ariel Şaron, siyasi partisinin gerektirdiği şekilde iç politikasına yön vermiştir. Bundan dolayı, 2002 yılına kadar barış görüşmesi için uygun bir ortam oluşmamıştır[144]. Arap-İsrail anlaşmazlığının çözümüne yönelik önemli girişim, 2003'te ABD, Rusya, BM ve Avrupa Birliği'nin oluşturduğu

[143] Yaşar, Özcan, Kor, s. 74
[144] Yaşar, Özcan, Kor, s. 76

Ortadoğu Dörtlüsü (Quartet) tarafından hazırlanan üç aşamalı Yol Haritası İsrail ve Filistin'e sunulmuştur[145].

Orta Doğu Barış Planı, bölgede kalıcı barışı sağlamak için hazırlanan 3 aşamalı bir yol haritasıydı. Plan genel olarak İsrail'in 28 Eylül 2000 yılındaki konumuna geri dönmesini amaçlamaktadır. Buna karşım Şaron hükümeti Yahudi yerleşimciler konusunda somut adım atmadı. Ayrıca Yol Haritası'nda bağımsız ve egemen bir Filistin Devleti'nden bahsedilir. Yine Ariel Şaron'a göre; böyle bir devlet fiiliyata geçse dahi, bu devletin gerek hava sahası olsun gerek yer altı su kaynakları olsun İsrail Devleti'nin kontrolü altında olacağını beyan etmiştir. Ayrıca kurulacak devletin, diğer devletler ile yapacağı anlaşmalarda ise İsrail'in bu anlaşmaları veto etme yetkisi bulunacaktı. Özellikle sınırlar konusunda 242 ve 338 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararları, İsrail'in 1967 yılında ele geçirdiği Batı Şeria ve Gazze'den geri çekilmesini istemekte lakin İsrail 1967 yılı sınırlarına dönmeyi olanaksız olarak görmektedir[146]. Yaşanan bu gelişmeler değerlendirildiğinde Yol Haritası; bölgede ivedilikle çözülmesi beklenen nihai sınır sorunları, mülteciler, Yahudi yerleşimler ve Kudüs'ün statüsü gibi konulara herhangi bir çözüm getirmemiştir.

Yapılan bu görüşmelerin herhangi bir sonuca gidilememesinin sebebi İsrail olarak görülebilir. Çünkü İsrail kendisinden güçsüz bir devlet ile masada oturmaktadır. İsrail zaten bölgedeki gerçekleri eninde sonunda Filistinlilere kabul ettireceğini düşünmektedir. Bundan dolayı yapılan anlaşmalar, görüşmeler ve müzakereler İsrail için yaşanmakta olan durumu hukukileştirme olarak görülmektedir[147]. Zira Yol Haritası, 2007'de düzenlenen Annapolis Konferansı'yla uygulamaya geçirilmiş, ancak İsrail-Filistin doğrudan görüşmelerinde ilerleme sağlanamamış, Arap-İsrail kanalında ise somut bir adım atılamamıştır[148].

[145] Kemiksiz, s. 159
[146] Arı, Tayyar. "Filistin'de Kalıcı Barış Mümkün mü?." Akademik Orta Doğu 2.1 (2007), s. 30
[147] Kemiksiz, s. 174
[148] Kemiksiz, Nigar Neşe. "Arap-İsrail Sorunu Ve Bölgesel Yansımaları." Journal Of Awareness (Joa) 3.Special (2018): s. 141

5.3.2 Gazze Harekâtı

25 Ocak 2006 tarihinde yapılan seçimlere göre Hamas, 132 sandalyeli Filistin Parlamentosu'ndan 76 sandalyeyi aldı. Böylelikle Filistin Ulusal Yönetimi'nde hükümet kurmaya hak kazandı. Hamas demokratik yöntemler ile yönetime gelmesine rağmen ABD ve Batı Avrupa ülkeleri tarafından sert yaptırımlara maruz bırakıldı. Süreç içerisinde Filistin yönetiminde Hamas ve El fetih arasındaki çekişmelerde artmıştı. Bu anlaşmazlık İsrail tarafından fırsata çevrildi. Bunun üzerine Hamas ve El Ferih arasında Suudi Arabistan öncülüğünde 8 Şubat 2007 tarihinde Mekke Anlaşması yapıldı. Bu Anlaşma sonucunda ''Filistin Ulusal Birlik Hükümeti'' kuruldu[149]. Kısa süre içerisinde Mahmud Abbas bu birliği reddederek Batı Şeria bölgesinin El Fetih yönetimi altında olduğunu duyurdu. Hamas da bu hamle karşısında Gazze bölgesinin yönetimin ise kendisine bağlı olduğunu ilan etti. İsrail cephesi tarafından hoş karşılanmayan Gazze yönetimine yaptırımlar uyguladı ve Gazze bölgesini, düşman bölge olarak ilan etti[150].

Bölge üzerine yaptırımların artması, Gazze'den İsrail'e yönelik saldırıların artmasına neden oldu. İsrail Devleti ise meşru müdafaa hakkını gerekçe göstererek bölge üzerine saldırılarda bulunmuştur. İlki, 27 Aralık 2008 tarihinde İsrail'in Gazze'ye düzenlediği harekâttır. Harekâtın başlamasından 23 gün sonra İsrail Başbakanı Ehud Olmert tek taraflı olarak bir hafta süreli ateşkes ilan edildiğini bildirdi. Harekât sonucunda; 400'ü çocuk, 104'ü kadın olmak üzere toplamda 1.436 Filistinli hayatını kaybetti. 400'ü ağır, 5.400'den fazla kişi ise yaralanmıştır[151]. Harekâtın yapılma amacında ise İsrail'in kendini savunma isteği yatmaktadır. Gazze şeridinden İsrail tarafına aralıksız havan topu atılması, İsrail'in meşru müdafaa hakkını kullanmasına olanak sağlıyordu. Lakin İsrail, meşru müdafaa hakkını kadın ve çocuk nüfusu katlederek kullanmıştır.

İsrail, Gazze Harekâtı boyunca sanki Filistin'e acı ve ceza çektirmek için uluslararası hukuk tarafından yasaklanan silahları kullanmaktan geri kalmamıştır. Böylelikle İsrail'in meşru müdafaa adına orantısız güç kullandığı dikkatlerden

[149] Ahmet H. Topal, "İsrail'in Gazze Ablukası ve Mavi Marmara Saldırısı", MHB, Yıl 32, Sayı 1, 2012, s. 104-105.
[150] Aksoy, Merve. ''Uygulanmayan Uluslararası Hukuk ve Gazze'', Uluslararası Hukuk-Ortadoğu. İNSAMER, Haziran 2016, s. 4
[151] "İsrail'in Üç Büyük Operasyonunda 1679 Kişi Öldü", Anadolu Ajansı. 10/07/2014. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-uc-buyuk-operasyonunda-1679-kisi-oldu/142698# (18/06/2020).

kaçmıyor. Zira İsrail, harekât esnasında kullandığı fosfor bombaları ile savaş ve insanlık suçu işlemiştir[152].

Gazze'den Hamas'a bağlı birliklerin attığı ev yapımı bombalara karşı İsrail çok ağır bir karşılık verdi. İsrail karadan, havadan ve denizden harekâtına devam etti. Harekâta devem edilirken aslında savaş suçu sayılacak olan hamle yapıldı. Gazze halkı üzerine Misket bombası atıldı. Misket bombası salkım bomba olarak da adlandırılıp bir nevi bomba içinde bomba olarak düşünülebilir. Bombayı inceleyecek olursak 500 kg ağırlığında olup içerisinde 2002 adet misket bomba vardır. Her misket içerisinde ise 2000 şarapnel parçası bulunmaktadır. 146 metre çapında geniş alanlara etki edebilecek güce sahiptir. Hatta yere düştüklerinde bazıları patlamayabiliyor. Haftalarca, günlerce yerde kalıp, üzerine basıldığı takdirde patlayabiliyor. Bundan dolayı güdümlü bir bomba niteliğinde olmadığı için ''aptal bomba'' denilmektedir. Hatta patlamamış misket bombalarının çevresindeki sarı şeritler çocukların ilgisini çektiği için büyük tehlike arz etmektedir. 2010 yılında ''Misket Bombası Sözleşmesi'' ile savaşlarda kullanımı yasaklanmıştır[153].

İsrail'in Gazze şeridine saldırıları 14 Kasım 2012 tarihli Bulut Sütunu ve 17 Temmuz 2014 tarihli Koruyucu Hat Operasyonları ile devam etmiş ve bölge üzerindeki gerilimin daha da artmasını sağlamıştır. Bu tarihlerde taraflar arasında meydana gelen çatışmaların ana nedenleri ise geçmiştekilerine paralellik gösterir. Gerek Hamas gerek İsrail'in süren bu çatışma ortamından siyasi anlamda faydalandığı söylenebilir. Çünkü Hamas ölen sivillerin üzerinden oy kazanırken, İsrail tarafı ise güvenlik söylemleri ile radikal grupların sempatisini toplamaya çalışmaktadır[154]. Hamas'ın bölgede uygulanan abluka nedeni ile Gazze'de yaşayan Filistin halkının hak ve özgürlükleri için İsrail'e karşı saldırıda bulunması, İsrail'in de bölgeden gelen saldırılara karşı meşru müdafaa hakkını kullanması sorunun süreğen bir hal almasına neden olmuştur.

[152] Turhan, Turgut. "Uluslararası İnsancıl Hukuk Ve İsrail'in Gazze Harekâtı." (2009), s. 172
[153] ''Misket Bombası (Salkım Bombası) Nedir?''. https://malzemebilimi.net/salkim-bombasi-misket-bombasi-nedir.html (10//12/2019).
[154] Atmaca, Ayşe Ömür. ""Filistin" Baharı: Yükselen Umutlar Ve Kaybedilen Barış." Filistin Araştırmaları Dergisi 1 (2017): 72.

5.3.3 Donald Trump'ın Kudüs Kararı

ABD Kongresi 1995 yılında ''Kudüs Büyükelçilik Yasasını'' kabul etmiştir. Yasa metni içerisinde yer alan ''Başkanlık Ayrıcalığı'' nedeni ile ABD başkanları 1999 yılından itibaren bu yasayı belirli aralıklar ile askıya almışlardır. Buna karşın Donald Trump; Tel Aviv'de bulunan büyükelçiliği Kudüs'e taşımasını başlatacak olan büyükelçilik yasasını Aralık 2017 tarihinde onaylamıştır[155]. Trump bu karar ile birlikte diğer başkanlardan farklı bir hareket sergilemiş ve 1999 tarihinden itibaren askıya alınan büyükelçilik kararını, bölgede barış için atılan onca adımın önüne geçeceğini bile bile ABD adına Kudüs sözünü yerine getirmiştir[156]. Bu ifadelerden hareketle; Donald Trump'ın, Yahudi ve Evanjelik lobiyi arkasına alma amaçlı bu adımları attığı söylenebilir. Bu durum, ABD yönetimi üzerinde Evanjeliklerin ve Yahudi Lobisi'nin ne kadar etkili olduğunu bize net bir şekilde göstermektedir.

6 Aralık 2017'de Trump, Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanımıştır. Hatta Tel Aviv'de bulunan ABD Büyükelçiliğini Kudüs'e taşıyacağını da beyan etmiştir. Başkan Trump'ın Kudüs kararı sonrasında İsrail Başbakan'ı Netanyahu hemen AB yetkilileri ile görüşmek için AB'nin merkezi olan Brüksel, yine AB için önem araz eden Paris ve Berlin'i ziyaret etmiştir. Ziyaretin içeriğinde AB ülkelerinin Tel Aviv'de bulunan büyükelçiliklerini Kudüs'e taşımalarını ve Trump'ın yayınlamış olduğu Kudüs'ün statüsünü değiştirmeye yönelik kararları desteklemeleri istenmiştir. Fakat AB ülkelerinden red cevabı almıştır. AB ülkelerine göre özellikle Almanya ve Fransa liderleri, Netanyahu'ya iki devletli çözümden yana öneride bulunmuşlar ve 1967 sınırlarını mevcut olan Doğu Kudüs'ün başkent olduğu bir Filistin Devleti'ni desteklediklerini söylemişlerdir[157].

5.3.4 Donald Trump – ''Yüzyılın Anlaşması''

ABD Başkanı Donald Trump ve İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu arasında yapılmış olan tek taraflı olan bu anlaşma gündeme damgasını vurmuştur.

[155] Dilek, Mehmet Sait. "Trump Yönetiminin Kudüs Kararına Analitik Bakış." International Journal Of Social Inquiry 11.1 (2018), s. 99
[156] Dilek, s. 101
[157] Çelikkol, Oğuz. ''Filistin Sorunu Ve Türkiye-İsrail İlişkileri'', Hürriyet. 24 Mayıs 2018. https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oguz-celikkol/filistin-sorunu-ve-turkiye-israil-iliskileri-40846459 (12/12/2019).

Aralık 2017'de Trump'ın Kudüs kararı sonrası ''Ortadoğu Barış Planı'' adı altında ''Yüzyılın Anlaşması'' olarak nitelendirilen bu anlaşma bölgede gerilimi daha arttıracak gibi durmaktadır. Anlaşmaya göre Filistin Devleti'ne koşullu bir bağımsız devlet öngörülmekte olup, anlaşmada yer alan maddelerin yerine getirilebilmesi için de 4 yıllık bir süre veriliyor. Bu anlaşma Filistin yönetimi tarafından da en ağır dille eleştirilmiştir.

Trump bu anlaşma ile şunları önermektedir[158];

- Üç semavi din için önem arz eden Kudüs'ün İsrail'in başkenti olması gerektiğini ifade ediyordu. Zaten Donald Trump, Aralık 2016 yılında imzaladığı bildiri ile Kudüs'ün İsrail'in başkenti olduğunu tanımıştı.
- Donald Trump, İsrail'e verilecek alanların hepsini tanıyacaktı. Ayrıca Filistin tarafı da mağdur edilmeyecek ve İsrail'in bu konuda bazı ödünler vereceğini söylüyordu,
- Filistin topraklarının miktar olarak daha da artacağı belirtildi. Tek taraflı olarak hazırlanan planın haritasına bakacak olursak Gazze şehrinin güneyinde Filistin için teknoloji ve tarım için ayrılmış alanalar göze çarpmaktadır.
- Filistin'in başkenti Doğu Kudüs olacak ve ABD burada büyükelçilik açabilecekti.
- İsrailli ve Filistinlilerin yerleşim yerlerine dokunulmayacak.
- Kudüs şehrinde bulunan kutsal mekânların mevcut durumunu korumak için İsrail, Ürdün kralı ile birlikte çalışacak.
- Planda Filistinlilere verilen topraklara dokunulmayacağı fakat Filistinlilerin dört yıl içerisinde İsrail Devleti ile müzakere etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Filistin'in Bağımsız bir devlet olabilmesi için bu koşulları yerine getirmesi gerektiğini de beyan ediyor.

"Yüzyılın Anlaşması" olarak kabul edilen bu anlaşma ABD'de ilk defa gündeme gelmemiştir. 2002 yılında dönemin ABD ulusal güvenlik danışmanı olan Condoleezza Rice, o dönemlerde yaptığı bir açıklamada Büyük Ortadoğu Projesinden (BOP)

[158] ''Trump'ın Orta Doğu Planı: Kudüs Bölünmemiş Bir Şekilde İsrail'in Başkenti Olacak''. BBC. 28 Ocak 2020. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51284412 (30/01/2020).

bahsetmiş ve bu proje kapsamında yeni bir dünya düzenin varlığını zikretmişti[159]. Aslında bu tarihte, bölgede ileride yaşanacak olan siyasi karışıklıklara da işaret etmiştir.

5.3.5 İsrail-Filistin Sorununa Türkiye'nin Bakış Açısı

Cumhuriyetin kurulması ile Orta Doğu ile ilişkilerimizi yönlendirecek gerek olumlu gerek olumsuz olaylar olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti kuruluş yıllarında batının emperyalist güçleri ile mücadelesi ve bu dönemdeki Orta Doğu coğrafyasında bulunan ülkelerin batı yanlısı politikası Türkiye'nin bölgede yaşanan sorunlara kayıtsız kalmasını sağlamıştır.

Cumhuriyetin ilanı ile yeni Türkiye'nin dış politikasında öncelikli olarak; ülkenin bekası garanti altına alınmaya çalışıldı. Cumhuriyetin ilanı ile ''ulusal çıkar'' anlamında mevcut sınırlarını korumaya yönelik politika uygulanmış ve bundan dolayı da Arap ülkelerinde meydana gelen sorunlara kayıtsız kalmıştır[160]. Zaten Türkiye bu dönemde güney sınırları ile ilgili birçok sıkıntı yaşamaktadır. Özellikle Suriye ile sorun teşkil eden Hatay sınırı buna örnek verilebilir. Bu gibi sebeplerden dolayı öncelikle ülkenin, Misak-ı Milli'ye göre sınırlarını belirlemesi ve mevcut olan sınırlarını da koruması gerekmektedir. Arap dünyasında yaşanan sorunlara kayıtsız kalınmasında da bu ve bunun gibi etkenler etkili olmuştur.

Soğuk savaş sırasında Türkiye Cumhuriyeti, Batı Bloğu ülkeler ile ittifak kurmuştu. Fakat Soğuk Savaş dönemlerinin başlarında Arap devletlerinin, Batı Bloğuna karşı tavrı düşmancaydı. Arap devletlerinin başta ABD olmak üzere Batı Bloğuna düşmanca davranmasının en büyük sebebi; İsrail'e verilen destekti. Türkiye'nin dış politikasında batılı ülkeler ile iş birliği yapması Araplar nazarında Türkiye'yi Amerikan işbirlikçisi olarak görülmesine neden olmuştur. Aynı zamanda Türkiye'nin 1949 yılında İsrail Devleti'ni tanıması, Arap dünyasında Türkiye'ye karşı olan gerginliği arttırmıştır. 1980'li yılların sonuna doğru Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde yapılacak olan barajların

[159] Bozbaş, Gökhan. ''Yüzyılın Anlaşması ve Filistinlileri Tehcir Planı'', Anadolu Ajansı. 23/01/2020. https://www.aa.com.tr/tr/analiz/yuzyilin-anlasmasi-ve-filistinlileri-tehcir-plani/1711199 (24/05/2020).
[160] Sinkaya, Bayram. "Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Ortadoğu Politikası Ve Batı Etkisi." Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi= Adam Academy Journal Of Social Science 1.1 (2011), s. 81

ve buna bağlı oluşturulacak Güney Doğu Anadolu Projesi (GAP), Türkiye ile Arap komşuları arasında ilişkilerin daha da bozulmasına neden olacaktır[161].

Türkiye'nin Orta Doğu ile ilişkileri 1945 yıllarında başlamıştır. Fakat 2000'li yıllara kadar Filistin konusu Türkiye'nin dış politikasında etkin bir rol oynamamıştır. 90'lı yıllara kadar etkin olan Sovyet faktörüne ek olarak; ülke içinde yaşanan ekonomik sorunlar, Kıbrıs meselesi hatta petrol krizi gibi olaylar Türkiye'nin Filistin konusunda farklı bir tutum sergilemesine neden oldu. Bu şekilde bakıldığı zaman Türkiye'nin Filistin politikası, aynı şekilde Türkiye'nin İsrail politikası anlamına da gelmektedir. ABD'nin, İsrail'i desteklemesi sonucunda; İsrail bölgede etkin bir güç haline geldi. Dolayısı ile Orta Doğu'da meydana gelecek sorunlarda, İsrail'in doğrudan veya dolaylı etkisinden söz etmek doğru olur. Bundan dolayı Filistin meselesi, Türkiye'nin dış politikasına göre şekillenen bir politika unsuru olmuştur[162].

Türkiye, İsrail ve Filistin arasında yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen iki ülke ile arasını iyi tutmaya çalışıyordu. Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkiler; 1996 yılının ilk çeyreğinde, Süleyman Demirel zamanında daha da hız kazandı. İki ülke arasında askeri işbirliği anlaşması yapıldı. Yapılan bu askeri anlaşmaya Yunanistan, Ermenistan, İran ve Irak gibi ülkeler tepki gösterdi. Tepki göstermelerinin gerekçesi ise bu iki ülkenin bölgedeki barış ortamını bozacağı düşüncesinden kaynaklanıyordu[163]. 1990'lı yıllarda Türkiye'nin İsrail ve Filistin politikası genel olarak denge politikasında devam etmiştir. Lakin şunun da unutulmaması gerekir ki; Türkiye dış politika olarak Müslüman olan Filistin toplumuna karşı hep bir adım daha yakın olmuştur[164].

Türkiye ve İsrail arasındaki ikili ilişkilerin askıya alınmasında en büyük etken ikinci intifada hareketidir. Bu dönemde İsrail, işgal altında bulundurduğu torakları genişletmeye başlamıştır. 2006'da Lübnan, 2008'de Gazze saldırıları; Türkiye-İsrail ilişkilerinde olumsuzluğa neden olmuştur. Bu olumsuzluklara rağmen Türkiye'yi,

[161] Altunışık, Meliha Benli. "Arap Dünyasında Türkiye Algısı." Dış Politika Analiz Serisi 11. TESEV, 2010, s. 7- 8
[162] Sırım, Veli. "Türkiye-Orta Doğu Ülkeleri Arasındaki İlişkilerde Filistin Meselesinin Yeri." Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 7.1: 357
[163] Arı, T. (2005). Geçmişten Günümüze Ortadoğu. İstanbul: Alfa Yayınları, s. 631-632 Aktaran: Öz, Sabri, and Mustafa Tüten. "GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE FİLİSTİN SORUNU: TÜRKİYE'NİN BAKIŞ AÇISI." Istanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 18.35 (2019): 648.
[164] Öz, Sabri, and Mustafa Tüten. "GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE FİLİSTİN SORUNU: TÜRKİYE'NİN BAKIŞ AÇISI." Istanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 18.35 (2019): 652

İsrail'e yakınlaştıran bazı etkenler vardır. Bu etkenler askeri modernizasyon ve tedarik konusu olarak ele alınabilir[165]. Zira insansız hava araçları olarak kullanılan Heron Uçakları, bizi askeri malzeme ve bu malzemenin kullanılması için verilecek eğitim anlamında Türkiye'yi, İsrail'e yakınlaştırıyordu.

ABD'nin Irak işgali ile bölgede İran avantajlı bir konuma gelmiştir. Çünkü İran için bölgede dezavantaj olan Baas yönetimi, ABD'nin Irak işgali ile son buldu. Böylelikle İran'ın bölgede jeostratejik anlamda ön plana çıkmasını istemeyen ABD, Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkiye önem vermiştir. Bu iki ülke arasında gerilimi arttıran en önemli unsur tabi ki de Filistin sorunudur. Bundan dolayı bu iki ülke arasındaki gerilimin denetim dışına çıkmaması için ABD yoğun bir çaba göstermektedir[166].

[165] Özcan, Gencer. "Mavi Marmara Bunalımında Sonun Başlangıcına Dogru." Middle Eastern Analysis/Ortadogu Analiz 2.21 (2010), s. 33
[166] Özcan, s. 34

6. KİMLİKLERİN FİLİSTİN-İSRAİL ALGILARI

6.1 Theodor Herzl'in Yahudi Devleti Algısı

Doğum: 2 Mayıs 1860 / Budapeşte, Macaristan Krallığı

Ölüm: 3 Temmuz 1904 (44 Yaşında), Avusturya- Macaristan İmparatorluğu

Meslek: Gazeteci, Yazar[167].

"Yahudi meselesi, ulusal bir meseledir ve bu sorunu gidermek için büyük milletler tarafından düzenlenmiş bir konsey dâhilinde tartışılarak, bunun bir dünya meselesi haline dönüştürülmesi gerekir"[168].

1948 yılına kadar birçok devletin bünyesi içinde yaşayan Yahudiler için bağımsız bir devletin kurulması gerektiğini belirtiyor. Bunu beyan etmesinde; Yahudilerin, Avrupa'da antisemitizm ile baskı altında olması etkili olmuştur. Devletsiz bir şekilde yaşanılırsa asimile edilme tehlikesi altında olunacağını, bunun için de Yahudi sorununun dünya meselesi olarak görülmesi gerektiğini belirtiyor. Ya da bu gerekçe ile programlanmış bir Yahudi devletinin zeminini hazırlanmaya çalışılıyor.

Theodor Herzl'in ''Yahudi Devleti'' kitabı yazıldıktan yaklaşık elli yıl sonra bağımsız bir Yahudi devleti kuruluyor[169]. Bu kitapta Yahudi devletinin sağlam temeller üzerine kurulabilmesi için bütün paradokslar ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir. Buna rağmen Yahudi devletinin kurulması elli sene gibi bir zaman almıştır. Şayet kurulması planlanan Siyonist kökenli Yahudi devleti, Theodor Herzl'in bu kitabı yazmasından beş sene sonra da kurulabilirdi. Yahudi devletinin kurulması için Herzl'in 1902 yılında II. Abdülhamid Han ile görüşmesi, görüşmenin olumsuz sonuçlanması Yahudi Devleti'nin kurulmasını 1948 yılına kadar geciktirmiştir. Buna karşın; Theodor Herzl'in ''Yahudi Devleti'' adlı kitabındaki verdiği bilgiler ve bu bilgilerin doğrultusunda atılan adımlar nihayetinde 1948 yılında meyvelerini vermiştir. Bu kitapta; Herzl'in kullandığı söylemler, devletin kurulması için ortaya atılmış paradokslar, devleti politik ve

[167] ''Theodor Herzl''. https://tr.wikipedia.org/wiki/Theodor_Herzl (05/01/2020).
[168] Herzl, s. 14-15
[169] Herzl, s. 17

ekonomik olarak sübvanse edecek Yahudi dernekleri ve şirketleri iktidar-güç ilişkisini yansıtmaktadır.

Avrupa'da görülen özgürleşme hareketi ile farklı kimliklere karşı bazı haklar verilmiştir. Yahudiler de ilk başta özgürleşmenin getirdiği hak ve hürriyetlerden faydalandı. Lakin daha sonrasında Fransa'da tekrar Yahudi düşmanlığı görülmeye başladı. Bu nefret ve düşmanlık daha sonrasında çok ses getirecek olan Dreyfus Davası'nda adaletli bir karar alınmamasına neden olur. Bunun sonucunda Dreyfus, bilindiği üzere Şeytan adasında cezasını çekerken; bir takım kimse Dreyfus'un ırkından dolayı bu cezaya mahkûm bırakıldığını öne sürdüler[170]. Bu olaydan etkilenen Herzl, Yahudilerin bağımsız yaşayacakları bir devletin olması ile bu sorunların aşılacağı kanısına varır ve hemen 65 sayfalık hazırladığı makaleyi Rothschildler'e gönderir. İşte bu çalışma 1896 yılı şubat ayında yayınlanacak Der Judenstaat (Yahudi Devleti) adlı kitabının temellerini oluşturur[171].

Herzl'in bu söylemi ve yazmış olduğu Der Judenstaat (Yahudi Devleti) adlı kitabı iktidar-güç ilişkisini yansıtmaktadır. Bu söylemler ile hem bilgi hem de iktidar üretilmektedir. Söylem sahibi olan kimse de iktidar sahibini temsil etmektedir[172]. İktidarın oluşturmak istediği toplumsal ilişkiler özneler tarafından gerçekleşecektir. Burada özneler iktidar tarafından şekillendirilmektedir. Lakin iktidarın olabilmesi için de öznenin özgür olması gerekmektedir[173]. İktidar, öznenin hak ve özgürlüğü için çalışmaktadır veya o şekilde gösterilmek istenmektedir. Herzl'in "Yahudi Meselesi" olarak değerlendirdiği bu söyleminde tüm Yahudilerin bağımsız bir devlet çatısı altında hak ve özgürlüklerini rahatça uygulayabilecekleri Yahudi devletinin kurulması için gerekli ortam ve şartları hazırladığı görülmektedir. Bunun yapılabilmesi için de özne ile birlikte hareket etme zorunluluğu doğmaktadır. Çünkü Herzl şunu çok iyi bilmektedir ki; geleneksel Yahudiler sıkı sıkıya Tevrat inancına bağlı olarak yaşamaktadırlar. Bu Yahudiler; sürgünden sonra devletin kurulmasını ancak Mesih'in gelmesi ile olacağına

[170] Erdinç, Tuğçe. "Hannah Arendt: Dreyfus Davası'nda Adalet." Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4.2 (2019): 567-568
[171] Herzl, s. 7-8
[172] Güneş, Cevriye Demir. "Michel Foucault'da Söylem Ve İktidar." Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi 21 (2013): 61
[173] Çelebi, Vedat. "Michel Foucault'da Bilgi, İktidar Ve Özne İlişkişi." Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi 5.1 (2013), s. 521-522

inanırlar. Bu çok güçlü bir algı olduğu için bu algının önüne geçecek anlatılara ihtiyaç duyulur. Bunun için iktidarın, özneyi güçlü söylemleri ile inandırması ve etkilemesi gerekir. Bu güçlü söylem ise antisemitizm olacaktır.

Herzl'in Yahudilere karşı yapılan faaliyetleri ulusal sorun olarak görmesi doğru bir kanıdır. Avrupa ve Rusya'da Yahudilere karşı yapılan ırkçı söylem ve hareketlerin kabul edilir yanının olmaması gerekiyor. Böylelikle antisemitizm çatısı altında yapılan bu faaliyetler, kurulacak olan Yahudi devletin de politik nedenlerini oluşturuyor. Bu nedenlere dayanarak; Yahudilerin kendilerine ait, özgür bir şekilde yaşayacağı bir devletin olması gerektiğini düşünüyor. Herzl, bu devletin ancak sistemli ve aşırı disiplin gerektiren süreçler ile olacağı düşüncesindedir. Herzl, bölgeye yapılacak olan göçleri, hatta göç esnasında seyahat edecek yolculara hahamların eşlik etmesine kadar düşünmüştür. Hahamlar bu göç esnasında enerjilerini ülküleri doğrultusunda harcayacaklardı [174] . Böylelikle hahamlar büyük anlatıları sonucu; yolculara göçün amaç ve hedefini dini ritüelde anlatılacaktı.

Antisemitizm, kurulması düşünülen Yahudi devleti için bir amaç olarak görülüyor. Buna bağlı olarak da Yahudi sorunu ''Dünya meselesi'' olarak görülmektedir. Antisemitim gerekçesi ile hareket eden Siyonizm ve buna bağlı olarak kurulması planlanan Yahudi devleti; akıllara şu soruları da beraberinde getirmektedir:

- Siyonistler, devletin kurulması düşünülen yere gittiklerinde dostça karşılanacaklar mı veya gittikleri yerde dostça davranabilecekler mi?
- Masum bir milliyetçilik duygusuna bağlı olarak kurulan bu devlet ileride emperyalist düşünce ile sömürgeleşme faaliyetlerinde bulunacak mı?

***

> *"Bizler, her yerde onurumuzla toplumsal yaşama karışıp kendi halimizde bir birlik oluşturmaya ve atalarımızın itikadını, inancını korumaya gayret ediyoruz. Ancak ne yazık ki, bunu yapmamıza izin verilmiyor. Bizler boş yere bulunduğumuz ülkede sadık biçimde vatanseverlik gösteriyoruz; sadakatimiz bazı durumlarda aşırı noktalara gidiyor, boş yere mülkiyete ve hayata aynı fedakârlıkları veriyoruz; yaşadığımız ülkenin bilim ve sanattaki şanını ya da ticaret yaparak ve iş*

[174] Herzl, s. 73

sahası oluşturarak zenginliğini arttırmak için boş yere çalışıyoruz. Yüzyıllardır yaşadığımız ülkelerde biz hâlâ yabancılar gibi oturup ağlıyoruz ve bu ülkeler, Yahudilerin acıyı çok önceleri tecrübe ettikleri topraklar ve onların, bu ülkelerin sahiplerinin ataları bu topraklara çok sonraları yerleşmişler. Kamuoyu biraz düşündüğünde, kimin bu toprakların yabancısı olduğuna karar verebilir (...) Ben burada, birey olarak kendi adıma bu beyanda bulunurken, haklarımızın herhangi bir kısmından vazgeçecek değilim. Yeryüzünde şimdi olduğu gibi, herhangi bir zamanda da muhtemel haklarımız kalıcıdır, önceliği vardır. Bu yüzden bir zamanlar göçe zorlanan Fransız Protestanları gibi bizim için de sadık birer vatansever olmamızı düşünmek pek akıllıca değildir. Ancak bunun gerçekleşmesi için bir şartımız var; eğer ancak huzur ve barış içinde kalabilirsek iyi birer vatandaş olabiliriz... Ancak bu şartın gerçekleşeceğini düşünmek aşırı iyimserlik olur; doğrusu ben, huzur içinde kalabileceğimizi düşünmüyorum. [175]"

Theodor Herzl burada çok naif bir üslup ile Yahudi halkına sesleniyor. Yahudilere karşı yapılan antisemitizm hareketlerinden dem vuruyor. Aslında bu çağrısının gerekçesini de antisemitizm harekelerine bağlıyor. Başka ülkelerin egemenliği altında huzur ve barış içinde yaşamanın iyimser olacağından bahsediyor. Bu huzur ve barışın sağlanması için Yahudilerin bağımsız ve özgür şekilde yaşayacakları devletin algısı da oluşturuluyor. Aksi halde Yahudi sorununun bitmeyeceği ve Yahudilerin başka ülkelerin egemenliği altında devamlı olarak baskı altında olacakları ifade ediliyor. Peki, bu baskılardan kurtarılması düşünülen Yahudiler nerede devlet kuracak?

Herzl kurulması planlanan devletin yer tayininde iki yer üzerinde durmuştur: Arjantin ve Filistin. Bu yerlerin değerlendirilmesini ise Yahudi Derneği yapacaktır[176]. Kurulacak yerler arasında Arjantin önerisinin bulunması; Herzl'in dini perspektiften çok milliyetçilik duygusu ile hareket ettiğini gösterir. Buna karşın kurulacak olan Yahudi Devleti'nin yeri; geçmiş dönmedeki yaşantılar sonucunda bu yere karşı kazanılmış aidiyet duygusu ve dini gerekçeler göz önünde bulundurularak Filistin olarak belirlenmiştir.

[175] Herzl, s. 16-17
[176] Herzl, s. 43

Herzl agnostik/bilinmezci birisidir[177]. Herzl kurulacak olan devleti Siyonist hedefler doğrultusunda inşa etmek istemektedir. Bu Siyonizm algısı Tanrı'dan, Mesih'ten ve diğer milletlerin yardımına başvurmadan, Yahudileri anavatan olarak seçecekleri yer olan topraklara kavuşturma gayesi taşımaktadır[178]. Herzl Siyonizm çizgisinde politikalarına yön verse de teokrasi çerçevesinin de dışına çıkmamaktadır. Çünkü şunu çok iyi biliyor ki; Yahudilerin bir arada tutan kuvvetli bağın inanç olduğu konusunda şüphesi yoktur. Herzl'in ''İnanç bizi bir arada tutuyor, bilgi bizi özgür kılıyor[179].'' cümlesi teokrasi çerçevesinde Siyonist politikalara yön verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Yahudiler uzun bir dönem boyunca Dünya'nın çeşitli yerlerinde başka devletlerin himayesi altında yaşamışlardır. Bu süre zarfı içerisinde Yahudilere karşı birçok olumsuz tutum sergilendi. Yahudilerin başka devletlerin himayesi altında barış ve huzur ortamında olmayacağını, neticede ise ilerleyen zamanlarda Yahudilere karşı daha fazla ırkçı hareket olacağını, Herzl konuşmasında Yahudilere bildirmiştir. Özellikle, İkinci Dünya Savaşı'nda Hitler'in Yahudilere karşı yaptığı zulüm ve baskı (Holokost) bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Holokost[180*] Yahudi devletinin kurulmasında çok büyük bir paya sahiptir. Holokost ile Filistin topraklarına çok sayıda Yahudi göç etmiştir. Yahudiler Holokost'u soykırım olarak değerlendirecek, uluslararası alanda bu konu gündeme getirilecek ve Herzl'in hayalini kurduğu devletin kurulması için çalışmalar başlayacaktır. Kısaca Holokost, Yahudi devletinin kurulması için bir sığınak olarak görüldü. Bundan dolayı Holokost mübalağalar ile anlatılmaya başlandı. Zira ''altı milyon[181]'' Yahudi'nin katledildiği efsanesi ortaya atılarak, insanlığın bu konuda "tarihin en büyük soykırımına" tanık olduğu kabul ettirilmek isteniyordu. Böylelikle batılı sömürgeciler; gerek Kuzey ve Güney Amerika'da gerek Afrika'da yapmış olduğu katliamları, Almanların gerçekleştirmiş olduğu Holokost ile

[177] Th. Herzl: Diaries (Hatıralar), Ed. Victor Gollancz, 1958, s. Aktaran: Garaudy, Roger. "İsrail, Mitler ve Terör, çev." 12. Baskı. İstanbul: Timraş Yayınları, (2019), s. 18
[178] Aytürk, İlker. "İsrail'de Hristiyan Cemaatler: Devlet ve Dinî Azınlık İlişkilerinin Kurumsallaşmasına Bir Bakış." Ortadoğu Etütleri 2.2 (2011): 101
[179] Herzl, s. 95
[180*] Holokost terimi Kitab-ı Mukaddes'te ''felaket'' anlamına gelmektedir. Bu felaket kelimesi 1940 yıllarında özellikle İsrail ve Avrupa'da Holokost için kullanılan İbranice bir kelime olmuştur. Adolf Hitler liderliğindeki Nazi Almanyası döneminde işgal edilen sınırlar içerisinde yaklaşık olarak beş buçuk milyon (kaynaklara göre bu ölü sayısı değişebilir) sistemli bir şekilde öldürüldükleri soykırımdır. https://tr.wikipedia.org/wiki/Holokost : 08/05/2020.
[181] Garaudy, İsrail Mitler ve Terör, s.165

üstünü kapatmak istememektedir. Fakat şu verilerin de unutulmaması gerekir: Amerika'da hayatını kaybeden 60 milyon yerli, Afrikalı 100 milyon siyahi, Hiroşima ve Nagasaki ve bu İkinci Dünya Savaşı'nda 17 milyonu Slav olmak üzere 50 milyon insan can vermişti[182]. Niteliği ve niceliği ne olursa olsun, bir etnik grubu sindirmeye yönelik bu katliamların kabul edilir bir yanı bulunmamaktadır.

***

> *''Eğer bugün bir Devlet inşa etmeyi umuyorsak, bin yıl önce kurulması mümkün olanının tarzında onu inşa etmemeliyiz. Birçok Siyonistin yaptığı gibi, medeniyetin ilk dönemlerine geri dönmek budalaca olur. Farz edelim, mesela bir ülkeyi yırtıcı hayvanlardan temizlememiz gerekiyor. Kolları sıvayıp beşinci yüzyıldaki Avrupalıların yaptığı gibi işe başlamamalıyız. Oku, mızrağı kuşanıp tek başımıza ayı avına çıkmamalıyız. Büyük ve etkin bir av partisi düzenleyip hayvanları toplu bir şekilde kovalamalıyız ve parçalayıcılığıyla gününde olan bombamızı tam ortalarına atmalıyız.[183]''*

Herzl'e göre Yahudiler devlet kurabilecek potansiyele gelmişti. Tarihte bolca örneğine rastladığımız tarzda devlet kurma stratejisi ile değil de bu devletin sistemli bir şekilde kurulması gerektiğini ve bu süreci de organize edebilmek için bazı kuruluşların gerekliliği ve önemini dile getiriyor. Yahudi Derneği ve Yahudi Şirketi bu kuruluşlara güzel bir örnek olacaktır. Bu dernek ve şirket olayı temelinde basit olarak algılanabilir. Lakin bir devletin inşası için birçok paradokstan yardım almak gereklidir. Siyasi anlamda devletin kurulması için ilk önce Yahudilerin özgür bir şekilde yaşayabilecekleri bir anavatan belirlenecektir. Anavatanın yer tayini yapıldıktan sonra beli bölgelerde yaşayan Yahudiler, bir sistem dâhilinde anavatan olarak belirlenen yere göç edeceklerdir. Bu Yahudi göçlerinin daha koordineli olması için Yahudi Derneği ve Yahudi şirketleri birlikte hareket edecektir.

Yahudi Derneği; Yahudilerin vaat edilen topraklara gitmek isteyip istemediklerini ve yeni ülkedeki doğal kaynakların uzmanlar tarafından araştırılması, bölgeye yerleşim ve göçün planlanması görevlerini icra ediyordu. Bunun haricinde dernek, hazırlanan bir devlet olarak kabul edilecek, kendi içerisinde kurumlarını oluşturması ve kurulacak olan Yahudi devletinin kamu kuruluşlarını saracak olan bir

[182] Garaudy, İsrail Mitler ve Terör, s. 167-168
[183] Herzl, s. 41-42

çekirdek olacak[184]. Dernek ile birlikte çalışacak mekanizma ise Yahudi Şirketi olacaktır. Çünkü hedefe ulaşmak sadece siyasi strateji ile olmaz. Bunun ekonomik olarak da desteklenmesi gerekmektedir. Sistemli bir şekilde anavatan olarak seçilen yere gelen Yahudilere iş imkânı sağlanmış olması gerekecektir. Aslında Yahudi şirketi, yeni kurulacak devlette ekonomiyi temsil etmektedir. Herzl şu ifadesi Yahudi Şirketi'ni ve faaliyetlerini özetlemektedir:

> "*Yahudi Şirketi, en küçük işleri eşit bir şekilde en büyük işlerin devrini idare etmek için tasarlandı. Yahudiler tamamıyla göç edip yeni yuvalarını kurarken, en büyük denetleyici yapı olan Şirket görevini, çıkışları düzenleyerek, hak edilmiş mülklerin idaresini ele geçirerek, kendi gözle görülür ve elle tutulur mallarıyla birlikte hareketin düzenli bir şekilde idare edileceğini garanti ederek ve yerleşime hazır olanların daimi güvenliğini sağlayarak yerine getirecek.*[185]''

Theodor Herzl'in bu söylemleri ilk başta sıradan olarak algılanabilir. Lakin kurduğu her cümle ayrıntılı incelenirse, söylemlerinin derin anlamlar taşıdığı ve birçok paradokstan beslendiği açık bir şekilde ortadadır. Siyaset, ekonomi, aktör-yapı, iktidar-bilgi ve bunun gibi birçok etken de bu duruma örnektir. Neticesinde ise; Herzl'in söylemleri başarılı bir şekilde belli bir hedefe ulaşmıştır. Bu başarı ise; iktidar ve öznenin, Siyonizm sürecini muazzam bir şekilde yönetmesinden kaynaklanır.

***

''Filistin bizim her zaman hatırlayacağımız tarihi evimiz. Filistin ismi halkımıza olağanüstü bir kuvvetle çekici görünebilir.[186]''

Tarihi evden kastı nedir acaba? Filistin'in, Siyonist devlet için uygun bir yer olduğu kanısına tarihsel bağlamda mı vardı acaba? Fiiliyatta olmayan bir devletin varlığını ve bu devletin kurulması için seçilecek yerin tarihsel bağlamda düşünülmesi ne kadar doğru? Orada yaşayan insanların ve Kenan Bölgesi diye adlandırılan coğrafyada kurulmuş devletlerin tarihsel bağları ne olacak? Kimin tarihi daha doğru peki?

[184] Herzl, s. 89-90
[185] Herzl, s. 60-61
[186] Herzl, s. 44

Bunun apaçık duygusal bir söylem olduğu ortadadır. Yahudi Devleti'nin kurulma gereksinimini antisemitizmden yola çıkarak, tarihsel bağlama indirgemek amacın asıl gerekçesini de ortaya koymaktadır. İlk önce Siyonist devletin kurulması için antisemitizm faaliyetleri gerekçe gösteriliyor daha sonra kurulacak ülkenin yer tayini yapılırken de tarihsel bağlamdan söz ediliyor. Ya da bu ortamın oluşmasına zemin hazırlanmış oluyor.

Olayı tarihsel bağlama indirgemek doğru bir hamle olarak görülmeyebilir. Çünkü bütün milletlerin kendilerine ait belli bir yaşanmışlıkları ve bunun sonucunda oluşan tarihleri vardır. Bu söylem Yahudi tarihini, o bölgede yaşamış olan devletlerin tarihinden ayırarak ön plana çıkarıyor. Ayrıca hegemonik bakış açısına sebebiyet vererek; bir milletin tarihini, diğer devletlerin tarihinden üstün görme algısına neden oluyor. Siyonistleri bu algıya sevkeden ise; Yahudilerin çok önceden bu bölgeden çıkmış olmaları ve bölgeye duyulan özlemlerinden kaynaklanmaktadır. Bunun için de kurulacak olan devletin tarihsel bağlamda; Yahudiler için kutsal sayılan toprakların tercih edilmesi gerekliliğini ortaya çıkarıyor. Herzl'in düşünce tarzı; bölgede yaşamış olan devletlerin, diğer kavimlerin ve toplumların tarihini yok sayma anlamı katmaktadır. Böylelikle; bu ve bunun gibi söylemler ilerleyen zamanlarda intikam duygusuna sebebiyet verecek ve o bölgede çatışmaların fitilinin ateşlenmesine neden olacaktır. Son zamanlarda sıkça gündeme gelen Kudüs sorunu da bu gibi tarihsel söylemlerin sonucunda alevlenmiştir.

Sonuç olarak; Herzl'in yukarıda bahsi geçen bütün söylemlerinde ve Siyonizm algısında; 1789 Fransız İhtilali sonucunda ortaya çıkan liberalizm[187*] fikri büyük etken olmuştur. Liberalizm ile kişi hak ve hürriyetlerine daha fazla önem verilmiştir. Bu kişi ve hak ve hürriyetini sağlayacak kurum ise devlet unsuru olacaktır. Herzl, Yahudilerin herhangi bir devlet çatısı altında bu hak ve hürriyetlerden faydalanamayacaklarını çok iyi bildiğinden, Yahudilerin bağımsız bir devlete ihtiyacının olduğu algısı ortaya çıktı. Bu durum da Herzl'i Siyonist faaliyetlere yöneltmiştir.

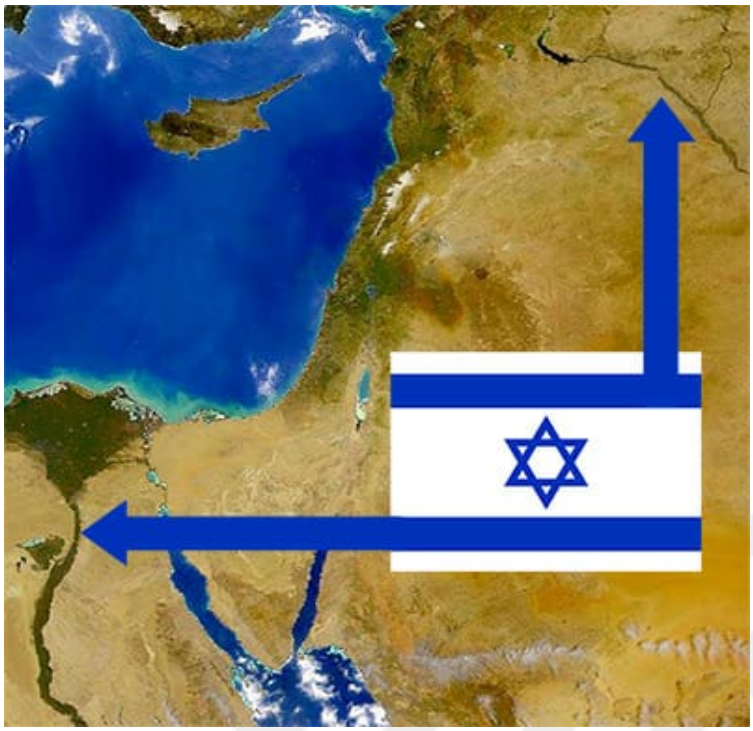
[187*] Liberalizm; Fransız İhtilali ile ortaya çıkan yeni siyasi düzendir. Kısaca hürriyetçilik de diyebiliriz. Hürriyetçilik ile gelen temel hak ve özgürlüklerin sadece hükümetler ve insanlar tarafından benimsenmesi yeterli görülmüyordu. Bu temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan tek husus anayasa olarak görülmektedir. Bu dönemde Liberalizm ile anayasalı bir düzen oluşturulmaya çalışıldığı için 19. yüzyıl liberalizm hareketleri içerisinde cumhuriyetçilik eğilimi çok az görülmüştür. Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, s. 17.

Yukarıda Herzl'e ait olan söylemlerin tamamı Herzl'in Liberal Siyonizm algısını oluşturmaktadır. Liberal Siyonizm (genel Siyonizm) düşüncesi 20. yy'da Avrupa'da yaşamış orta sınıfa mensup olan Yahudiler arasında yaygındı. Liberal Siyonizm ile kurulması düşünülen devletin; demokrasi, insan hakları ve serbest piyasa ilkelerinden oluşması gerektiği savunuluyordu. İsrail Devleti'nin ilk Cumhurbaşkanı Chaim Weizmann; Liberal Siyonizmin önemli isimlerindendir[188]. Lakin daha sonraki siyasi partiler liberal Siyonizm çizgisinden uzaklaşmış ve gereken desteği vermemişlerdir. Buna karşın Knesset içerisinde Liberal çizgiyi devam ettiren parti ise Kadima Partisi olmuştur. Kadima Partisi bu tutumuyla İsrail Devleti'nin demokratik bir toplum olabilmesi için İsrail Devleti sınırları içerisinde yaşayan Arapların diğer vatandaşlar ile eşit haklara sahip olması gerektiğini ve Filistin Devleti'ne olan ihtiyacı da önemle vurgular[189].

6.2 Arz-ı Mevud Algısı

Eski Ahit (Tevrat), Yeni Ahit (İncil) ve Tevrat'dan oluşan Kitabı Mukaddes'e göre Mesih'in yeryüzüne yeniden gelebilmesi için, Tanrının, Yahudilere vaat ettiğine inanılan topraklara sahip olması gerekiyor[190]. Bunun için ise Siyonist faaliyetlerin biran önce başlaması gerekiyordu. 1985 yılında Basel'de Birinci Hristiyan Siyonist Kongresi yapıldı. Bu kongrede Filistin için çok ağır kararlar alınmıştır. Bu kararlar arasında anavatan olarak kabul edilen Kenan Bölgesi'ne Yahudi göçlerini hızlandırmak ve Filistin'e ait olan diğer yerleri de ilhak etmek bulunuyordu. Katılımcılardan bazıları bu kararların çok ağır olduğu ve bunların yumuşatılması gerektiğini söyleyince Uluslararası Hristiyan Elçiliği Temsilcisi *"Biz Tanrı'nın ne söylediğine bakarız, İsraillilerin ne düşündüğü önemli değil. Tanrı, o toprakların Yahudilere ait olduğunu söylüyor.*[191]*''* ifadesinde bulundu.

[188] Sofer, Sasson. Zionism And The Foundations Of Israeli Diplomacy. Cambridge University Press, 2007. P. 272 Aktaran: Gurbanov, Elşen. "Tarihten Günümüze Siyon Aşkı Ve Siyonizm Türleri." İsrailiyat 2 (2018): 160
[189] Gurbanov, Elşen. "Tarihten Günümüze Siyon Aşkı Ve Siyonizm Türleri." İsrailiyat 2 (2018): 160.
[190] Acar, Ünal. "Oded Yinon'un" İsrail İçin Bir Strateji Raporu" Nun Değerlendirilmesi." Journal Of International Social Research 11.59 (2018), s.299
[191] Acar, s. 299

Harita 24 Arz-ı Mevud haritası
Kaynak: http://www.israeladvocacy.net/knowledge/the-truth-of-how-israel-was-created/was-the-zionist-movement-a-plot-to-colonise-the-middle-east/ (04/05/2020).

Vaat edilmiş topraklar evanjelik[192*] inanç ile daha da gündeme gelir hal almıştır. Hz. İsa'nın yeryüzüne gelebilmesi, güvenli bir devletin varlığını gerektirmektedir. Kurulan bu devlet, dünyanın da yönetildiği merkez haline gelecekti. Bunun için Evanjelikler, Yahudilere gerekli desteği sağlayıp Büyük İsrail'in kurulmasında yardımcı olacaktı. Büyük İsrail'in kurulması gereken yer ise Tanrı'nın, Yahudilere vaat etmiş olduğu topraklar olarak belirlenecekti. Hatta Evanjelik inanca göre, Mesih geldiğinde Yahudiler ve Evanjelikler bir yanda olacak, bunların haricindeki diğer dinlere mensup insanlar ise karşı tarafta yer alacak, iki taraf arasında yaşanacak "Armagedon[193**]" adı verilen bu savaşı Yahudi-Evanjelist ittifakı kazanacak

[192*] Evanjelik kelimesi yeni-Ortodoks (neo-ortodoks) teologlarca Kutsal Kitap inananı anlamında kullanılmaktadır. Daha genel anlamı ile İngilizce konuşan ülkelerde 18. ve 19. yüzyılın başlarına kadar başta Britanya ve Amerika olmak üzere birçok bölgede şekillenen farklı hareketlerin genel ismidir. Evanjelizm; İncil öğretilerin yayma faaliyetleri olarak, Evanjelizasyon ise İncil'i yayma ve İncil'in yayılma alanını daha da genişletme anlamı bulunmaktadır. M. Marsden, George. (1987). The Encyclopedia of Religion V. İçinde Mircae Eliade (Ed.) Evangelical and Fundamental Christianity. NewYork: Macmillan Publishing Company, p. 190, Bosch, David J. (1993). Transforming Mission, Paradigm Shifts in Theology of Mission, New York: Orbis Books. p. 409 Aktaran: Bedir, Şener Faruk. "Reformasyon'dan Günümüze Evanjelik Hıristiyanlık." Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi 3.2 (2013): 75

[193 **] Armagedon; Kitab-ı Mukaddes'in (Eski Ahit ve Yeni Ahit) Vahiy bölümünde geçmektedir. Bu kelime Musevilerden daha çok Hristiyanları ilgilendirmektedir. Hristiyanlara göre mesih, Hz. İsa olarak görülmektedir. Museviler ise İsa'yı mesih olarak kabul etmemektedirler. Bundan dolayı bu kelime ile ilgili kavramlar Kitab-ı Mukaddes'in tümü için geçerli olsa da, Vahiy kitabındaki anlatımlar Museviler için geçerli olmaz. İslam inancına göre bu savaşın Amik Ovası'nda olacağı lakin Hristiyanlar ve Museviler ise bu savaşın İsrail'in Megiddo Dağı eteklerinde olacağına inanılmaktadır. Fakat ''Megiddo Dağı etekleri''nden Amik Ovası'nın kastedilip kastedilmediği net değildir. https://tr.wikipedia.org/wiki/Armageddon (05/05/2020).

ve Yahudiler dünya egemenliğini kuracaklardır[194]. Evanjeliklerin, İsrail ve Yahudileri desteklemesinin sebebi de bundan dolayıdır.

Peki Arz-ı Mevud (Büyük İsrail) (Harita 5) nerelerden oluşmaktadır?

Evanjeliklerin ‘‘Armagedon’’ olarak ifade ettiği savaşa gelmeden önce ilk olarak vaat edilmiş topraklarda devletin kurulması gerekmektedir. Eski Ahit’te; Yahudilere Tanrı tarafından vadedildiği söylenen topraklar haritada gösterilmiştir. İsrail Devleti bayrağının simgesel anlamı da Arz-ı Mevud yani Büyük İsrail sınırlarını gösterdiği söylenmektedir. Haritaya göre Büyük İsrail Devleti’nin; Nil Nehri’nden Fırat Nehri’nin bulunduğu alana kadar olan toprakları kapsadığı görülür. Bu inanışa göre kurulacak devletin başkenti ise Kudüs olacaktır. Lakin bu algı İsrail tarafından komplo teorisi olarak görülmektedir. Bunu daha iyi anlayabilmemiz için Filistin’in Arz-ı Mevud algısına bakmamız gerekecektir.

6.2.1 Yaser Arafat’ın Arz-ı Mevud Algısı

Hatta bu konuyu Yaser Arafat şu söylemi ile özetlemektedir; *‘‘İsrail bayrağının ne anlama geldiğini biliyor musunuz?... Bayrak iki mavi çizgili ve beyazdır. İki çizgi, iki nehri temsil etmektedir. Bu nehirler arasında ise İsrail bulunmaktadır. Bu nehirler ise Nil ve Fırat’tır.*[195]’’

Arafat, İsrail bayrağındaki iki çizgiye dikkat çekmek istiyor. İki mavi çizginin; Fırat ve Nil nehirlerini ifade ettiğini söylemektedir. Lakin bu ifadeyi İsrailliler komplo teorisi olarak görmektedir. İsrail bayrağının bu amaçla çizilmediğini ve bu bayrağın; İsrail’in Rishon Lezion köyü için yapıldığını ve o köyü simgeleyen geleneksel bir bayarak olduğu iddia edilir. Aslında bu bayrağın kenarları çizgili bir dua şalı olduğunun ve daha sonra ise ortasına Davud Yıldızı’nın eklendiği söylenilir. Sonralarında ise bu köye ait olan bayrak; 1898 yılında yapılan İkinci Siyonist Kongresi’nde, Siyonist

[194] Acar, s. 299
[195] “Was The Zionist Movement A Plot To Colonise The Middle East?”, Israel Advocacy. http://www.israeladvocacy.net/knowledge/the-truth-of-how-israel-was-created/was-the-zionist-movement-a-plot-to-colonise-the-middle-east/ (05/03/2020).

bayrağı olarak kabul edilir. Süreç içerisinde İsrail Devleti'nin kurulması ile İsrail'in resmi bayrağı olarak kabul edilmiştir[196].

Herzl'in ''Yahudi Devleti'' kitabında bayrak bölümünde yaptığı açıklamaya bakacak olursak; '' *Ben, yedi altın yıldızlı bir bayrak öneriyorum. Beyaz zemin yeni hayatımızın saflığını, temizliğini sembolize edecek ve yedi yıldız iş günümüzün yedi altın saatini*[197] *temsil edecek. Zira vaat edilmiş topraklara şerefin rozetini taşıyarak topluca yürüyeceğiz*.[198]''

İsrail bayrağı üzerine oluşturulmuş birçok algı mevcuttur. İsrail tarafı, Yaser Arafat'ın algısının komplo teorisi olarak algılamakta, Filistin tarafı ise (özellikle Yaser Arafat) bunu İsrail'in Büyük Orta Doğu Projesi olarak adlandırmaktadır. Bu iddianın doğruluğu ve yanlışlığı tartışılabilir. Lakin Arz-ı Mevud algısı doğru olarak kabul edilecek olursa; Irak, Suriye, Ürdün, Suudi Arabistan ve Mısır topraklarının bulunduğu bölgede, Siyonist hedefle kurulması planlanan Büyük İsrail Devleti görülmektedir. Ayrıca bölgede yaşanan siyasi çatışmalar ve bunun sonucunda devamlı sınırlarını genişleten mevcut İsrail Devleti, Arz-ı Mevud algısını daha da güçlü hale getiriyor.

Kültürel anlamda kozmopolit olan bu bölge geçmişten günümüze çatışmaların da odak noktası haline gelmiştir. Bundan dolayı bölgedeki her olay uluslararası anlamda diğer ülkelerin dikkatini çekmektedir. Bunlar göz önüne alındığında günümüzde Arz-ı Mevud ideali ile kurulmuş bir devletin varlığını bırakın hayali bile bölgede siyasi anlamda çatışmalara neden olacaktır.

Büyük İsrail sınırları, Hitlerin İkinci Dünya Savaşı sonrası Nasyonel Sosyalizm temelli planlanmış Nazi Almanya'sı haritasına benzemektedir. Gelecekte böyle bir oluşumun olacağını varsayarsak; Arz-Mevud algısı ile kurulacak olan bu devletin fazla uzun ömürlü olacağı söylenemez. Çünkü bu devletler askeri güce bağlı olarak kurulur. Devletin kurulmasında halkların gönüllüğünden söz edilemez. Bundan dolayı devletin varlığının daim olması için baskı ortamı kaçınılmaz olacaktır. Şu an İsrail'in sınırlarını

[196] Was The Zionist Movement A Plot To Colonise The Middle East?. Israel Advocacy. http://www.israeladvocacy.net/knowledge/the-truth-of-how-israel-was-created/was-the-zionist-movement-a-plot-to-colonise-the-middle-east/ (05/03/2020).
[197] Günde yedi saat düzenli çalışma biçimidir. Herzl, s. 52
[198] Herzl, s. 96

koruma adına Filistinlilere yaptığı baskıda olduğu gibi. Bu baskı ortamı ve neticesinde gelecek olan direnişler devletin varlığını zedeleyecektir, en sonunda devletin zarar görmesine, bölünmesine hatta dağılmasına neden olacaktır.

Siyonizm, ‘‘Arz-ı Mevud’’ ideali için her yolun mubah olduğunu kabul etmektedir. Hatta bu konu ile ilgili bölgede etnik köken çalışmalarının yapılmasına dahi sebebiyet vermiştir. Çalışmada Irak'ın kuzeyinde bulunan Kürtlerin Yahudi olduklarını iddia etmişlerdir. Bu konu ile ilgili deneysel çalışmalar yapmışlardır. Genetik çalışmalar yapılarak Kürtlerin DNA'larını araştırıldığını ifade eden Kevin Brook, 2001 yılında İsrailli, Alman ve Hintli bilim insanları ile çalışmalar yapıldığından bahseder. On iki halktan alınan 1321 numunenin sonucuna göre Seferdi Yahudileri ile Kürtler arasında babadan geçen genetik akrabalık tespit edilmiştir[199]. Böylece Kürtlerin ve Yahudilerin ortak babadan geldiği söylenerek her ikisinin de kültürel açıdan yakınlık sağlayacağını ümit etmektedirler.

İsrail Devleti kurulduğundan beri Yahudi göçleri ile bölgede etkin bir ırk konumuna gelmek istiyor. Böylelikle; etkin ırk olarak bölgede egemenlik kurma idealini hedeflemektedirler. Lakin bu bölgeye egemen olan insanlar, Sami (Semitic) olarak adlandırılan etnik gruptur. Aynı etnik gruba dâhil halkların sentezlendiği yerdir. Yahudiler, Siyonizm çerçevesinde kendilerine yükledikleri tarihsel meziyetler sonucunda bu tarz çalışmalara gerek duymuşlardır. Bu tarz çalışmalar ırkçı faaliyetlere ortam hazırlamaktan başka hiçbir işe yaramayacaktır.

6.3 Yaser Arafat'ın Zeytin Dalı Söylemi

Doğum: Kahire, Mısır

Ölüm:11 Kasım 2004 (75 yaşında) Paris/ Fransa

Bağlı Olduğu Siyasi Parti: El Fetih

Mesleği: İnşaat Mühendisliği

[199] Günaydın, Eşref, Yahudi Kürtler - Babil'in Kayıp Çocukları-, Karakutu Yay., 3. Basım, İstanbul, 2003, S. 66 Aktaran: Mezkit, Mesut. ‘‘Siyonizmin Siyon Politikaları İle Dünya Hakimiyeti Düşüncesi’’ Yeni Fikir. Yıl:5, Cilt:2, Sayı: 13, Temmuz- Aralık 2014, s. 82

Siyasi görevleri: 20 Ocak 1996-11 Kasım 2004 tarihleri arasında Filistin Ulusal Yönetimi Başkanı, 4 Şubat 1969-29 Ekim 2004 tarihleri arasında 3. Filistin Kuruluş Örgütü Başkanı[200].

''Buraya bir zeytin dalı ve bir özgürlük savaşçısının silahını taşıyarak geldim. Zeytin dalının elimden düşmesine izin vermeyin.[201]''

Arafat bilindiği üzere 1958 yılında El fetih Örgütünü kurar. Bu örgüt daha sonra kurulacak olan FKÖ'nün temellerini oluşturacaktır. Bu örgütün temel amacı Arap devletlerinin bir amaç etrafında toplamak ve İsrail ile mücadeleyi sürdürmektir. Bu çalışmaları Filistin halkı için umut kaynağı olmuştur. Arafat yaptığı eylemler sonucunda gerçekleştirdiği diplomatik girişimler ile kendini kabul ettirir. 1974 yılında BM tarafından davet edilir ve bu konuşmasını yapar.

Yaser Arafat'ın bu cümlesi gayet açık ve nettir. Filistin halkının hak ve özgürlüğünü esas alacak her türlü müzakereyi kabul edeceğini beyan etmektedir. Lakin aksi bir tutum sergilenirse gereğinin yapılacağını da ifade etmiş bulunuyor. Uluslararası toplantıda yaptığı bu konuşma ile dünyanın Filistin'e olan bakış açısını da değiştirmiştir.

Yaser Arafat'ın cümlesi; uluslararası politikada Filistin tarafının, sadece silahlı mücadele veren görüntüsünü ve buna bağlı olarak oluşmuş militarist[202*] algıyı değiştirdi. Artık uluslararası politikada Filistin tarafı barışçıl bir çözüm yolu arayan bir unsur olarak görülmeye başlandı. Yaser Arafat ise bu vesile ile usta bir diplomat kimliğiyle de tanınmış oldu. O artık terör örgütünün başındaki bir lider görüntüsünden, Filistinlilerin ellerinden alınmış olan toprakların haklı olan davasında mücadele veren Filistin halkının lideri olarak görüldü[203].

---

[200] ''Yaser Arafat''. https://tr.wikipedia.org/wiki/Yaser_Arafat (06/03/2020).

[201] Gün, Suat. ''Arafat'tan Tarihi Sözler Ve Liderlik I'', Öncevatan. 11 Aralık 2004. Https://Www.Oncevatan.Com.Tr/Arafattan-Tarihi-Sozler-Ve-Liderlik-İ-Makale,17796.Html (09/03/2020).

[202*] Militarist-Militarizm: Bir ülkede ordu gücünün aşırı derecede ağır basması, her türlü sorunun askeri yöntemlere bağlı kalarak çözme, bundan dolayı silahlı kuvvetlere öncelik verme ve savaşı yüceltme. https://www.turkcebilgi.com/militarist. 05/05/2020.

[203] Közleme, Olgun. "Karizmatik Lideri Doğuran Sosyo-Politik Şartlar: Yaser Arafat Örneği." Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, (2001), s.63

Yaser Arafat'ın yıldızının parlamasına neden olan olay ise İntifada hareketidir. İntifada; Filistinli gençlerin, İsrail askerlerinin elinde bulunun teknolojik silahlarına karşı taşla, sopayla başlattığı direnme hareketidir. Bu Filistin için yeni bir dönemi ifade eder. Bir halkın özgürlüğü için yapılan bu faaliyet, Arap devletlerinden ve batı ülkelerinden sempati toplar. Lakin BM Genel Kurulu'nda yapmış olduğu barış içerikli konuşması ile Arafat'ın Filistin mücadelesindeki çizgisinden ayrıldığı görüşü hâkim olmaya başlar. Filistin halkının bağımsızlık ve özgürlüğü için mücadeleler vermiş ve İsrail arasındaki sorunların çözümünün sadece silahla elde edileceği parolası ile yola koyulan Yaser Arafat'ın barıştan söz etmesi, onun karizmasının yönünü oluşturan devrimci özelliğini kaybetmek üzere olduğunu da göstermektedir[204]. Fakat yadsınamaz bir gerçek var ki; Yaser Arafat, bağımsız Filistin Devleti için mücadeleler vermiş önemli siyasetçilerdendir.

6.4 28 Eylül 2000 Yılında İsrail Başbakanı Ehud Barak'ın Kudüs Algısı

Doğum: 12 Şubat 1942 (78 yaşında) Kibbutzu, İsrail

Partisi: İşçi Partisi

Siyasi Görevleri: 17 Mayıs 1999-7 Mart 2001 tarihleri arasında başbakanlık, 1 Temmuz 2007-18 Mart 2013 tarihleri arasında İsrail Savunma Bakanı, 22 Kasım 1995-18 Haziran 1996 tarihleri arasında İsrail Dışişleri Bakanı, 1 Nisan 1991-1 Ocak 1995 tarihleri arasında İsrail Genelkurmay Başkanlığı[205].

"Filistinlilerin başkent el-Kuds, bizim vermeyi kabul edeceğimiz topraklardan oluşacak. Mescid-i Aksa'nın bulunduğu alanın Filistinlilere bırakılmasına hiçbir İsrail başbakanı imza atmaz.[206]"

Kudüs üç semavi din açısından önem arz eden bir yerdir. Kudüs'ün Filistinlilere bırakılmasının olanaksız olduğu vurgulanmıştır. Peki, bu yer neden bu kadar önemlidir?

[204] Közleme, s. 72
[205] ''Ehud Barak'', https://tr.wikipedia.org/wiki/Ehud_Barak (12/03/2020).
[206] Yaşar, Özcan ve Kor, s. 39

Kudüs; geçmişten günümüze kadar burada yaşayan insanların deneyimleri ile önem kazanmış bir yerdir. Bu deneyimler sonucu burada yaşamış medeniyetler kendilerine bir değer yargısı oluşturur. O bölgede de geçmiş yaşantılarından bir parça görür ve bu bölgeye karşı aidiyet duygusu beslemiş olur. Tarihsel skalada çok farklı kültürlere, inanışlara ev sahipliği yapan Kudüs, bu özelliklerinden dolayı; her dönemde farklı kimliklerin oluşmasına da olanak sağlamıştır. Bunun sonucunda oluşan bu kimlikler, yere karşı aidiyet duygusu ile buraya bağlı kalır. Lakin farklı kimliklerin buraya yüklediği anlamlar, ileride bu mekân üzerinde sorunların çıkmasına neden olacaktır. Günümüzde bunun örneklerini görmekteyiz. İsrail ve Filistin arasındaki sorunların sebebi farklı şekillerde üretilen kimliklerin sonucunda meydana gelmektedir.

Bir devletin var olabilmesi için yer gereklidir. Genellikle yer seçiminde, o bölgede yaşamış kimliklerin geçmiş dönemlerindeki yaşanmışlıkları etkili olmaktadır. Yaşantılar ve deneyimler neticesinde anıları oluşturduğu için insanlar yaşamlarını doğal olarak o yerde devam ettirmek isteyeceklerdir. Yahudilere göre Kudüs, bu açıdan çok önemli olduğu için Ehud Barak bu cümleyi kullanmıştır. Fakat atlanmaması gereken bir şey vardır. Bu bölge, geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Hatta bu yere karşı beslenen aidiyet duygusuna bağlı olarak oluşan birçok kimlik mevcut bulunmaktadır. Bundan dolayıdır ki Kudüs; birden çok kimliğe hitap eden kutsal mekândır. Ehud Barak sadece İsrail Devleti'nin perspektifinden olaya baktığı için bu şekilde bir Kudüs algısı oluşturmuştur. Kendisine giydirilmiş olan kültürel kimlik ile bu açıklamayı yapmıştır. Zira kültürel kimliğin oluşmasında en büyük etken din olarak görülür. İsrail yöneticileri de giydirilmiş olan bu kimliğe göre ülkelerinin siyasetini, ekonomisini, hukukunu ve sanat anlayışlarını biçimlendirirler[207]. Bu durum aşırı milliyetçi grupların doğmasına sebebiyet verir ve bu aşırı milliyetçi kimliklerin; diğer kimlikleri ötekileştirdiği, aşağıladığı, hakaret ettiği ve sonucunda şiddetle sonuçlanan kimlik mücadelesine neden olur[208].

6.5 Şimon Peres'in "Oslo" Yaklaşımı

Doğum: 2 Ağustos 1923 Vişneva, İkinci Polonya Cumhuriyeti

[207] Aşkın, Muhittin. "Kimlik ve giydirilmiş kimlikler." Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 10.2 (2007): 217
[208] Aşkın, s. 215

Ölüm: 28 Eylül 2016 (93 yaşında)

Mesleği: Siyasetçi

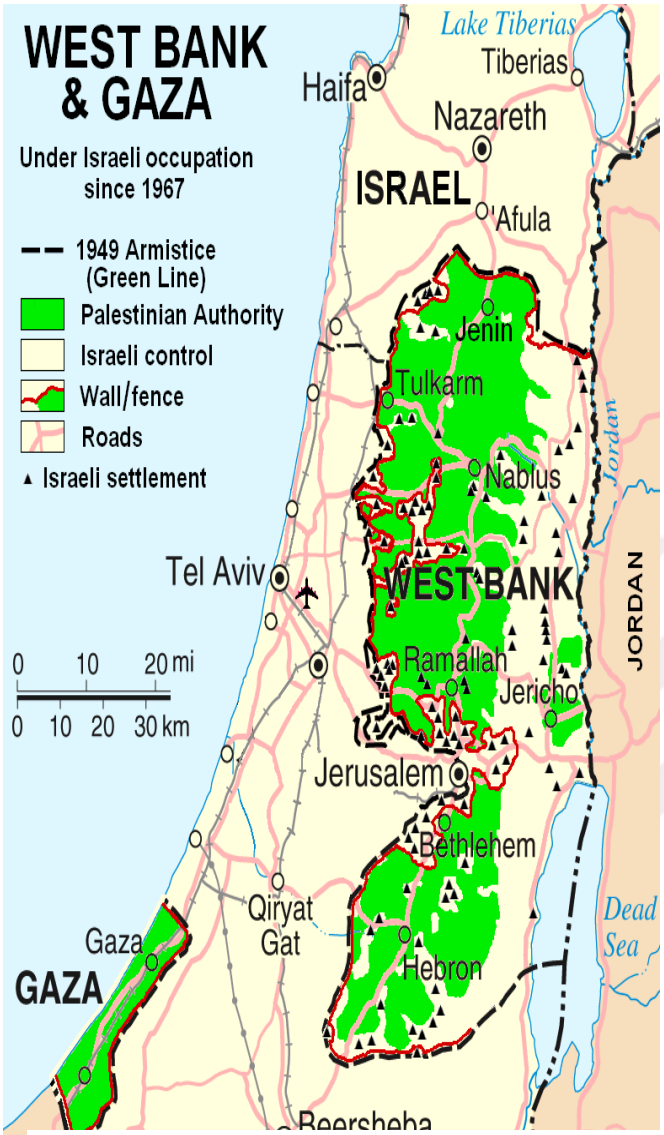
Siyasi Görevleri:15 Temmuz 2007 - 24 Temmuz 2014 tarihleri arasında İsrail Cumhurbaşkanlığı görevi, 4 Kasım 1995 - 18 Haziran 1996, 13 Eylül 1984 - 20 Ekim 1986, 22 Nisan 1977 - 21 Haziran 1977 tarihleri arasında İsrail Başbakanlığı görevi[209].

> *''Oslo Anlaşması'nı, Washington'daki Beyaz Saray'ın çimenleri üzerinde yapılan bir törende, o Filistin halkı, hem de İsrail halkı adına beraber imzaladık. Bu anlaşma Ortadoğu'daki rutini değiştirdi, çünkü ilk defa halkların barışa doğru ilerleyeceği bir yol yarattı. Bu yol zor ve engellerle dolu olmakla beraber, bugün de, iki halk için iki devlet çözümüne ulaşmak üzereyiz.[210]''*

Bu konuşma 13 Kasım 2007 Salı günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılmış bir konuşmadır. Bu konuşması ile Peres Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde söz alan İsrail devlet başkanı olarak literatüre geçti.

İsrail ve Filistin arasında yaşanan sorunların çözülmesinde en önemli adım 13 Eylül 1993 tarihinde gerçeklemiş oldu. Bu tarihte Arafat, Rabin ve Clinotn 3.000 davetlinin önünde İsrail ve Filistin'i temsil eden FKÖ arasında yakınlaşmayı sağlayacak İlkeler Deklarasyonu'nu imzaladılar. Bu deklarasyona göre beş yılı aşmayan süre ile Batı Şeria ve Gazze'de Filistin özerk yönetimi uygulanacaktı (Harita 6). Özerkliğin ilk adımı olarak İsrail; Gazze ve Eriha'dan çekilecek ve deklarasyondaki beş yıllık geçici dönem bu geri çekilmeden sonra olacaktı. Lakin Gazze şeridi ve Eriha'nın bulunduğu Batı Şeria, 1967 yılından itibaren İsrail Devleti'nin yönetimi altında bulunmaktadır. Bu durum; İsrail'in geri çekilecek olan yerlerde, Yahudi yerleşmelerinin olması, sonrasında uzun müzakereleri de beraberinde getirdi. Sonuç olarak 28 Eylül 1995'de yapılan 400 sayfalık anlaşma gereğince; İsrail, 1967 yılından itibaren kendi kontrolü altında bulunan iki yeri özerk Filistin yönetimine bıraktı[211].

[209] ''Şimon Peres''. https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eimon_Peres (11/03/2020).
[210] ''İsrail Devlet Başkani Peres'in TBMM'deki konuşmasi'', 9 Ocak 2008. http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-66339-Israil devlet baskani peresin tbmmdeki konusmasi.html (13/03/2020).
[211] Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, s. 647-648

EGHarita 33 *Batı Şeria ve Gazze haritası*
Kaynak:
https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:West_Bank_%26_Gaza_Map_2007_(Settlements).png (13/03/2020).

1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulması ve Oslo Anlaşması'nın olduğu döneme kadar çok sorunlu bir İsrail-Filistin politikası izlendi. Lakin Oslo döneminde önemli adımlar atıldı. Şimon Peres'in ifade ettiği iki devletli çözüm arayışları bu dönemde hız kazandı.

Kurulan cümleleri incelediğimiz zaman; Peres'in iki devletli çözüm önerisi ve bu yöndeki isteği ortadadır. Peki, İsrail Devleti, Filistin'den ekonomik, askeri ve teknolojik bakımdan güçlü olmasına rağmen neden iki devletli çözüm önerisi ile gündeme gelmiştir? İsrail 1948-1956-1967 savaşlarında olduğu gibi savaş tekniğini kullanarak, iki devletli çözüm yerine Filistin Devleti'nin olmadığı bir İsrail Devleti'ne kavuşabilecek güce sahip bulunmaktadır. Buna yönelmemesinin en büyük sebepleri arasında uluslararası konjonktürde tepki ile karşılaşmak istememesi ve İsrail'i yöneten kişilerin farklı Siyonist algılarından kaynaklanmaktadır.

Şimon Peres'in 13 Kasım 2007 tarihinde TBMM'de yaptığı konuşmayı ve Oslo Süreci'nin bir mimarı olduğunu düşünürsek; Peres farklı bir Siyonizm algısı ile karşımıza çıkmaktadır. Şimon Peres'in Siyonizm algısı, Uri Ram'ın tanımlamış olduğu

Post-Siyonizm[212*] algısı ile örtüşmektedir. Ram'ın Post Siyonizm'ine göre; etnik ve dinsel kökenli her türlü milliyetçiliğin zayıflaması, sömürgeci anlayışa karşı, insan haklarına saygılı, militarist grupların toplumdan uzaklaştırıldığı, kapital sistem içerisinde devlet ekonomisini güçlenmesi, cemaatçi yapıların çözüldüğü, çoğulculuğun yaygınlaştığı, laiklik ve evrenselliğin temel alındığı, 1967 öncesi sınırlara çekilmiş, başkenti Batı Kudüs olan ve tarihi Filistin'de iki devletli çözümden yana ''Yeni İsrail'' anlayışı hâkimdir[213]. Bu durum sonucunda Şimon Peres'in Filistin-İsrail algısı ile Uri Ram'ın açıklamış olduğu Post-Siyonizm algısının benzerlik taşıdığı söylenebilir.

6.5.1 Hamas Lideri Mahmoud Al Zahhar'ın Oslo Algısı

Filistin cephesinde ise bu karar özellikle Hamas tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bu durum hakkında Hamas lideri Mahmoud Al Zahhar'ın *"Bu topraklar bizim için kutsal topraklar ve üzerinde İsrail varlığını asla kabul etmeyeceğiz. Bu nedenle bizim gerçek pusulamız inancımız.*[214]" ifadesinde; bu yerle ilgili algısı net bir şekilde belli olmaktadır. Ayrıca, İsrail Devleti'ni yok saymakta ve bu yerin tamamının Filistinlilere ait olduğunu da vurgulamıştır. Zira Hamas'ın bu radikal tutumu, İsrail ve çoğu devlet tarafından terörist faaliyet olarak değerlendirilmektedir.

Hamas politikasını, Müslüman Kardeşlerin[215**] Filistin kolu olarak devam ettirmekteydi. Özellikle 2008, 2012 ve 2014 yıllarında gerçekleşen Gazze saldırıları karşısında Hamas'ın boyun eğmediği görülmektedir. Bu saldırıların akabinde Mahmud Abbas'ın Hamas'ı sindirmeye ve bitirmeye yönelik politikası Hamas cephesinde yeni bir politika arayışına sebebiyet vermiştir. Nihayetinde; Mayıs 2017'de yeni siyaset

---

[212*] Kavaramın resmi olarak ortaya çıkması 13 Eylül 1993 tarihidir. Bu tarih ''Yeni İsrail'' kavramının da ortaya çıktığı zamandır. Post Siyonizm; ''Yeni İsrail'' inşa projesinin kurumsal çerçevesini sunmaktadır. Çakmak, Diren. "Uri Ram'ın Post-Siyonizm Yaklaşımı Üzerine." Siyasal Bilimler Dergisi 3.2 (2015):274.

[213] Çakmak, Diren. "Uri Ram'ın Post-Siyonizm Yaklaşımı Üzerine." Siyasal Bilimler Dergisi 3.2 (2015): 274.

[214] Sade, Gizem. ''Oslo Anlaşması'ndan 25 Yıl Sonra Filistin'de Ne Değişti?'', Euronews. 13/09/2018. https://tr.euronews.com/2018/09/13/oslo-anlasmasindan-25-yil-sonra-filis1tin-de-ne-degisti (13/03/2020).

[215**] Dini ve siyasi bir teşkilat olarak tanınmaktadır. Müslüman Kardeşler Örgütü; 1928 yılında Mısır'ın İslamiye kentinde Hasan el-Benna tarafından Cem'iyyetül İhvan'ul Müslim adıyla kurulan bir örgüttür. Kurulduktan sonra sadece Mısır'da faaliyet gösteren örgüt daha sonrasında bazı Ortadoğu ülkelerinde de hatta Arap kimliği baskın olan Afrika ülkelerinde faaliyet göstermiştir. B.G. Martin, Muslim Brotherhoods in Nineteenth-Century Africa, Cambridge: Cambridge University Press, 1976 Aktaran: Çakmak, Cenap. "Müslüman Kardeşler Bir Sivil Toplum Örgütü Mü?." Akademik Orta Dogu 2.1 (2007). s.75-76 Başka bir kaynakta Müslüman Kardeşler; yabancı hakimiyetine karşı çıkan, anti-emperyalist ve islamın yüceltilmesi için çalışan bir teşkilattır. Bu teşkilat ilk olarak alt ve orta sınıfa hitap etsede daha sonra burjuvaziye hatta saraya kadar etkisini hissettirmiştir. Leiken, Robert S., And Steven Brooke. "The Moderate Muslim Brotherhood." Foreign Affairs(2007): 108

belgesi ve lider değişimi ile bundan sonraki politikalarına yön veren Hamas, İslami düzenden taviz vermeyen, ilk günkü ruhuna sadık kalmakla birlikte yeni politikasıyla kitleleri harekete geçirme, siyasi anlamda daha etkin bir rol oynama konusunda revizyonist değişiklikler yapmıştır. Yeni politikasıyla demokrasi, insan hakları ve çoğulculuk vurgusu yaparak uluslararası sisteme dâhil olmak istemektedir[216]. Hamas'ı bu politika değişimine zorlayan etkenlerin içerisinde; Hamas'ın radikal kararlarından dolayı uluslararası alanda ''terörist'' olarak adlandırılması bulunmaktadır. Bu algıdan dolayı Filistin ve İsrail arasında yaşanan sorunların müzakeresinde taraf olarak görülmemektedir. Bu imajını değiştirmek için yeni siyaset belgesini yayınlayan Hamas, uluslararası alandaki ''terörist'' algısını yıkmak ve Filistin ile alınacak uluslararası kararlarda taraf olarak görülmek istemektedir.

6.5.2 Şimon Peres'in Hamas Algısı

Peres başka bir konuşmasında ise *"Ateşkes istiyorlarsa ateş etmeyi bırakmaları lazım. Karşıdaki teröristler Gazze Şeridi'ne karanlığı getirdiler ve bir Filistin devletinin kurulmasını geciktirdiler. Oradaki halkın acı çektiğini görmek bizi mutlu etmiyor. Eğer ateş etmeyi bırakırlarsa biz de bunu yaparız, eğer bırakmazlarsa biz de gerekli adımları atarız.[217]''*

Literatürde ''Dökme Kurşun Operasyonu[218*]'' olarak geçen savaş süreci Gazze saldırıları olarak da adlandırılır. Peres'in açıklamasına göre Gazze saldırısı; İsrail'in güvenliği açısından savunma amaçlı bir saldırı olarak adlandırılıyor. Buradaki direnişi İsrail Devleti'ne karşı yapılan terör saldırısı olarak görmektedir. Peres aslında bu tarz direnişleri Filistin'in diğer yerlerinde de görüyor. Fakat Gazze üzerinde bu kadar yoğunlaşmasının nedeni ne olabilir? Konuşmasında geçen ''*Gazze şehrine karanlığı getirdiler''* ifadesinde karanlığı getirenler kimler?

---

[216] Mercan, Muhammed Hüseyin. "SÜREKLİLİK VE DEĞİŞİM BAĞLAMINDA HAMAS'IN SİYASAL STRATEJİSİ." Middle Eastern Studies/Ortadogu Etütleri 10.1 (2018), s. 75-76

[217] ''Peres, Gazze Saldırılarını Değerlendirdi'', Cumhuriyet. 29 Aralık 2008 Pazartesi, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/peres-gazze-saldirilarini-degerlendirdi-31548 (14/03/2020).

[218*] 22 Gün Süren Dökme Kurşun Operasyonu Sonucunda; Gazze Şeridinde 355'i Çocuk En Az 1500 Kişinin Hayatını Kaybetti Ve 7000 Kişi Yaralanmıştır. ''Dökme Kurşun Operasyonu'', İHH. 31/12/2013. https://www.ihh.org.tr/haber/dokme-kursun-operasyonu-1991 (05/06/2020) .Başka bir kaynakta: 27 Aralık 2008 tarihinde başlayan operasyon sonucunda çoğu sivil halktan oluşan 2000 kişi hayatını kaybetmiştir. Aksoy, s. 4

Filistin'de 2006 yılında yapılan genel seçimlerde Hamas lider geldi. Hamasın seçimlerden lider ayrılmasından sonra Filistin tarafında iç sorunlar oluşmaya başladı. Çünkü Filistin'de etkili olan iki grup vardır. El fetih ve Hamas. İsrail Devleti ise Hamas'ın politikalarını fazla tasvip etmez. Tasvip etmemesinin sebebi ise fazla radikal olmasından kaynaklanmaktadır. Peres'de aslında bunu ifade etmek istemiştir. *"Gazze şehrine karanlığı getirdiler"* derken Hamas'tan bahsediyor. Peres; terörist diye bahsettiği bu grubu, askeri anlamda İsrail'i tehdit ettiği için Gazze'ye saldırılarda bulunmadı. Gazze saldırısını yapılmasının tek amacı; bölgede etkili olan radikal tutumdur. Çünkü bu radikal tutum İsrail Devleti'nin varlığı için tehlike arz etmektedir. Bundan dolayıdır ki Gazze, İsrail-Filistin sorunun en sert yaşandığı yer olma özelliği taşımaktadır.

Geçmişten günümüze kadar bu tarz siyasi olayları incelediğimizde, büyük ve üstün olan devletin oluşturduğu hegemonya sonucu ezilen bir kesim karşımıza çıkar. Hegemonyayı oluşturan devlet ve yaptıkları resmi olarak kaleme alınır. Fakat ezilen kesimin yaptığı faaliyet terörist bir eylem olarak neticelendirilir. Foucault'a göre, bilgi, iktidar araçlarınca şekillendirilerek yayılmaktadır[219]. Bu durum ortaya atılan çoğu bilginin, gücü elinde bulunduranın yanında olduğunu göstermektedir. Ortaya atılan bilgiye göre Hamas terörist faaliyetlerin merkezi olarak görülmektedir. Ayrıca Hamas bölge hakkında alınan çoğu karara da itaat etmez. İtaat etmediği için ise güçlü olanın ezici gücü ile karşılaşıyor. Bu da bize havuç-sopa politikasını[220*] hatırlatmaktadır.

Başka bir konuşmasında ise; *"Demokrasi, demokratik yollarla demokratik olmayan güçlerin seçilmesi anlamına gelmez. Terör örgütü Hamas seçimlerle bir anda yasal hale mi gelecek? Demokrasi insan haklarına özgürlüğe ve yasalara saygı göstermek demektir.*[221] *"* sözlerini ifade etmiştir.

Hamas, 25 Ocak 2006 tarihinde yapılan seçimlerde zaferle ayrılmıştır. ''Değişim ve Reform Listesi'' adıyla ilk defa olarak katıldığı seçimde 132 sandalyeli

[219] Çelebi, s. 515

[220*] Havuç-Sopa Politikası: İyi davranışı ödüllendirme, kötü davranışı ise cezalandırma anlamına gelmektedir. Deyim ilk kez "The Economist" dergisinin 11 Aralık 1948 baskısında kullanılmıştır. https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Havuç_ve_sopa (26/06/2020).

[221] ''Peres, Gazze Saldırılarını Değerlendirdi'', Cumhuriyet. 29 Aralık 2008 Pazartesi. http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/peres-gazze-saldirilarini-degerlendirdi-31548 (14/03/2020).

Filistin Meclisi'nde 74 sandalyeyi almıştır[222]. Tabi bu durum İsrail tarafından hoş karşılanmamıştır. Terörist olarak adlandırdığı grubun Filistin Meclisi'nde çoğunluğu elde etmesi İsrail'i tedirgin etmiştir.

Hamas, Oslo Anlaşması sonrasında Filistin yönetimine karşı tepkide bulunarak 2006 yılına kadar seçimlere katılmamıştır. Bu durum El-Fetih örgütünün, Filistin parlamentosunda etkin bir konuma gelmesine, devletin kurum ve kuruluşlarında söz sahibi olmasını sağlamıştır. Hamas'ın Oslo sürecinden, 2006 yılına kadar seçimlere katılmama politikası, El-Fetih'in hem askeri anlamda hem de diplomatik anlamda ön plana çıkmasına sebebiyet vermiştir. Hamas, Oslo sürecinden sonra belirlediği politikasından vazgeçerek seçimlere girme kararı alır ve nihayetinde seçimleri kazanır. Lakin bu durum; Hamas ve Filistin Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas arasında siyasi çatışmaları beraberinde getirerek, Batı Şeria ve Gazze arasında politik bir uçurum oluşmasına da neden olur[223].

Hamas'ın farklı bir Filistin algısı vardır. Filistin'in etrafını çepeçevre saran bir İsrail Devleti'nin varlığını asla kabul etmemektedir. Bunun için yapılacak tüm faaliyetlerin dini bir emir olarak algılanması gerektiğini düşünür. Bu radikal tutumundan dolayı Filistin'de etkili diğer bir grup olan El Fetih örgütü ile devamlı siyasi anlamda çatışmalar yaşar. Ayrıca Hamas'ın bu tutumu uluslararası alanda da itibarsızlaştırılmasına sebep olur. Bundan dolayı Hamas, 2017 yılında yayınladığı yeni siyaset belgesi ile demokrasi ve insan haklarını ön plana alarak, geçmiş dönem politikaları yüzünden oluşturulmuş olumsuz algılardan sıyrılmak istemektedir.

[222]Katman, Filiz. "2006 Seçimleriyle HAMAS'ın Filistin İçinde Değişen Konumu (2006-2010)." Güvenlik Stratejileri Dergisi 14.28 (2018): 133
[223] Taflioğlu, M. Serkan. "Direniş'ten Hükümet'e; Hamas'ın Hükümet Tecrübesi." Turan-Sam 4.14 (2012): 143

6.5.3 Yahudi Profesör Norman Finklestein'in İsrail ve Hamas Algısı

Yahudi Profesör Norman Finkelstein 14 Kasım 2009 yılında Danimarka'nın Danmarks Radio sunucusu Adam Holm ile yaptığı söyleşide Hamas ve İsrail arasındaki çatışmaya açıklık getirdi. İkili arasındaki konuşmaya bakacak olursak[224];

> ***Finkelstein:*** Çatışmayla ilgili yapılacak tüm görüşme ve bulunacak çözümler uluslararası hukuku esas almalı. Yasalar ise nettir. Uluslararası hukukta temel bir prensip vardır. Savaş yoluyla toprak alınamaz. İsrail, Golan Tepelerini Haziran 1967'deki savaşta ele geçirdi. Bu yüzden uluslararası hukuka göre Golan Tepeleri üzerinde hiçbir hakkı yoktur. İsrail, 4 Haziran 1967 öncesindeki topraklara çekilmeye mecburdur. Bu bir ön şarttır. Hiçbir çatışmayı temel prensipler olmadan çözemezsiniz. İsrail-Filistin çatışmasını ya da İsrail- Suriye çatışmasını çözmede uluslararası hukuk prensipleri esas alınmalıdır.
>
> ***Sunucu:*** Birkaç gün önce İsrail Dışişleri Bakan Yardımcısı Dani Ayalon stüdyomuzu ziyaret etti. Söylediklerini dinleyelim. Dani Ayalon; "Hamas barışın gerçek düşmanıdır. Hamas, Filistin çıkarlarına düşmandır. Hamas, Filistin'in değil İran'ın çıkarlarını savunmaktadır. İran onlara para, silah ve ekipman yardımı yapmaktadır. Ki aynı ''şeriat'' ideolojisini taşıyorlar. Biliyorsunuz şeriat oldukça radikal, İslamcı bir yapıdır."
>
> ***Sunucu:*** Söylediği şey gayet açık. Hamas başkasının kontrolünde diyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?
>
> ***Finkelstein:*** Hamas kurulalı ne kadar zaman oldu ki? İsrailliler, Filistinlilerle olan çatışmalarını Hamas Ocak 2006 seçimleri kazanmadan önce çözebilirlerdi. Eğer problem Hamas ise, neden Hamas seçimleri kazanmadan önce çatışmaya çözüm bulmadılar? Çünkü uluslararası toplumun şartlarını kabul etmiyorlar. Her yıl Kasım ayında aynı şey oluyor. Uluslararası toplum, çatışmaya çözüm bulmak için Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda karar üzerinde oylama yapar. Her yıl oylar aynıdır. Bir yanda bütün dünya, -geçen yıl 161 ülkeydi-diğer yanda ABD, İsrail, Nauru, Palau, Marshall Adaları, Mikronezya. Bazen Avustralya bir tarafta olur. Sorun Hamas değil. Hamas defalarca çatışmayı Haziran 1967 sınırlarında çözmeye istekli olduğunu söyledi.
>
> ***Sunucu:*** Ama yine de İsrail Devleti'ni tanımayı reddediyorlar.
>
> ***Finkelstein:*** Aslında İsrail Devleti'nin 'meşrutiyetini' tanımayı reddediyorlar. Ancak uluslararası hukuka göre İsrail Devleti'nin meşrutiyetini tanımak zorunda değiller. Mesela 1947'ye dönelim; Gandi, Pakistan ''realitesini'' kabul edeceğini söylemiştir. Fakat Pakistan

[224] ''Prof. Dr. Norman Finkelstein Danimarkalı Sunucuya: İsrail Propagandası Yapıyorsun'', 8dk, 34 sn. Danimarka: Danmarks Radio, 14 Kasım 2009. https://www.youtube.com/watch?v=nw0S0Q1MYsM&t=1s (15/03/2020).

Devleti'nin ''meşrutiyetini'' asla kabul etmemiştir. Kimse de Hamas'ın Gandi'den daha yüksek diplomasi düzeyinde olmasını beklemiyor. Gandi şöyle demiştir: ''Pakistan, kabul etmeye mecbur bırakıldığım bir realitedir. Ama onun meşrutiyetini kabul etmiyorum.'' Hamas'ın tutumu da aynı. Çatışmayı Haziran 1967 sınırlarında çözeceğiz diyorlar.

Sunucu: Fakat Finkelstein, Kudüs işte bu yüzden Hamas'a kapalı durumda. Oradakiler ''Bizim meşrutiyetimizi tanımayan biriyle nasıl komşu olacağız'' diyorlar.

Finkelstein: Mesele şu.. Kendi kullandığınız üsluba bakın. İsrail propagandası yapıyorsunuz. Neden Kudüs diyorsunuz? Uluslararası hukuka göre Doğu Kudüs; işgal edilmiş Filistin toprağıdır. Bu uluslararası Adalet Divanı'nın Temmuz 2004'te verdiği hükümdür. Yaklaşık bir ay önce yayınlanan Goldstone raporuna baktığımızda Doğu Kudüs'ten ''işgal edilmiş Filistin toprağı'' olarak bahsettiklerini görürsünüz. Siz ise şimdi Kudüs'ü İsraillere verdiniz. İsrail propagandasını tekrar ediyorsunuz sadece. Uluslararası hukuka göre Doğu Kudüs üzerinde hiçbir hakları yoktur…"

Bölgedeki sorunların çözümü için genel prensiplere uymakta fayda vardır. Genel prensip olarak da Uluslararası hukuka önem verilmelidir. Finkelstein'in örnek verdiği Golan Tepeleri, Kudüs gibi yerlere uluslararası hukukun nasıl baktığı önemlidir. Örneğin; İsrail'in 1967 yılı savaşı ile elde ettiği Golan Tepeleri üzerindeki egemenliği, uluslararası hukuka göre aykırıdır. Asıl sorun da tam olarak buradan kaynaklanıyor; uluslararası bir karar var ama buna karşılık kasten elde edilmiş bir egemenlik mevcuttur. Lakin buna karşı da herhangi bir yaptırım söz konusu değil. O zaman genel olarak prensip kararlarına önem verdiğimiz uluslararası hukuk kurallarının bağlayıcılığının kalmadığını görüyoruz. Bu ikircikli tutum da bölgedeki sorunları içinden çıkılamaz bir hale sokmaktadır.

6.6 İzak Rabin'in Filistin Algısı

Doğum: 1 Mart 1922 Kudüs, Filistin Mandası

Ölüm: 4 Kasım 1995 (73 Yaşında) Tel Aviv, İsrail

Partisi: İsrail İşçi Partisi

Siyasi Görevi: 3 Haziran 1974 – 4 Kasım 1975 , 13 Temmuz 1992 – 4 Kasım 1995 İsrail Başbakanı olarak görev yapmıştır[225].

"Bugün, barış ve hatta şiddete ve savaşlara son verme fırsatının arefesinde, bu insanların her birini sonsuza dek sürecek bir sevgiyle anıyoruz. ***Kudüs'ten, Yahudi halkının kadim ve daimî başkentinden geldik.*** *Acı çeken ve yas tutan topraklardan geldik.*[226]''

İzak Rabin tarafından yapılmış olan bu konuşma; 13 Eylül 1993'te Beyaz Saray'ın bahçesinde yapıldı. Konuşma esnasında ABD Başkanı Bill Clinton, İsrail Başbakanı İzak Rabin ve FKÖ lideri Yaser Arafat bulunmaktaydı. Tarihi açıdan önem arz edecek bir görüşme niteliği taşımaktadır[227].

İzak Rabin'in bu anlaşma imzalanırken yaptığı konuşmalara bakacak olursak; ilk cümlesinde *"Kudüs'ten, Yahudi halkının kadim ve daimi başkentinden geldik."* İfadesi; bölge üzerindeki İsrail egemenliğini tarihsel bağlamda vurgulamıştır.

İzah Rabin, bölgede var olan sorunlara ılımlı cümleler ile yaklaşmak istemiştir. Bu bölgede İsraillilerin ve Filistinlilerin beraber yaşamasının artık kader olduğunun söylemesi, Filistinlilerin mevcut olan haklarının da geri verilmesi gerektiğini beyan etmiş oluyordu. Bölgede devamlı olarak nüks eden sorunların çözümü ve bölgede kalıcı bir barışın sağlanması için ise muhataba alınacak bir tarafı gerektirmektedir. Filistin Kurtuluş Örgütü de bu barış çağrısının tarafı olacaktır. Aslında Rabin; bölgede yaşanan sorunların artık savaş ile değil de barış ile çözme yoluna girişmişti. Bu barışçıl söylemleri ve 1993 yılında imzalanan Oslo Anlaşması, İzak Rabin'in Nobel Barış Ödülü almasını sağladı. Lakin farklı bir Siyonist algıda yoluna devam eden İzak Rabin ve oluşturduğu Filistin algısı ile İsrail'de bulunan sağ gruplar tarafından tepkiyle karşılanmasına neden oldu. Bu durum Rabin'in 25 yaşında bir Yahudi genç tarafından suikasta kurban edilmesi ile sonuçlandı.

---

[225] ''Şimon Peres''. https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eimon_Peres (17/03/2020).
[226] ''İsrail Başbakanı İzak Rabin'in Arafat İle Yaptığı Konuşma'', 29 Ocak 2020 Çarşamba. https://www.habervakti.com/tarih/israil-basbakani-izak-rabin-in-arafat-ile-gorusmesinden-sonra-h93868.html (17/03/2020).
[227] ''İsrail Başbakanı İzak Rabin'in Arafat İle Yaptığı Konuşma'', 29 Ocak 2020 Çarşamba. https://www.habervakti.com/tarih/israil-basbakani-izak-rabin-in-arafat-ile-gorusmesinden-sonra-h93868.html (17/03/2020).

İzak Rabin'in hayatını kaybetmesine neden olan genç bir Yahudi'dir. Gencin hayatını inceleyecek olursak; bu genç haham çocuğudur. Tel-Aviv yakınlarında bulunan Bar Ilan Hahamlık Üniversitesi'nin üstün nitelikli öğrencisidir. Golan'da iyi bir askerdi. Kitaplığı incelendiği zaman Siyonizm içerikli kitaplar olduğu göze çarpmaktadır. Yigar Amil; İzak Rabin'in ölüm emrinin, Yeşu Peygamber zamanındaki gibi emrin Tanrı tarafından geldiğini bildirmiştir[228]. Bu gencin İzak Rabin'i öldürmesinin sebepleri arasında dini ve aşırı milliyetçi (neo-Siyonizm)[229*] düşüncelerin olduğu söylenebilir. İzak Rabin döneminde İsrail ve Filistin, barış yoluna gitme eğilimi gösterdi. Rabin, BM tarafından işgali kınanmış olan yerlerin belirli bölgelerinden çekilme kararı aldı. Bu süreçte Rabin'in bu tutumu hainlik olarak algılandı ve Rabin'in aşırı dini ve milliyetçi bir kişi tarafından öldürülmesi ile sonuçlandı.

İsrail devlet başkanlarının her biri Siyonizm algısı çerçevesinde hareket etmektedir. Lakin dönemsel olarak Siyonizm'de kendi içerisinde farklı paradigmalara ayrılmış durumdadır. İzak Rabin; uzlaşıcı bir yaklaşım ile farklı bir Siyonizm algısı etrafında hareket etmiştir. Bu dönemde etkili olan Post-Siyonizm algısı yerini; Rabin'in katledilmesi, Ortadoğu'da barışa olan inancın azalması ile İslami hareketlerin hız kazanması, her iki tarafta radikalleşmenin artması sonucunda Benjamin Netanyahu'nun başını çektiği neo-siyonizm algısına bırakmıştır[230].

6.7 Binyamin Netanyahu'nun Filistin Algısı

Doğum: 21 Ekim 1949 (70 Yaşında) Tel Aviv, İsrail

Siyasi Görevi: 18 Haziran 1996 – 6 Haziran 1999, 31 Mart 2009 - Görevde İsrail Başbakanlığı görevi[231].

*...Filistinlilerin İsrail'in varlığını kabul etmediğini savunarak, anlaşmazlığın **"bir Filistin devletinin kurulmasından değil, bir Yahudi devletinin varlığının kabul edilmek istenmemesinden kaynaklandığını" s**avundu[232].*

---

[228] Le Monde (A.F.P), 8 Kasım 1995. Aktaran: Garaudy, İsrail Mitler ve Terörler, s. 40-41

[229*] Neo-siyonizm: Etnik-dinsel ve milliyetçi siyonizm. ÇAKMAK, Diren. "Uri Ram'ın Post-Siyonizm Yaklaşımı Üzerine." Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi 3.2: 274

[230] Çakmak, s.250

[231] "Binyamin Netanyahu". https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Binyamin_Netanyahu (18/03/2020).

Netanyahu'nun ABD Kongresi Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada bu ifadeyi doğrudan Hamas için kullanmıştır. Filistin parlamentosunda etkili iki tane siyasi grup vardır. İlki El fetih (Filistin Ulusal Kurtuluş Hareketi) diğeri ise parlamentoda çoğunluğu elinde tutan Hamas (İslami Direniş Hareketi)'dır. İsrail Devleti için Hamas, El Fetih'ten daha tehlike arz etmektedir.

İsrail-Filistin sorununda El Fetih'in tutumu daha ılımlı olarak görünmektedir. Fakat Hamas için aynı ifadenin kullanılması fazla doğru olmaz. Hamas grubunun Filistin konusunda daha radikal kararlarının olması, Filistin'in siyaset yapısında El Fetih grubu ile fikir ayrılığına sebebiyet veriyor. Bu durum dış politikaya da yansımaktadır. İsrail, Hamas'ı fikir olarak benimsenmez. Çünkü Hamas, İsrail meşrutiyetini yok saymaktadır. Bundan dolayıdır ki İsrail Devleti için Hamas en büyük tehdit olarak algılanmaktadır. Zaten Hamas'ın düşünceleri tehlikeli görüldüğü için Gazze'ye defalarca askeri harekâtlar yapılmıştır. Ayrıca Hamas unsuru İsrail ve bazı ülkeler tarafından da terör örgütü olarak görünmektedir.

İsrail tarafından Gazze'ye yapılan saldıralar sonucu bölgede yaşayan binlerce sivil insan hayatını kaybetti. Ayrıca ölen sivillerin içinde ise çocukların bulunması dikkatlerden kaçmadı. Bundan dolayı bölgede yaşanan mevcut durumu incelemek için BM İnsan Hakları Konseyi inceleme başlattı. Netanyahu bu inceleme kararına şu ifadesi ile tepki vermiştir:

"BM İnsan Hakları Konseyi, masum sivilleri koruma misyonuna ihanet ederek Terörist Hakları Konseyi oldu[233]*"*

Gazze Şeridi 2014 yılında İsrail Devleti tarafından saldırıya maruz kalmıştır. Bu saldırı sonucunda ise 2.251 Filistinli hayatını kaybetti ve 11.000 Filistinli yaralandı. 2014 yılında Gazze'ye yönelik bu saldırı, İsrail'in 2008 ve 2009 yıllarında düzenlediği Dökme Kurşun Operasyonu'nun üç katı kadar yıkıcı etkide bulunmuştu[234]. Yıkıcı etkisi çok fazla olan bu saldırıda ölen kişiler arasında çocuk ve kadınların bulunması, İsrail'in

---

[232] ''Netanyahu'nun sözleri savaş ilanı mı?'', 04.022019. https://www.internethaber.com/netanyahunun-sozleri-savas-ilani-mi-349027h.htm (21/03/2020).
[233] ''BM İnsan Hakları Konseyi Terörist Hakları Konseyi Oldu'', Anadolu Ajansı. 29.09.2014. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-insan-haklari-konseyi-terorist-haklari-konseyi-oldu/115436 (16/05/2020).
[234] Aksoy, s. 13

kendi meşru haklarını savunurken sivil halka zarar vermesi tepkilere neden olmuştur. BM İnsan Hakları Konsey'i İsrail'in bu harekâtı düzenlerken savaş suçu işleyip işlemediğini araştırma kararı alması üzerine Netanyahu'da bu konuşmayı yapmıştır.

BM İnsan Hakları Komisyonu (UNHRC) için 2014 İsrail'in Gazze'ye yönelik harekâtını araştıran Bağımsız Soruşturma Komisyonu hem İsrail hem de Filistinli tarafların savaş suçu işlemiş olabileceğini bildirdi[235]. Bu karar sonucunda Hamas, BM İnsan Hakları Komisyonu'nun bu kararını olumlu karşılarken, Netanyahu ise bu raporu taraflı olarak karşılamıştır. Bu durum sonucunda ise Netanyahu; İnsan Hakları Konseyi'ne ''Terörist Hakları Konseyi'' yakıştırması yapmıştır.

İsrail; bu çatışmada ekonomik, siyasi ve askeri anlamda güçlü bir devlet görünümüne sahiptir. Ayrıca uluslararası camiada düzeni sağlamak ile mükellef olan BM Güvenlik Konseyi'nin İsrail ile ilgili kararlarında temkinli yaklaşması, İsrail'in Filistin için askeri ve siyasi anlamda çekinmeden karar almasına neden olmaktadır. Netanyahu'nun da Gazze tarafını terörist ilan etmesi; İsrail'in hegemonik tutumu ve iktidar-güç ilişkisinden kaynaklanır. Neticesinde; İsrail için meşru olan her faaliyet karşı taraf için terörist faaliyet olarak değerlendirilmektedir.

6.7.1 Binyamin Netanyahu'nun Kudüs Algısı

''Kudüs Yahudilerindir ve sonsuza dek İsrail egemenliği altında olacaktır. [236] ''

Netanyahu bu konuşması ile katı bir kimlik tutumu sergilemiştir. Katı kimlik; katı kültür anlayışından beslenmektedir. Katı kültür ise sosyal bilimlerde klasik kültür anlayışına karşılık gelmektedir. Bu kültür anlayışı sabittir, tümdengelimcidir ve politik alanda önemli bir paradoks olarak da kullanılabilmektedir[237]. Netanyahu da bu kültür anlayışı çerçevesinde hareket ettiği için ifadelerinde genellikle katı kimlik tutumu görülür. Bu durum diğer kimliklerin ötekileştirilmesine ve düşmanlığa dayanan kimlik grubu oluşturacaktır. Netanyahu da bu konuşması ile Kudüs'ü; Yahudi kültürü için ebedi olarak görmekte ve bu bölgenin korunmasının Yahudiler ile olacağını

[235] ''BM'nin Gazze Raporu: İnsan Hakları İhlalleri Cezasız Kalıyor'', Hürriyet. 23.06.2015. https://www.hurriyet.com.tr/dunya/bmnin-gazze-raporu-insan-haklari-ihlalleri-cezasiz-kaliyor-29353474 (17/03/2020).
[236] ''Kudüs'ün Statüsü''. https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Kudüs%27ün_statüsü, (18/06/2020).
[237] Aşkın, s.215

düşünmektedir. Ayrıca bu katı söylem ile İsrail-Filistin arasındaki bütün müzakere yollarını da kapamış oluyor. Katı kimlik tutumu her daim değişime kapalıdır ve hep aynı hedef doğrultusunda ilerleyeceği için bölgede yaşanan sorunları çıkmaza götürmekten başka hiçbir işe yaramayacaktır.

Netanyahu'nun dini ve milliyetçi duygularının ağır basması bu şekilde bir Kudüs algısı ortaya çıkarmıştır. Oslo dönemini düşünecek olursak; İsrail ve Filistin arasındaki sorunların çözümü için müzakereci bir yaklaşım tercih eden, post-siyonist çerçevede politikalarına yön veren İsrail karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemden sonra; Oslo Anlaşması ve daha sonrasında yapılan müzakerelerin bölge sorunu üzerinde bir çözüm üretmemesi, ayrıca daha sonrasında etkili olacak ikinci İntifada hareketi mevcut olan Siyonizm algısının değişmesine neden olmuştur.

Netanyahu'nun Kudüs ile ilgili bu beyanları; Oslo döneminin müzakereci Siyonist algısından farklı olarak neo-Siyonizm algısı çerçevesinde şekillenmiştir. Neo-Siyonizm aşırı sağ ve ulusal-dinci partiler tarafından temsil edilmektedir. Netanyahu'da merkez sağ olarak adlandırılan Likud Partisi'ndendir. Bu parti, etnik-dini ve milliyetçi (Neo-Siyonizm) anlayış ile politikalarına yön vermektedir. Neo-Siyonizm'in seçim bölgesi ise Kudüs çevresinde bulunan Yahudi yerleşimlerinden oluşmaktadır. Zira neo-Siyonizm algısında İsrail Devleti'nin başkenti Kudüs'tür. Ayrıca neo-Siyonizm, ataları zamanındaki tarihsel anlatıya önem verir[238]. Bu durum Arz-ı Mevud algısına göre hareket edilmesine ortam sağlamış olur. Böylelikle Netanyahu'nun Siyonizm algısı, neo-Siyonizm algısı ile paralellik gösterir. Netanyahu; Theodor Herzl'in Liberal Siyonizm algısından uzaklaşarak kutsal kitabın emrettiği şekilde norma dayalı ve daha muhafazakâr bir Siyonist algı sergilemektedir.

[238] Ram, Uri. "Jerusalem, Tel Aviv And The Bifurcation Of Israel." International Journal Of Politics, Culture, And Society 19.1-2 (2005): 27

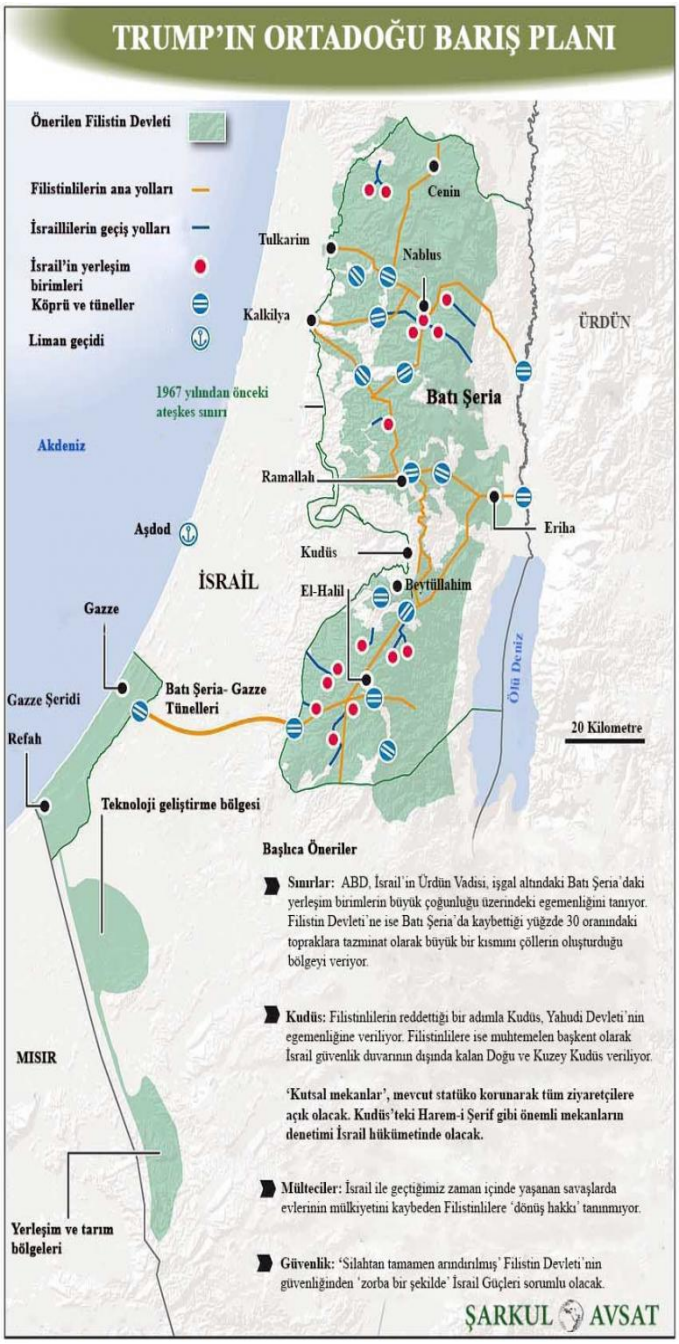
6.8 Barış Planı İle İlgili Algılar

6.8.1 Netanyahu'nun Barış Planı Algısı

ABD Başkanı Donald Trump ve Binyamin Netanyahu tarafından tek taraflı hazırlanmış Orta Doğu Barış Planı'na hitaben Netanyahu; *''İsrail için çok büyük ve tarihi bir kazanım''* ifadesini kullanmıştır[239].

Aralık 2017 tarihinde Kudüs'ün İsrail Devleti'nin başkenti[240] olarak ABD tarafından tanınması, sonrasında Donald Trump ve Binyamin Netanyahu'nun tek taraflı açıklamış oldukları Ortadoğu Barış Planı (Harita 7), mevcut olan siyasi gerilimin daha da artmasına neden oldu. Filistin içerisinde farklı politikalara sahip olan Hamas ve Mahmud Abbas yönetimi bile bu plana net bir şekilde karşı çıkmışlardır. Filistin'in 1967 yılındaki sınırlara dönme isteğini tamamen ortadan kaldıran bu plan incelendiğinde; İsrail ve ABD'nin algılarında mevcut olan Filistin de ortaya çıkmış oluyor. Netanyahu'nun algısında bu plan İsrail için tarihi bir kazanım olarak değerlendiriliyor. Peki; Tarihi kazanım olarak ifade edilen planda, İsrail neresidir? Filistin'in sınırları neye göre belirlendi? Hristiyanlar, Yahudiler ve Müslümanlar için önem arz eden yerin, yani Kudüs'ün statüsü ne olacak? Göçe tabi tutulan kimliklerin yani Filistinlilerin akıbeti ne olacak?

[239] ''Netanyahu: Kudüs'ün İsrail'in Başkenti Olması Konusunda ABD'den Onay Aldıklarının Söyledi.'', Anadolu Ajansı. 29.01.2020. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/netanyahu-kudusun-israilin-baskenti-olmasi-icin-abdden-onay-aldik/1717411 (19/03/2020).
[240] GÖNÜLAL, Ümit Ali. "Filistin Sorununda Dönüm Noktası: Donald Trump'ın Barış Sürecine Son Veren Hamlesi ve İsrail Lobisinin Etkisi." The Turkish Yearbook of International Relations 48, 2017: s. 100

Harita 40 *Trump'ın Orta Doğu Barış Planı haritası*
Kaynak:
https://turkish.aawsat.com//home/article/2107091/filistinlilerin-trump%c4%b1n-ortado%c4%9fu-bar%c4%b1%c5%9f-plan%c4%b1nda-reddetti%c4%9fi-temel-noktalar (20/03/2020).

Öncelikle Kudüs, İsrail'in başkenti olarak gösterilmiştir. Filistin Devleti'nin başkenti ise Doğu Kudüs banliyölerinde Ebu Dis ya da Doğu Kudüs'ün kuzeyinde bulunan Kefr Akab mahallelerinin olduğu bölge olacaktı. Plana göre Ürdün Nehri'nin batısında bulunan topraklar ve bu zamana kadar işgal altında bulunan Suriye'nin Golan Tepeleri İsrail egemenliğine geçmiş bulunmaktadır. Filistin halkının bu zamana kadar karşı çıktığı Batı Şeria'da yapılan Yahudi yerleşmelerini haritada kırmızı renk ile görmekteyiz. Bu yerleşim yerlerinin hepsi İsrail sınırlarına dâhil edilecektir. Böylece dönülmek istenen 1967 yılındaki İsrail-Filistin sınırı da rafa kalkmış durumda görünüyor.

İsrail Devleti kurulduğu tarihten bugüne kadar tarihini savaşlar ile geçirmiş bir ülkedir. İsrail ve Filistin arasında defalarca savaş olmuştur. Bu savaşlar süresinde yerinden ayrılan ve başka ülkelerde yaşamak zorunda kalan milyonlarca Filistinlinin kesinlikle geri dönemeyeceği bir barış planı ile karşılaşıyoruz. Haritaya bakıldığında ilginç olarak

Gazze bölgesinin güneyinde iki tane yerleşim alanı açılmıştır. Bunlardan birincisi teknoloji geliştirme bölgesi diğeri ise tarım bölgesi olarak Filistin'e ait toraklar olarak belirlenmiştir. Hamas'ın olduğu bölgenin güneyinde tarım ve teknoloji geliştirme bölgelerinin olması tartışmaya açık bir konudur.

Merkez sağ partisi olan Likud'un, Filistin'e ve özellikle Gazze'ye karşı tutumu ortadadır. İsrail bu zamana karşı en şiddetli direnişi Gazze bölgesinden görmüştür. Buna karşın Batı Şeria'da da direnişler oluyor fakat Gazze'deki direniş İsrail tarafını daha tedirgin etmektedir. Burayı İsrail için tehlikeli kılan en büyük etken ise silahlı grupların varlığıdır. Bu etkenlerin hepsi göz önüne alınırsa; Gazze'ye yakın bölgede teknoloji geliştirme ve tarım bölgelerin varlığı iyi niyetle düşünülmüş olma olasılığını azaltmaktadır. Zira İsrail için tehdit unsuru olan Gazze halkını diğer açılan bölgelere dağıtmak ve bölgede Hamas'ın etkisini en aza indirmek fikri daha ağır basmaktadır.

İsrail Devleti kurulduğundan günümüze kadar Araplar ve Filistinliler ile birçok mücadelede bulunmuştur. Bu durum ise bölgede gerilim hep yüksek olmasına sebebiyet vermiştir. Bölgedeki sorunların çözümünde ise bu zamana kadar karşılıklı olarak müzakere yolu seçilmişti. En güzel örnek ise Oslo Anlaşması'dır. Lakin Trump ve Netanyahu'nun birlikte açıkladıkları Orta Doğu Barış Planı bu şekilde olmadı.

Planın açıklanma zamanına ise ayrıca dikkat edilesi gerekiyor. Orta Doğu Barış Planı, bölge coğrafyasının siyasi olarak en karışık olduğu döneme denk gelmiştir. Ayrıca; İran tehdidinden dolayı; körfez ülkelerinin dış politikası ile ABD'nin politikaları arasında paralellik olması, bu devletlerin Filistin için net bir karar alamaması ile sonuçlanır. Siyasi anlamda bunlar yaşanırken Suriye de iç savaşın eşiğindedir. Hatta Orta Doğu Barış Planı'nda, İsrail Devleti'nin sınırları içerisinde gösterilen Golan Tepelerini savunamayacak durumdadır. Bu gelişmelerin hepsi sentezlendiğinde; İsrail ve ABD açısından Orta Doğu'nun şu an ki durumu, barış planını açıklanması için en doğru zamanı ifade etmektedir.

Bu plan için farklı senaryolar da öne sürülmektedir. Donald Trump'ın yaklaşan ABD seçimleri için Orta Doğu Barış Planı'nda ön plana çıktığı söylenir. Seçimlerde Yahudi lobisini arkasına alacağı ve daha güçleneceği yönünde söylentiler mevcuttur.

Lakin hangi gerekçe olursa olsun ortada bir plan, bunun doğrultusunda kişisel algılar ve hayal güçleri ile oluşturulmuş İsrail-Filistin haritası ile karşı karşıya kalınıyor. Bu harita bize, Neo-Siyonizm algısı ile oluşturulmuş hatta daha büyümüş olan İsrail ve toprakları parçalanmış olan bir Filistin'i gözler önüne sermektedir.

Netanyahu'nun Filistin algısı ve buna bağlı olarak ortaya attığı barış planı hegemonik bir söylemden ibaret olan bir anlaşmadır. Bu plan klasik jeopolitik anlayışa hizmet eden, Uluslararası kuruluşları tanımayan, bir veya birkaç devlet tarafından hazırlamış tek taraflı bir anlaşmadır. Eleştirel jeopolitik [241*] bu hegemonik tutuma karşı çıkar ve sorunların çözülmesini ister. Lakin Dünya siyasetine genel olarak yapılan savaş ve barışlar yön vermektedir. Ülkeler elde ettikleri kazanımları haklı çıkarmak ve toprak kaybetmemek için kendilerini meşrulaştıracak söylemler sunarlar. Bölge jeopolitiğini de iyi anlayabilmek için ise bu söylemlerin çok iyi araştırılması gerekir[242]. Donald Trump ve Binyamin Netanyahu'nun açıklamış oldukların Ortadoğu Barış Planı, "barış" adı altında, karşı taraf olan Filistin'in yok sayılarak, hegemonik söylemler ile hazırlanmış tek taraflı bir anlaşmadır.

6.8.2 İsmail Haniye'nin Barış Planı Algısı

Doğum: 29 Ocak 1963 (57 yaşında) Gazze, Filistin

Partisi: Hama

Siyasi Görevleri: 19 Şubat 2006 – 2 Haziran 2014 Filistin Ulusal Yönetimi Başbakanı[243].

''Başkenti Kudüs olan Filistin devleti tanınmadığı sürece hiçbir anlaşmayı tanımıyor ve kabul etmiyoruz. Biz Hamas olarak 'Yüzyılın Anlaşması' olarak nitelenen şeyi tanımayacağımızı ilan ediyoruz[244].''

[241*] Eleştirel Jeopolitik, klasik jeopolitikten farklı olarak kendisini jeopolitik karşıtı olarak değerlendirir. Klasik jeopolitik emperyalist ulusların bir üretimi iken, eleştirel jeopolitik ise hegemonya karşıtı ve söylemler yoluyla güç ve iktidar yapılarını değiştirmek ister. Atay, Sibel Özsavaş. "Klasik Jeopolitik Yaklaşımlar Ve Eleştirel Jeopolitik Söylem." Aksaray Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 8.2 (2016): 144-155. S. 151

[242] Atay, Sibel Özsavaş. "Klasik Jeopolitik Yaklaşımlar Ve Eleştirel Jeopolitik Söylem." Aksaray Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 8.2 (2016):154

[243] ''İsmail Haniye''. https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0smail_Haniye (22/03/2020).

İsmail Haniye Hamas'ın önde gelen liderlerinden birisidir. Filistin topraklarının parçalanamaz olduğunu ve Kudüs'ü Filistin'in başkenti olarak görmektedir. İsrail devlet başkanlarının açıklamalarına da bakarsak aynı tarz söylemleri işitebiliriz. Zira İsrail ve Filistin sorununun temelinde birçok faktör vardır. Mülteciler sorunu, Yahudi yerleşimleri sorunu, Yahudi göçleri sorunu vb. sorunlar sıralanabilir. Fakat bir sorun var ki siyasetçilerin katı söylemleri ile daha fazla gündeme gelir hale geldi. İnsanların değer ve yargılarıyla üretilen mekânda hâkimiyet, bir güç gösterisi olmuş durumdadır.

Mekân üzerinde hâkimiyet, bireylerin ve güçlü grupların, ya mesafeden doğan sürtünmeyi ya da mekânın kendileri ya da başkaları tarafından mülkedinilme tarzını daha büyük ölçüde denetleyebilmek amacıyla mekânın organizasyonunu ve üretimini yasal ya da yasadışı araçlarla nasıl hâkimiyet altına aldıklarını yansıtır[245]. Kudüs üzerinde oluşturulmaya çalışılan İsrail hâkimiyetini, Filistin tarafı; Haniye'nin ifade ettiği gibi bunu ilhak olarak açıklayacak ve bu anlaşmayı yasadışı olarak değerlendirecektir. İsrail tarafı ise bu anlaşmayı olumlu bir şekilde karşılayıp, Yahudilerin bu bölgede ve coğrafyada bulunmalarının sebebini varoluşsal mesele olarak görerek kendilerince olayı yasal görünüme sokacaklardır.

Kudüs'ü doğal yaşamın bir parçası olarak ele almak gerekir. Bu şekilde ele almamızın en büyük sebebi ise mekânın insanların günlük yaşamları ve deneyimleri sonucu oluşmasıdır. Böylelikle yaşanılan yer ile ilgili öznel deneyimlerimiz ortaya çıkmaktadır. Öznel deneyimlerimizin bizi algılama, hayal görme, uydurma, fantezi bölgelerine taşıyabileceğimizi, bunun da ''gerçek'' olduğu varsayılan şeyin serabı gibi zihinlerimizde yarattığımız harita ve mekânlara yol açabileceğini elbette kabul ederiz[246]. Bu durum kişilerde farklı mekân algısına sebebiyet vermekte ve bu yerin kişilerce farklı yorumlanmasına neden olmaktadır. Her ne kadar Kudüs'ü doğal yaşamın bir parçası olarak da ele alsak, Kudüs mutlak olan doğallığını kaybetmiş ve Kutsal bir mekân

[244] ''Haniye: Yüzyılın Anlaşması Olarak Nitelene Şeyi Tanımayacağımızı İlan Ediyoruz.'', Sabah. 20.07.2019. https://www.sabah.com.tr/dunya/2019/07/20/haniye-yuzyilin-anlasmasi-olarak-nitelenen-seyi-tanimayacagimizi-ilan-ediyoruz (25/03/2020).
[245] Harvey, David, And Sungur Savran. Postmodernliğin Durumu: Kültürel Değişimin Kökenleri. Metis Yayınları, 2010, s. 250
[246] Harvey, s. 229

olarak karşımıza çıkmıştır. Bu da birçok kimlik tarafından Kudüs'ün farklı bir şekilde değerlendirilmesine neden olmuştur.

6.8.3 Filistin Dışişleri Bakanı Riyad Maliki'nin Barış Planı ve Kudüs Algısı

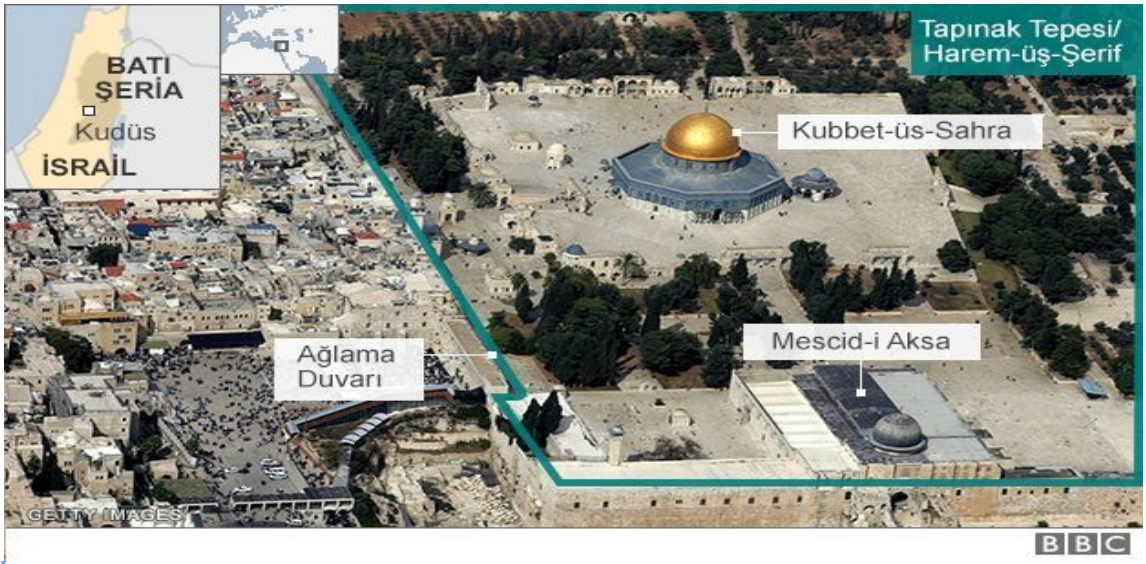
Doğum: 1995

Meslek: İnşaat Mühendisliği

Siyasi Görevleri: 12 ve 13 Hükümette Dış İşleri Bakanı, Hükümet Sözcüsü[247].

> *"Daha görmeden bile plan hakkında ne düşündüğümü bir Filistinli olarak bana sorarsanız yanıtım "Lanet olası plan" şeklinde olur. Bence bu plan 1967 sınırlarında, başkenti Doğu Kudüs olan bağımsız bir Filistin Devleti kurulmasını engellemeye çalışacak. Bu nedenle ilgilenmiyorum. Dünyayı verseler Kudüs'ün tek bir taşına yetmez. Onlara tavsiyem şu, bu dosyayı kapatsınlar, çünkü bu zaman ve enerji kaybı.*[248]''

Maliki'nin söylemi, tek taraflı olarak açıklanan Barış Planı'na göre daha barışçıl ve müzakereci bir söylemdir. Çünkü Filistin tarafı, İsrail Devlet'i gibi Kudüs üzerinde mutlak egemenlik istememektedir. 1967 sınırlarının temel alındığı, başkentin

Görsel 1 . Mescid-i Aksa, Kubbet-üs Sahra ve Ağlama Duvarı'nı gösteren görsel
Kaynak: https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42248198 (30/03/2020).

[247] ''Riyad al-Maliki''. https://en.wikipedia.org/wiki/Riyad_al-Maliki#Biography (03/04/2020).
[248] ''Maliki: Dünyayı Verseler Kudüs'ün Taşı Etmez.'', CNN TÜRK. 06.03.2019. https://www.cnnturk.com/video/dunya/maliki-dunyayi-verseler-kudusun-tasi-etmez (05/04/2020).

Doğu Kudüs olduğu bağımsız bir Filistin Devleti'i isteniyor. Lakin İsrail'in bu bölge üzerindeki dini ve siyasi mevcut algıları, İsrail siyasetçilerin sert söylemleri, bölgedeki mevcut sorunun daha da büyümesine neden oluyor.

Maliki'nin Kudüs üzerindeki bu algısını daha iyi anlayabilmek için bölgede yaşayan kimliklerin bu yer ile ilgili algılarını bilmemiz gerekecektir. Kudüs'ü incelerken olaya tek bir pencereden bakmak yanlış olacaktır. Tarihsel skalada incelenirse, bu yere karşı çok fazla anlam yüklenmiş olduğunu görürüz. Özellikle monoteist dinlerin merkezi haline gelmiş bir yerdir Kudüs (Görsel 1). Bu durum Kudüs'ü Müslümanlar, Yahudiler ve Hristiyanlar açısından önemli kılmaktadır.

Kudüs, Musevilerin asırlar boyunca dua etmek için yöneldikleri yer olmuştur. Kutsal kitaplarında ise bu yer "Yeruşalayim" olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca "Siyon" adıyla anılan yer, Siyonist faaliyetler ile millileştirilip, Yahudilerin yerleşmesi için hedef olarak gösterilen yerdir[249]. Yahudiler için Kudüs tarihi Hz. Davud ve Süleyman[250*] dönemine kadar gidebilmektedir. Yahudiler için burası merkez olarak görülmektedir. Hatta Mescidi Aksa'nın altında bulunduğu söylenen ve Hz. Süleyman döneminde yapılan tapınağa ait olduğu iddia edilen Ağlama Duvarı'nın (Görsel 1) bulunması Yahudiler için bu yeri daha da kutsal hale getiriyor.

Müslümanlar için bu yeri önemli kılan ise Hz Muhammed'in burada Miraç'a yükselmesi ve bu yerin Müslümanların ilk kıblesi olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca Hz. Muhammed'in *"Ziyaretler ancak üç mekana yapılır. Mekke'deki Mescidu'l Haram'a, Medine'deki benim bu mescidime ve Kudüs'teki Mescid'i Aksa'ya*[251]" (Görsel 1) hadisinden anlaşılacağı üzere bölgeyi Müslümanlar için vazgeçilmez kılıyor.

Hristiyanlar için önemine değinecek olursak; Kutsal Kabir Kilisesi'nin buradaki varlığı ve Hz. İsa'nın ölümünden asırlar sonra onun kabrinin üzerine bu

[249] Uzer, s. 136

[250*] Hz Davud ve Hz Süleyman'dan sonra Hz. Zekeriya ve Hz. Yahya'yı öldüren kitlenin bu topraklar üzerinde velayet hakkına sahip olamayacakları gayet açıktır. Hz. Musa döneminde Yahudiler bu bölgeye gerekli önemi vermemişler ve ''Git, sen ve Rabbin savaşın…''diyerek kutsal olarak kabul ettikleri topraklara sahip çıkmamışlardır. Sonrasında ise bu toprakları ellerinde tutamamışlar ve bu topraklar da diğer medeniyetlerin egemenliği altına girmiştir. Kudüs ve Mescid-i Aksa'nın İslamdaki Yeri. https://www.siyerinebi.com/tr/haberler/kudus-ve-mescid-i-aksanin-islamdaki-yeri (16/06/2020).

[251] "Kudüs ve Mescid-i Aksa'nın İslamdaki Yeri", https://www.siyerinebi.com/tr/haberler/kudus-ve-mescid-i-aksanin-islamdaki-yeri (16/06/2020).

kilisenin inşası, bölgeyi Hristiyanlar için önemli kılmaktadır. Bu durum Kudüs'ü Hristiyanlar için önemli bir hac merkezi yapmaktadır[252]. Ayrıca Mesih inancı[253*] hem Yahudilerin hem de Hristiyanların bölgeye olan ilgisini daha da arttırıyor.

Üç semavi din açısından vazgeçilmez mekân Kudüs'te, dini açıdan tartışmalar sona ereceğe benzemiyor. Özellikle son dönemde "Ortadoğu Barış Planı" adı altında ABD ve İsrail'in, Kudüs üzerindeki dayatmaları bölgede diğer dinlere mensup kimlikleri rahatsız etmektedir. Yine; İsrail'in "Yahudi Ulus Devlet Yasası", Knesset'te yapılan 62 lehte, 55 aleyhte ve 2 çekimser oy ile kabul edilmesi[254] egemenliğin İsrail Devleti'nde yaşayan vatandaşlara değil hatta İsrail sınırlarında yaşayan Yahudilere de değil, Dünya'da yaşayan Yahudi halkına verilmesi, aşiretçiliğe ve etnokrasiye neden olacaktır[255]. Bu durum İsrail Devleti sınırları içerisinde yaşayan diğer kimlikleri ötekileştirecektir. Oysa bu topraklar geçmişte Müslümanların himayesi altında iken böyle bir hegemonya ve ötekileştirmeye maruz kalmamıştır. Zira Hz. Ömer dönemine bakacak olursak; buradaki farklı dinlere mensup kişilere hiçbir dayatmada bulunulmamış ve bölgede mevcut bulunan kiliseler dahi korunmuştur. Hatta Hz. Ömer; burada bulunan Kıyamet Kilisesi'nde namaz kılınması talebini kabul etmeyerek, kendisinden sonra da buranın korunmasını istemiştir. Bu emir ile birçok yönetim değişmesine rağmen bu kilise korunmuştur. Aynı hassasiyetin neden Süleyman Mabedi için gösterilmediği akıllara gelebilmektedir. Lakin Müslümanlar bu kutsal topraklarda yönetim sahibi olduklarında, burada Süleyman Mabedi değil Roma tapınağının kalıntıları vardı. Yani şu sonuç ortaya çıkmaktadır ki; Müslümanlar bölgede hiçbir Yahudi unsuruna zarar vermemiştir. Virane haline gelmiş bu boş alanı kendi inanışları doğrultusunda yeniden imar etmişlerdir. Bu imar sırasında Süleyman Mabedinden kaldığı söylenen Ağlama Duvarı'na dahi dokunulmamıştır[256]. Bunların hepsi

[252] GÜNGÖR, Muhammed. "Hıristiyanlıkta Kudüs' ün Kutsallaşma Süreci." Amasya İlahiyat Dergisi 14: 165

[253*] Yahudilikte Mesih inancı; Mesih; Yahudilerin kurtarıcısı olarak adlandırılmaktadır. Yahudiler, Hz. Davud soyundan Yusuf Oğlu Mesih veya Efraim oğlu Mesih ismiyle geleceğine inanmaktadırlar. Hristiyanlar için Mesih; Hz. İsa'nın Mesih olarak geleceğine inanmaktadırlar lakin gelecek olan Mesih'in Hz. İsa olmasını Yahudiler kabul etmemektedirler. İslam'da ise Mesih anlayışı; başlangıçta ''beklenen bir kurtarıcı Mesih'' olmaması ve Kur'an'da Mesih kelimesinin bu anlamda kullanılmamış olmasına rağmen, hadislerin etkisi ile ''beklenen Mesih anlayışı'' kabullenilmiştir. ''Mesih''. https://tr.wikipedia.org/wiki/Mesih (06/05/2020).

[254] "Eski İsrail'in Ölümü ya da Yahudi Ulus Devlet Yasası", Anadolu Ajansı. 23.07.2018. https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/eski-israil-in-olumu-ya-da-yahudi-ulus-devlet-yasasi/1211377, (19/06/2020).

[255] Çınkara, Gökhan. "Yahudi Ulus Devlet Yasası Ve İsrail'de Elitlerin Dönüşümü1, s.198

[256] Batuk, Cengiz, And Rabia Mert. "Çatışan Kutsalların Ortasındaki Şehir: Kudüs." Dinbilimleri Journal 17.2 (2017), s. 147-148

sentezlenirse; Riyad Maliki'nin "Dünya'yı verseler, Kudüs'ün tek bir taşına yetmez." ifadesinde belirttiği gibi bu bölge çoğu kimlik için vazgeçilmez bir yerdir.

6.9 Natruei Karta International Cemaatinin Lideri Yisroel Dovid Weiss'in Söylemleri

Doğum: 1956

Meslek: Neturei Karta şubesi sözcüsü

Milliyet: Amerikalı [257].

Bu cemaat kendini şehrin muhafızları olarak da adlandırmaktadırlar. Antisiyonist bir teşkilattır. Haredi Yahudilerinin [258*] oluşturduğu dini bir gruptur. Neturei Karta, genellikle daha büyük ''ultra-Ortodoks'' Yahudiliğe ait olduğu düşünülen bir Yahudi grubudur. Bu grup 19. Yüzyılına başlarında Kudüs'te kurulmuştur. Lakin Siyonist faaliyetler ile kurulan modern İsrail Devleti'ni ve yönetimini asla kabul etmemektedirler. Üyeleri asla İsrail Şekeli almıyor, yetişkinler İsrail için zorunlu olan askerlik görevini yapmıyorlar. Hatta İsrail'in milli marşını söylemiyor, İsrail Bağımsızlık Günü'nü asla kutlamıyor ve kutsal olarak kabul edilen Ağlama Duvarı'nı dahi ziyaret etmiyorlar[259].

Yahudi Haham Weiss İstanbul Medeniyetler Üniversitesi'nde düzenlenen konferansta şu ifadeleri kullandı; *"Biz sonuna kadar Filistin halkının yanındayız. Allah'tan diliyoruz; siyonist devleti bir an önce tarih sayfasından silinsin, yok olup*

[257] ''Yisroel Dovid Weiss''. https://en.wikipedia.org/wiki/Yisroel_Dovid_Weiss (10/04/2020).

[258*] Ultra Ortodoks (Haredi): Yahudi gelenekselliğini Hıristiyan dünyasında paralel bir fenomenle karşılaştıran Ortodoks muhalifleri tarafından icat edildi. Daha sonra ondokuzuncu yüzyılda Neo-Ortodoksluk terimi o zamana kadar Almanya'da ortaya çıkan Ortodoksluğun ılımlı kanadını belirtmek için oluşturuldu. Yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar İbranice metinlerde Ortodoks kendilerini Haredim ("Korku Adamları"), Yereim ("Tanrı korkutucuları") veya Shlomei Emunei İsrail ("Bütün Kalbiyle İnanan İsraillileri") olarak adlandırmaktadır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, son iki başlık artık belirli bir sosyal grubu ifade etmezken Haredim terimi, Ultra-Ortodoksluk olarak adlandırılan Ortodoksluğun daha aşırı eğilimini ifade eder. Ayrıca İsrail Devleti'nde, Datiyim ("dini") ifadesi Ortodoks anlamına gelir. Brown, Benjamin. "Orthodox Judaism." J. Neusner a AJ Avery-Peck (eds.) The Blackwell Companion to Judaism. Oxford: Blackwell (2000): 312

[259] Epafras, Leonard C. "Unhoming Homeland: Jewish Diaspora and Neturei Karta Community." MELINTAS 26.3 (2010):255

gitsin. Biz istiyoruz ki Filistin halkı, kendi topraklarında, kendi devletini kurarak sonsuza kadar özgür yaşasın.[260]*''*

Bu ifade açıkça antisiyonist bir ifadedir. Herzl'in Siyonist faaliyetlerine karşı çıkan, bu faaliyetleri yok sayan ve şu anda fiiliyatta olan İsrail Devleti'ni görmezden gelen bir söylemdir. Siyonistleri din dışı Yahudi olarak görmekte ve Yahudiler adına yapılan her tülü faaliyete karşı çıkmaktadır. Kurulacak olan devletin geleneksel Yahudi inancına hizmet eden ve Tevrat'a sıkı sıkıya bağlı olması gerekmektedir. Onlara göre ise bu ancak Mesih geldikten sonra olacaktır[261]. Böylelikle Ultra Ortodoks olarak adlandırılan Yahudilerin, Siyonist faaliyetler ile kurulmuş olan İsrail zihniyetinden farklı Filistin algısı mevcuttur. Bu algı; Siyonist devletin yok olmasını ve bu topraklarda Filistinlilerin devlet kurmalarında herhangi bir sakınca görmüyor.

Weiss, Siyonizm'i tanrısız olarak görmektedir. Dine karşı bir küfür olarak algılıyor. Yahudi olanları dinden ayırmak, kendi istek ve arzularına göre Yahudileri değiştirme amacı taşımaktadır. Bundan dolayı Yahudiliği ve Siyonizm'i birbirinden ayırmaktadır. Hatta Siyonist faaliyetlerin Filistin'de çok büyük katliamlara neden olduğunu belirtir. Tarihsel seyre bakıldığı zaman Yahudilerin en iyi şekilde yaşadıkları topraklar Arap-İslam toprakları olduğunu söyler. Araplar ve Müslümanları konuksever olarak nitelendirmektedir. Yahudilerin katline kimse hayır diyemezken bunu Araplar ve Müslümanların yaptığının söyler. Bu durumda bölgede dini bir çatışmanın olmadığını açıkça ortaya çıkarıyor. Bölge üzerinde yaşayan Araplar ve Müslümanlar karşısında oluşturulan kötü algının Batı'nın oryantalist bakış açısı sonucunda oluştuğuda gayet açık ve nettir[262].

Weiss; Theodor Herzl'in liderliğinde hareket eden Siyonistler, Antisemitizm olaylarını gerekçe göstererek bağımsız bir devlet kurulması fikri etrafında birleştiler. Bunu yaparken de Tanrı denkleminden ayrılarak kendi çözüm yollarını ürettiklerini ifade eder. Herzl'in Tanrı'ya inanmadığını da belirten Weiss, Herzl'in bir parça toprak peşine düştüğünü söyler. Bu hareket hahamlar tarafından sert bir şekilde eleştirilir. Bu

[260] ''Yahudi Haham Weiss'dan İsrail'e Tepki'', Anadolu Ajansı. 09.05.2018. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yahudi-haham-weissdan-israile-tepki/1140527 (12/04/2020).
[261] Epafras, s. 259-260
[262] Özer, Özlem. ''Yahudi Perspektifinden Anti- Siyonizm''. IHRC (The Islmamic Human Rights Commission) Ve NEDA, Doğu Ve Afrika Çalışmaları Okulu-Londra Üniversitesi, 2008, s. 20-21

durumu sapkınlık olarak değerlendirirler. Fakat hahamlar dinlenmez ve neticesinde Siyonistler, Yahudileri ve Yahudi olmayanları etkileyerek kendi söylemleri üzerinde hareket etmelerini sağlar. Lakin bu topraklar Yahudiler için yasaklanmıştı. Weiss; "Şimdiye kadar gelen Yahudi nesilleri neden bunu yapmadılar? Hâlbuki onlar iyi Yahudi liderlere sahiptiler. Neden onlar bunu yapmadı?" sorularını kimsenin sorgulamadığını hatta sadece Kitab-ı Mukaddesi okuyup "Tamam, Kutsal Topraklar Yahudilerindir" diyerek bunu kabullendiklerini ifade eder[263].

Ultra Ortodoks Yahudiler ve bunu en sıkı şekilde uygulayan harediler; *şu anda 7,5-8 milyon civarı olarak tahmin edilen İsrail nüfusunun yaklaşık % 25 Yahudi olmayan toplumlardan oluşurken, % 10 kadarı ise Haredilerden oluşmaktadır.* Harediler toplumdan kendini soyutlamış ve seküler yaşama karşı olarak görünmektedir. İsrailliler tarafından fazla sevilmezler hatta tembel olarak görülürler. Bunun sebebi ise haredilerin çalışma oranın az olması ve askerlik yapmak istememeleridir[264].

Ultra Ortodoksların açıklamalarına bakacak olursak Anti-Siyonist bir bakış açısı görmekteyiz. Bu bakış açısı Siyonistler için Antisemitizm hareketi olarak değerlendirilebilir. Lakin Rabbi Ahron Cohen[265*] bunu bu şekilde algılamamaktadır. Cohen; Siyonistlerin kendilerini tüm Yahudilerin temsilcisi ve sözcüsü olarak görmesi ve Siyonist faaliyetler sonucunda hareket edilmesi Yahudilere karşı bir husumet uyandırıyor. Husumette bulunan kişiler ise Anti-Semitik olarak değerlendiriliyor. Antisemitik olarak değerlendirilen her şeyin aslında Siyonizm tarafından yapılandırıldığını ve İsrail Devleti'ne göçlerin arttırılması için araç olarak kullanıldığını ifade ediyor[266].

[263] Özer, s. 28-29
[264] Başol, Dünya. ''İsrail'in Demografik Sorunları: Ultra-Ortodoks Yahudiler (Harediler)'', Uluslararası Politika Akademisi. https://www.researchgate.net/publication/331983522_Israil'in_Demografik_Sorunlari_Ultra-Ortodoks_Yahudiler_Harediler (13/04/2020).
[265*] Ortodoks Musevi olarak nitelendirilen Yahudi'dir. Eski zaman Museviliği olarak bilinen Judizm'e uygun olarak yaşamaya çalışan bir Yahudi'dir. Neturei Karta olarak bilinen ''inanç muhafızları'' olarak nitelendirilen gruba dâhildir. Özer, s. 31
[266] Özer, s. 38

6.10 David Ben-Gruion'un Sözleri

Doğum: 16 Ekim 1886, Rus İmparatorluğu

Ölüm: 1 Aralık 1973 (87 yaşında), Tel Aviv, İsrail

Meslek: Siyasetçi

Siyasi Görev: 17 Mayıs 1948 – 7 Aralık 1954, 2 Kasım 1955 – 21 Haziran 1963 İsrail Başbakanlığı görevi[267].

David Ben-Gurion'un 1937'da oğluna yazdığı bir mektupta *"Arapların kovulması lazım ama bunun için bir fırsatın elde edilmesi gerekir, ki bu fırsat da savaştır*[268]" ifadesinde bulunmuştur.

Gruion'un bu sözü gayet açıktır. Söz 1937 yılında söylenmiş olmasına rağmen İsrail'in politikasında hala bir değişiklik görülmedi. Bölge coğrafyasındaki Arap-İsrail ilişkilerine baktığımızda; İsrail Devleti ilk önce çevresindeki ülkelerde istikrarsızlık oluşturup, sonrasında böl-parçala ve yönet politikasını uygulayıp, bölgede rahat hareket edebilecek bir hayat sahası oluşturur. Uluslararası konjonktürdeki değişikliklere uygun olarak sürekli gözden geçirilen bu strateji çerçevesinde, komşu Arap ülkelerinin toprakları işgal edilerek tehlikenin yerinde imha edilmesi sağlanacak ve Ortadoğu ülkelerinin radikalleşmesi önlenerek bölge İsrail açısından güvenli hale getirilmesi amaçlanan **Beka Stratejisi'**nin nüvesini **İsrail'in 'Güvenlik Ve Hayat Sahası' Doktrini** oluşturmuştur[269].

David Ben Gruion, İşçi Siyonizme[270*] bağlı ayrıca İşçiler Genel Örgütü olan "Histadrut" un sekreterlik görevini de yapmıştır[271]. Bu sendika ikinci aliyah döneminde

[267] ''David Ben-Gurion''. https://tr.wikipedia.org/wiki/David_Ben-Gurion (14/04/2020).
[268] Pappe, 2006:239 Aktaran: Albayrak, Halil İbrahim. ''İsrail Devleti'nde Ontolojik Güvenlik Kavramı ve Oded Yinon Planı'nın Bölgesel Güvensizlik Açısından İncelenmesi''. 2.Uluslararası Hocalı Soykırımı ve Bölgesel Güvenlik Sempozyumu E-KİTAP, 26-27 Şubat 2018, s. 206
[269] Albayrak, Halil İbrahim, s. 206
[270*] Doğu Avrupa' da doğmuş olan Siyonizm'dir. Bu grup, Yahudi toplumunda bir devrimin gerekli olduğuna inanmaktadır. Bu devrim ise İsrail'e yapılacak olan göçlerle ve göçler sonucunda kendilerine ait olan ülkede çiftçilik, işçilik ve askerlik yapan Yahudiler tarafından gerçekleşeceğine inanmaktadır. Bunun sonucunda ise İsrail kırsal kesimlerinde ''kibbutzim'' adı verilen çiftlikler kurulmuştur. Geleneksel Dine dayalı Yahudiliğin uygulanmasına, Yahudi Halkı arasında ''Diaspora zihniyeti''ni devam ettireceği düşüncesi ile karşı çıkmıştır. https://tr.wikipedia.org/wiki/Siyonizm (18/04/2020). Başka bir kaynakta ise; "Labor Zionism" yani emek-işçi Siyonizmi; 1930'dan 1970 yıllarına kadar Filistin'de Siyonist faaliyetlere yön veren hatta 1948'den itibaren İsrail'in

Filistin'deki işletmelerde sadece Yahudilerin istihdam edilmesini amaçlamıştır. Filistin'de ekonomik anlamda kendi kendine yeten ve Arap ekonomisinden kopuk bir ekonomik sistemi ön koşul olarak görmektedirler[272].

Yarım asırdan fazla Yahudi toplumunu yöneten sosyalist Siyonizm ve İşçi Partisi, 1977 yılında iktidardan düşmüştür. İsrail Devleti'nin kurucu unsuru olan Doğu Avrupalı Aşkenazlar'ın güdümündeki yönetim, Arap devletlerinden gelen Yahudileri (Mirzahi Yahudileri) ötekileştirmiş ve ekonomik olarak ise yoksulluğa mahkûm etmiştir. Ayrıca 1948 sınırları temelinde Arap ülkeleri barış yapabileceği ve İsrail-Filistin arasında bulunan sorunları iki devletli çözüm stratejisi ile bitirilmesi düşüncesi toplum tarafından benimsenmemiştir.[273]

6.11 İzak Şamir'in Kudüs Algısı

Doğum: 15 Ekim 1915, Rus İmparatorluğu

Ölüm: 30 Haziran 2012 (96 yaşında)

Siyasi Görev: 10 Ekim 1983 – 13 Eylül 1984 İsrail Başbakanlığı görevi[274].

"Bizim için Jerusalem; onlar için Kudüs, yani bu bir sınır meselesi değildir bu varoluşsal bir meseledir.[275]"

Şamir, üzerine giydirilmiş olan kimlik ile böyle bir ifadede bulunmuştur. Şamir'in söylemi çok açıktır. Bu hegemonik söylem ile bölgede otorite sahibi özgün Yahudi kimliği oluşturmak istemektedir. Bu söylemi de varoluşsal olarak görmekte ve buranın sadece Yahudi kimliğine özgün bir yer olduğu kanısını da ortaya çıkarmaktadır. Lakin kimlik olgusu sabit bir unsur olmayıp devamlı olarak üretilmektedir[276]. Zira

---

siyonist politikasında merkezde yer alan görüştür. Ayrıca İşçi Siyonizmin olduğu dönem "ılımlılık dönemi" olarak da adlandırılmaktadır. Lockman, Zachary. "Land, Labor And The Logic Of Zionism: A Critical Engagement With Gershon Shafir." Settler Colonial Studies 2.1 (2012): 9

[271] ''Histadrut''. https://en.m.wikipedia.org/wiki/Histadrut, (19/06/2020).

[272] Lockman, Zachary. "Land, Labor And The Logic Of Zionism: A Critical Engagement With Gershon Shafir." Settler Colonial Studies 2.1 (2012): 16-17

[273] Polat, Yunus Can. "İsrail Siyasetinde İşçi Partisi Hegemonyasının Sonu Ve Likud İle Radikal Dinci Partilerin Yükselişi." Alternatif Politika 10.3 (2018): 400

[274] ''İzak Şamir'', https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0zak_%C5%9Eamir (16/04/2020).

[275] Elfi Pallis, "The Likud Party: A Premier," Journal of Palestine Studies, Vol.21,(1992), s.47 Aktaran: Ulutaş, Ufuk, et al, s. 76

[276] Hall, Stuart. "Cultural İdentity And Diaspora." (1990), s. 222

üretilen kimliğinin şekillenmesinde; kişinin bulunduğu kültür önemli pay sahibidir. Kültürel kimliğin oluşmasında önemli paradokslardan birisi de din olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Şamir'i de bu söyleme iten ise tartışılmaz din olgusu olmuştur. Şamir, tarihsel bağlamda bu bölgeyi Yahudilere ait olarak görmekte ve burada yaşayan diğer kültüre mensup kimliklere söz hakkı dahi bırakmamaktadır. Burada mevcut olan kültürel kimlikler her ne kadar geçmişe indirgense de aslında geleceğe de aittir[277]. Bundan dolayı bir kimliği ön plana çıkarıp diğerini yok saymak çok yanlış bir tutum olur. Bu kimliklerin hepsi aynı yer, mekân ve zamanın ürünüdür.

İzak Şamir, politik hayatı boyunca Jabotinsky'nin[278*] önemli varisi olmuştur. Ayrıca Jabotinsky, Revizyonist Siyonizm algısına göre politikalarına yön vermiştir. Bundan dolayı milliyetçilik çerçevesinde hareket eden bir siyasi liderdir. Cümlesinden de anlaşılacağı üzere bölgede Araplara ve Filistinlilere karşı olan mücadelesini ''Varoluşsal bir mesele'' olarak görmektedir. Revizyonist Siyonizm'de; bölgeden Yahudileri kovacaklarına dair en küçük ümitleri kalmayıncaya kadar Araplar ile devamlı savaş halinde olunması gerektiği vurgulanır. Başka bir ihtimal kalmadığı zaman Yahudiler ile yapılacak olan anlaşmalar kabul edilecektir. Bu politikanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için ileride yapılması muhtemel olan anlaşmalara ulaşabilmenin hali hazırda olan anlaşmaları yok saymaktan geçmektedir[279]. İzak Şamir bu politika doğrultusunda ilerleyerek bölge politikası hakkında en ufak bir taviz vermeme düşüncesindedir.

6.12 Yuval Noah Harari'nin İsrail-Filistin Algısı

Doğum: 24 Şubat 1976, Kiryat Ata – İsrail

Meslek: Tarihçi[280] .

[277] Hall, s. 225

[278*] 1880 yılında Odesa'da Orta halli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Jabotinsky, Siyonizm tarihinde önemli bir tol oynayan kişiliktir. Revizyonist Siyonizm'in fikir babası olarak geçmektedir. Salihoğlu, Mahmut. ''Jabotinsky, Siyonizm Ve Osmanlı Devleti" Osmanlı'dan Günümüze Filistin Sempozyumu. Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Vıii. Dizi, Cilt:1, Sayı:8, s.1

[279] Salihoğlu, Mahmut. ''Jabotinsky, Siyonizm Ve Osmanlı Devleti''. Osmanlı'dan Günümüze Filistin Sempozyumu. Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Vıii. Dizi, Cilt:1, Sayı:8, 2014, s.7

[280] ''Yuval Noah Harari''. https://tr.wikipedia.org/wiki/Yuval_Harari (17/04/2020).

"...İsraillilerle Filistinliler arasında barış anlaşması imzalanmasının önündeki en büyük engellerden biri İsrail'in Kudüs şehrini bölmeye yanaşmaması. Bu şehrin "Yahudi halkının ezeli ve ebedi başkenti" olduğunu iddia ediyorlar ve pek tabii sonsuz bir şeyden ödün veremezsiniz.[281] "

Burada dikkati çeken ezeli ve ebedi kelimeleridir. Yuval Noah Harari bu yaklaşımı saçmalık olarak değerlendirmiştir. Harari, Dünya'nın yaşı, insanlık tarihi ve Kudüs şehrinin tarihteki yerlerini değerlendirerek bir paradoks yapıyor. Harari'ye göre Ezel şu andan itibaren 13,8 milyar yıl öncesine hitap ediyor. Dünya'nın yaşı ise 4,5 milyar yaşındadır. Yer olarak aldığımız Kudüs şehrini 5000 yıl öncesine ve Yahudilerin tarihini ise 3000 yıl öncesine kadar dayandırabiliyor[282].

Çevremizdeki alanın yapısı bizim yaşam tarzımızı, eylemlerimizi ve etkileşimlerimizi yönlendirir. Yılların vermiş olduğu deneyimlere bağlı olarak alanı yapılandırır ve yorumlarız[283]. Kudüs'ün de ebedi ve ezeli anlam yüklenmesinin sebebi insanların bu mekânı sosyal yapılandırmasından kaynaklanmaktadır. Bu bölgede yaşamış insanlar, kendini gerçekleştirebilmek için kültürel ve tarihsel bağlamda düşünmek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum mekânın kullanımında hatta mekânın bulunduğu yerin paylaşılmasında sorunlar çıkarmaktadır.

Aynı alan farklı zamanlarda farklı yerler olabilir[284]. Hristiyan bir kişi; bu mekâna geldiğinde Hz. İsa'yı ve O'nun çarmıha gerilmesi olayından duyduğu üzüntüyü, olayın yaşandığı zamanı burada daha iyi anımsayabilir. Müslüman bir kişi; bu bölgede Miraç'a yükselme olayından dolayı Hz. Muhammed'e ve ilk kıble olarak adlandırılan bu mekânda, kendini Tanrı'ya daha yakın hissedebilir. Bir Yahudi ise bu bölgede atalarını ve atalarının çektiği eziyetleri, kutsal olarak kabul ettikleri mabetlerini anımsayabilmektedir. Hatta bu bölge farklı kimlikler tarafından daha farklı şekillerde ve normlarda anımsanabilmektedir. Bundan dolayı burası hiçbir kimlik için ebedi ve ezeli değildir. Bu alalar kimliklerin ortak yaşantıları sonucunda üretilmiş ve ilerleyen zamanlarda da birçok anlam yüklenecek mekânlardır.

---

[281] Harari, Yuval N. 21. Yüzyıl İçin 21 Ders. Kolektif Kitap, 2018. s. 251
[282] Harari, s. 251
[283] Harrison, Steve, And Paul Dourish. "Re-Place-İng Space: The Roles Of Place And Space İn Collaborative Systems." Proceedings Of The 1996 ACM Conference On Computer Supported Cooperative Work. 1996, p. 8
[284] Harrison and Dourish, p. 8

6.13 Edward Wadie Said'in Söylemleri

Doğum: 1 Kasım 1935, Kudüs

Ölüm: 24 Eylül 2003 (67 yaşında), New York City, ABD

Eğitim: Princeton Üniversitesi, Harvard Üniversitesi[285].

"Filistinli bir Arab'ın Batı'da özellikle Amerika'da yaşaması hiç de kolay değildir, cesaret kırıcıdır. Bu kişi katı bir gerçekle başbaşa kalacaktır. Siyasi yönden mevcut değildir. Eğer mevcudiyeti kabul edilecek olsa dahi o can sıkıcı bir insan ve bir Doğulu'dur.[286]"

Bu ifade Said'i "Oryantalizm" adlı kitabı yazmaya iten kişisel tecrübeleridir[287]. İlk olarak "Oryantalizm" kelimesinin ne anlama geldiğine bakalım. Oryantalizm; "Doğubilim: Şarkiyat" olarak bilinmektedir. Aslında Doğu hakkında yazı yazan, ders veren ve araştırma yapan herkes birer oryantalisttir. Lakin ana hatları ile oryantalizm 18. yüzyılın sonlarına doğru Batı'nın, Doğu üzerinde otorite kurma ve üstünlük sağlamasına ithafen ortaya atılmış bir terimdir [288]. Zira Batılı devletler Doğu'nun daha kolay yönetilmesi hatta o bölgede emperyalist faaliyetler ile yapılacak olan kolonizasyonun daha kolay olabilmesi için basmakalıp yargılarda bulunurlar. Örneğin; Araplar pistir, zevk düşkünüdür, düşünme yetisinden yoksun gibi yargılar ile insanların aklında bu bölgeye karşı ön yargı oluşturur. Bu şekilde 'ben' ve 'öteki' gibi kimlikler meydana gelir.

Said'in ''oryantalizm'' kelimesi; Foucault'un bilgi-iktidar denklemiyle de açıklanabilmektedir. Said; Doğu hakkında ortaya atılan bilgi ile Doğu üzerindeki güç ilişkisini tanımlamaya çalışmaktadır[289]. Lakin Said, Foucault gibi entelektüellerden farklı olarak kendini özgürlük, adalet ve evrensel değerlere adanmış entelektüel biri olarak göstermektedir. Hatta postyapısalcı ve postmodern gibi felsefi duruşların

[285] ''Edward Said''. https://en.wikipedia.org/wiki/Edward_Said (18/04/2020).
[286] Said, Edward. "Oryantalizm, çev." Nezih Uzel, İstanbul, İrfan Yayınevi 4 (1998). s. 46
[287] Said, s. 46
[288] Said, s. 12-13-14
[289] Bulut, Yücel (2012). "Orientalism'in Ardından". Sosyoloji Dergisi. S. 3(25), S. 2 Aktaran: Serdar, Meryem, And Meryem Küçük. "Oryantalizm Ve "Öteki" Algısı." Sosyal Ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (2015): 1. s. 111

özgürlük adalet ve evrensel değerler için yapılan mücadeleleri bozduğuna inanmaktadır[290].

Batı'nın Filistin ve Araplara karşı olan üsten bakış açısı, İsrail'in Filistin'e karşı olan bakış açısı ile aynıdır. Fakat unutulmaması gereken bir husus vardır ki o da Batı'nın Yahudilere karşı Oryantalist bakış açısıdır. Çünkü Arap ve Yahudiler her ikisi de sami kökenli halklardır. Yani Yahudiler de oryantalist bakış açısına maruz kalmaktadır. Hatta bir Yahudi aristokratın salona girişi şu şekilde tasvir edilmiştir;

"Romalılar, Mısırlılar ve Türkler Yahudilerden nefret edebilirler. Ancak bir Fransız salonunda bu halklar arasındaki fark fazla belirgin değildir. Ve eğer bu salona bir İsrailli çölün derinliklerinden çıkarak gelse sırtlan gibi öne eğilmiş vücudu, yere yaklaşmış ensesi ile kuyruklu 'selamlar' verecek ve salonda tamamı ile Doğulu rüzgar esecektir.[291]"

Cümleden de anlaşıldığı gibi Yahudiler oryantalist bir bakış açısına maruz kalmıştır. Avrupa'da başka devletlerin egemenliği altında antisemitik faaliyetlerle çok acı ve zulümler yaşayan Yahudiler, devlet kurmaya mecbur kalmışlardır. Lakin devletin kurulduğu yerde; oryantalist bakış açısı ile Avrupa'da Yahudilere yapılanlar, ne yazık ki şu an benzeri bölge coğrafyasında Filistin'e yapılmaktadır.

7. SONUÇ

İsrail ile Filistin arasında sorunların yaşandığı yer incelendiğinde; bu coğrafyada yaşayan insanların farklı algıları sonucunda kimlik çatışması ile karşılaşılmaktadır. Bölgede kimlik çatışmasına sebebiyet veren ana gerekçeler ise dini farklılıklar ve yere karşı hissedilen aşırı aidiyet duygusudur. Bunun sonucunda baskın olan algı, diğer algıya sahip olan kimliklerin ötekileştirilmesine, ezilmesine ve bazı haklardan mahrum kalmasına neden olur. Bu durum bölgede devamlı olarak gerilimin yüksek olmasına da sebebiyet vermektedir.

[290] Varol, Fatih. "Edward Said Vs Michel Foucault: The Divergence Of Perspectives On Knowledge, Truth And Power." (2017), P. 324
[291] Proust, Marcel. A La Recherche De Temps Perdu. 2, Le Côté De Guermantes, Paris, Gallimard. 1954, S.190 Aktaran: Said, S. 397

İlk olarak İsrail algısına bakacak olursak; 19. Yüzyılda Theodor Herzl ile etkili olan Liberal Siyonizm algısı karşımıza çıkmaktadır. Herzl'in Liberal Siyonizm algısı; Avrupa'da antisemitik propaganda ile karşı karşıya kalan Yahudilere, insan hakları ve eşitliği temel alan bir devlet kurma fikrine dayanmaktadır. Lakin; Siyonist hareketi başlatabilmek için büyük bir güç gerekiyordu. Bilindiği üzere Yahudiler; Kenan Bölgesi'nden sürülmesinden, İsrail Devleti'nin kuruluşuna kadar devletsiz yaşamışlardır. Theodor Herzl dönemine kadar olan kısmı düşünürsek Yahudilerin bu zamana kadar devlet kurma girişiminde bulundukları da pek söylenemez. Böyle bir girişimin olamamasının da en büyük nedeni; Yahudilerin Tevrat geleneğine sıkı sıkıya bağlı olmasından kaynaklanmaktadır. Yahudiler şunu çok iyi bilmektedirler ki Kenan Bölgesi'nden Tanrı tarafından cezalandırılarak sürgüne gönderilmişlerdi ve sürgünden kaçılamazdı. Bundan dolayı hedeflenen devletin kurulabilmesi için de bu öğretilerin önüne geçecek bir gerekçe gerekliydi.

19. yüzyılda artan Antisemitizm faaliyetlerin beraberinde getirdiği bazı olaylar sonucunda, 1897 yılında Herzl tarafından Birinci Siyonist Kongre toplandı. Toplanan bu kongre ile ileride kurulması planlan Siyonist devletin temelleri atıldı. Filistin'e ait olan topraklarda Siyonist kökenli devletin inşası Yahudi Dernekleri ve Yahudi Şirketleri tarafından desteklenerek bölge üzerine yapılacak olan göçler teşvik edildi. Ayrıca Herzl; Yahudi devletinin kurulması için Filistin'i seçmesi, bu bölgeyi Yahudiler için tarihsel ev olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Böylelikle devlet kurma fikri daha ilgi çekici hale getirildi. Bu algı sonucunda bölgede yaşayan diğer kimlikler ötekileştirilerek, bölgenin tarihsel anlamda Yahudiler için daha önemli olduğu anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu algıların hepsi liberalizm adı altında Siyonist temelli devletin kurulabilmesi için önemli birer gerekçeydi.

Süreç içerisinde bölge üzerinde etkili olan Siyonizm algısında 1925'li yıllarda değişiklikler meydana geldi. Herzl'in mevcut Liberal Siyonizm algısının karşısında Revizyonist Siyonizm algısı yer almaya başlandı. Revizyonist Siyonist algısı ile milliyetçilik duygusu daha baskın hale geldi ve bölgeye olan Yahudi göçleri de bu dönemde daha da hızlandı. Revizyonist Siyonizm algısı; bölgede yaşayan Filistinliler ile hiçbir anlaşmanın yapılmaması gerektiğini de vurgular. Bu hegemonik yaklaşım ile

bölge üzerindeki davalarında herhangi bir taviz vermeyerek bölgede mutlak egemenliği sağlamak isterler.

1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulmasında etkili olan Siyonist milliyetçiliği İsrail Devleti kurulduktan sonra da devam etmiştir. İsrail Devleti, Filistin toprakları üzerindeki haklarını varoluşsal mesele olarak görmesi bölgede sorunun daha artmasına sebebiyet verdi. Bölge ile ilgili sorunlara gerek uluslararası anlaşmalar gerek devletlerarası yapılan anlaşmalar çözüm getirmedi. Buna neden olan ise İsrail'in bölge üzerinde güttüğü Siyonist politikalarından taviz vermemesidir. Lakin İsrail anti-müzakereci olarak da uluslararası alanda kötü bir imaj vermek istemediğinden, İsrail Devleti genellikle bütün müzakerelerde bulundu. Fakat müzakerelerde alınan kararlar bir türlü yerine getirilmedi. Bkz: Oslo Anlaşması.

İsrail Devleti, Oslo Anlaşması ile mevcut olan Siyonizm algısından farklı bir algı ile karşımıza çıkmaktadır. Oslo Anlaşmasının mimarlarından olan Şimon Peres ve İzak Rabin; Herzl'in liberal Siyonizm algısından ve 1925 yıllarında etkili olan, İsrail Devleti kurulduktan sonrada etkisini gösteren Revizyonist Siyonizm algısından farklı bir çizgide hareket ederler. Kısaca bu iki Siyonizm algısına karşı çıkarak post-Siyonist çizgide hareket ederler. Böylelikle post-Siyonizm; İsrail dış politikasında ılımlı dönem olarak adlandırabileceğimiz döneme denk gelmektedir. Bu döneme benzer politikaların olduğu bir başka Siyonizm dönemi ise İşçi Siyonizmin olduğu dönemdir.

İsrail Oslo Anlaşması'nın olduğu dönemde Filistin ile arasındaki sorunlarını ''iki devletli çözüm'' üzerinden bitirmek istemektedir. Lakin bu anlaşma; bazı aşırı milliyetçi gruplar tarafından hiç hoş karşılanmadı ve İzak Rabin'in katledilmesi ile barış süreci sekteye uğradı. Oslo görüşmeleri sonucunda tarafların anlaşamaması gerek İsrail gerek Filistin iç siyasetinde çatlak seslerin çıkması sürecin daha da uzamasına neden olarak bölgede barışa yönelik tüm umutları bitirdi. Bu durum İsrail'de mevcut olan Siyonizm algısının da sorgulanmasına neden oldu.

2000'li yıllardan sonra İsrail'in Filistin üzerindeki algısı, Oslo döneminden farklı bir Siyonist çizgide şekillenmeye başlar. Neo-Siyonizm olarak adlandırılan bu Siyonist algı günümüze kadar da İsrail'in dış politikasında etkili olmuştur. Böylelikle

İsrail, Filistin ve özellikle Kudüs'ün statüsü konusunda daha muhafazakâr adımlar atmıştır. Bunun örnekleri Netanyahu dönemlerinde net bir şekilde görülür. Kudüs'ün, İsrail'in ebedi başkenti olarak kabul edilmesi, Trump'ın Ortadoğu Barış Planı gibi hamleleri milliyetçi ve muhafazakâr duygular ön plana alınarak yapılmıştır.

Ultra Ortodokslar(Harediler) ise her türlü Siyonizm faaliyetine karşı çıkmaktadırlar. İsrail Devleti'nin Musevileri ve Yahudileri temsil etmediğini, İsrail Devleti'nin elinde bulundurduğu toprakların Filistinlilere ait olduğunu savunurlar. İsrail Devleti'ne bu şekilde anti-Siyonist bakış açısı ile bakmalarının sebebi ise tamamen dini sebeplerden kaynaklanır. Siyonizm'i, Yahudi ve Musevi teriminden farklı değerlendirirler.

İsrail Devleti kurulmadan önce ve sonrasında farklı Siyonist algılar ile dış politikalarına yön vermiştir. Fakat hangi Siyonizm algısı olursa olsun bölgede şu görüntü ortaya çıkmıştır. 1948 yılından günümüze kadar sınırları genişleyen İsrail gerisinde ise bölünmüş, parçalanmış bir Filistin karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Siyonist çerçevede politikasına yön veren İsrail; katı kimlik tutumu ile bölgede yaşayan diğer kimliklerin ötekileştirilmesini neden olup, hegemonik söylemler ile bölgede devamlı olarak gerilimi arttırmıştır. Ayrıca İsrail'in Kudüs'ü daimi başkent olarak görmesi, iki devletli çözüm başlığı altında herhangi bir çözüme yanaşmaması veya gerek uluslararası alanda gerek devletlerarası alanda alınan kararların uygulanmasında aksaklıkların olması bölgede yaşanan sorunun çözümü kısa vadede imkânsız kılmaktadır.

Filistin tarafı ise; tarihi Filistin Devleti'nin olduğu yerde kurulmuş İsrail Devleti'ne karşı çıkmaktadır. İsrail Devleti kurulmadan önce bölgeye olan Yahudi göçlerini engellemek için büyük çaba harcarlar. Hatta İsrail Devleti kurulduktan sonra ise El Fetih ve Hamas gibi örgütler ile İsrail mücadelelerine devam ederler. Zira bu birliktelik 1988 yılında Ürdün'ün Batı Şeria'da olan haklarından vazgeçmesi ve burada FKÖ'ye bağlı bir Filistin Devleti'nin kurulması Hamas ve El Fetih arasında gerginliklere sebebiyet vermiştir. Hamas kurulacak olan devletin laiklik üzerinde şekillenmesine net bir şekilde karşı çıkmaktaydı. Ayrıca El fetih İsrail ile sorunların çözülmesi için BM'nin 242 sayılı kararını da tanıyarak tarihi Filistin Devleti'nde Müslüman olmayan başka bir devleti de meşru olarak tanımış oluyordu. Bu durum ise

Hamas ve El Fetih arasındaki sorunların daha da büyümesine neden oldu. Ayrıca bu iç çekişme öncelikli olarak çözülmesi gereken Filistin ve İsrail sorununda aksamalara sebebiyet verecektir.

FKÖ'nün İsrail algısı; 1988 yılında Filistin Devleti'nin kurulması ile değişmiştir. Özellikle Oslo Anlaşması ile FKÖ, ılımlı ve barışçıl bir politika yolunu seçti. Bazı kesimlerce karşı çıkılmasına karşın iki devletli çözüm üzerinde karşılıklı çalışmalar başlatıldı. Lakin karşılıklı alınan kararlar taraflarca yerine getirilemedi. Böylelikle barış süreci uzayarak realitesini kaybetmeye başladı. Bu durum İsrail ve Filistin tarafında umutların bitmesine sebebiyet vererek daha sonraki dönemlerde iki tarafın, İsrail-Filistin sorununda radikal tutum sergilemelerine neden oldu.

Hamas'ın genel olarak radikal İslam politikası vardır. Hamasın bu politikası FKÖ'nün İsrail algısından daha farklı bir algısı olduğu anlamına da gelmektedir. FKÖ, Hamas'a göre daha ılımlı bir örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Oslo Anlaşması sonucu İsrail'e karşı olan ılımlı ve barışçıl politikası bu durumu örneklemektedir. Hamas'ın İsrail algısı; tarihi Filistin toprakları içerisinde herhangi bir yabancı devleti kabul etmez. Ayrıca realite de var olan İsrail Devleti'ni de meşru olarak tanımamaktadır. Hamas'ın ılımlı olmayan bu politikası ve aşırı radikal tutumu uluslararası alanda terörist grup ilan edilmesine neden olmuştur. Özellikle Hamas'ın 2006 yılında seçimleri kazanması, İsrail tarafını aşırı tedirgin etti. Bu tedirginlik daha sonrasında Gazze'ye defalarca yapılan askeri harekâtlar ile sonuçlandı ve binlerce sivilin hayatını kaybetmesine neden oldu.

Filistin'in genel olarak İsrail algısı; Hamas ve FKÖ tarafından şekillendirilmektedir. Hamas daha radikal ve katı tutum izelerken, FKÖ ise 1988 yılından itibaren daha ılımlı ve barışçıl bir politika izlemektedir. Lakin son zamanlarda Hamas'ın da ılımlı politikalar izlediği görülmektedir. Bunun sebebi ise uluslararası alanda bölge sorunu ile yapılacak olan müzakerelerde anlaşma masasında oturmak istemesinden kaynaklanmaktadır.

Nihayetinde gerek İsrail gerek Filistin için bu yer ebedi ve ezeli vazgeçilmez olarak görülmektedir. Ekstrem bir politika değişikliği olmadığı müddetçe bu yer, her iki

kimlik açısından ebedi ve ezeli olarak görülmeye de devam edilecektir. Yere ve mekâna yüklenen bu aşırı anlamdan dolayı burada yaşanan sorunların çözümü, şu an ki mevcut şartlar altında imkânsız olarak gözükmektedir.

7.1 Öneriler

İsrail ve Filistin arasında yaşanan sorunlara bakıldığında iki tarafında sorunun merkezi olarak görülmesi çok yanlış bir tutum olacaktır. Şu an için realitede İsrail ve Filistin devletleri mevcuttur. Bu devletlerin karşılıklı olarak birbirlerini meşru olarak tanıması veya tanımaması bu devletlerin en doğal hakkıdır. Hiçbir devlet başka bir devleti meşru olarak tanıyacak diye bir şey söz konusu değildir. Ayrıca belirtmek isterim ki; her iki devletin mevcut algılarındaki sınırlar ile fiiliyattaki sınırlar arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. İsrail ve Filistin mevcut algılarına göre hareket ettiklerinden sınır çatışmaları hep söz konusu olmuştur. Bundan dolayı İsrail neresi, Filistin neresi sorularını en güzel cevaplayacak; her iki devletinde çıkarlarını dikkate alan uluslararası kararlar olacaktır. Zira aktör ve yapı ilişkisi açısından olaya baktığımızda kararlarını prensip olarak uyguladığımız kuruluşlar vardır. Buna en güzel örnek ise BM'dir. Aslında bu yerde yaşanan sorunun çözümsüzlüğünde, pastada büyük paya sahip olan kuruluştur; Birleşmiş Milletler. Bu kuruluşun bölge sorunları ile net bir kararının olmaması ayrıca bölgede belli dönemlerde yaşanmış olan sivil katliamlarına karşı da herhangi bir yaptırımın bulunmaması, bölgedeki sorunun daha derinleşmesine sebebiyet vermiştir. Lakin bu konu hakkında BM gibi örgütlerin net bir kararı olursa, hatta bu kararlar oryantalist bakış açısı ile alınan kararlar olmazsa veya herhangi bir batı devletinde yaşanan sorunlara gösterilen duyarlılık, bu bölge içinde gösterilirse belki o zaman bu yer ve mekânda yaşanan sorunun çözümünü de konuşulabilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Armaoğlu, Fahir. "20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)." 27. Baskı. İstanbul: Kronik Kitap, Mart-2020.

Armaoğlu, Fahir. ‘‘Filistin Meselesi Ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)’’ 5. Basım. İstanbul: Kronik Kitap, Ocak-2019.

Ben-Haim, Ruth. "İsrail Hakkında Gerçekleri." İsrael: İsrail Enformasyon Merkezi (2008).

Brown, Benjamin. "Orthodox Judaism." J. Neusner A Aj Avery-Peck (Eds.) The Blackwell Companion To Judaism. Oxford: Blackwell(2000): 311-333.

Demirci, Ali. "Literatür Taraması." Coğrafyada Araştırma Yöntemleri (73-107). Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği (2014).

Engin, Vahdettin. Pazarlık, 22. Baskı. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, (2018).

Ercan, Yavuz. "Kudüs Ermeni Patrikhanesi." Türk Tarih Kurumu Yayınları/24 (1988).

Garaudy, Roger. "İsrail, Mitler Ve Terör, Çev." 12. Baskı. İstanbul: Timraş Yayınları, (2019).

Garaudy, Roger. "Siyonizm Dosyası (Çev. Nezih Uzel)." İstanbul: Pınar Yay (1983).

Harari, Yuval N. 21. Yüzyıl İçin 21 Ders. Kolektif Kitap, (2018).

Harvey, David, And Sungur Savran. Postmodernliğin Durumu: Kültürel Değişimin Kökenleri. Metis Yayınları, (2010).

Herzl, Theodor. "Yahudi Devleti (Çev. Sedat Demir)." 4. Baskı. İstanbul: Ataç Yayınları, (2018).

Lefebvre, Henri. "Mekânın Üretimi (Çev. Işık Ergüden), Sel Yayıncılık." 4. Baskı, İstanbul (2014).

Rigby, Andrew. Living The İntifada. London: Zed Books, 1991.

Said, Edward. "Oryantalizm, Çev." Nezih Uzel, İstanbul, İrfan Yayınevi 4 (1998).

Sonuç, Yusuf Ziya. ‘Kudüs-Ü Şerif Ve Kenan Diyarı’. 3. Basım Ankara: Ender Matbaası, (2016).

Ulutaş, Ufuk, Et Al. "İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu." Seta, 2012.

Yaşar, Fatma Tunç, Sevinç Alkan Özcan, And Zahide Tuba Kor. Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine Filistin. İhh İnsani Yardım Vakfı, (2003).

Süreli Yayınlar

Acar, Ünal. "Oded Yinon'un" İsrail İçin Bir Strateji Raporu" Nun Değerlendirilmesi." Journal Of International Social Research 11.59 (2018).

Arı, Tayyar. "Filistin'de Kalıcı Barış Mümkün mü?" Akademik Orta Doğu 2.1 (2007).

Aşkın, Muhittin. "Kimlik Ve Giydirilmiş Kimlikler." Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 10.2 (2007): 213-220.

Atay, Sibel Özsavaş. "Klasik Jeopolitik Yaklaşımlar Ve Eleştirel Jeopolitik Söylem." Aksaray Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 8.2 (2016): 144-155.

Atmaca, Ayşe Ömür. "'"Filistin" Baharı: Yükselen Umutlar Ve Kaybedilen Barış." Filistin Araştırmaları Dergisi 1 (2017): 61-79.

Aytürk, İlker. "İsrail'de Hristiyan Cemaatler: Devlet Ve Dinî Azınlık İlişkilerinin Kurumsallaşmasına Bir Bakış." Ortadoğu Etütleri 2.2 (2011): 97-116.

Bağlıoğlu, Ahmet. "Lübnan'ın Tarihsel Dokusu Ve Yönetim Anlayışındaki Mezhebi Etkiler." Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 13.1 (2008): 13-36.

Bayraktar, Yasemin. "Filistin'deki Yahudiler Ve Müslüman Hacılar Üzerindeki Osmanlı İdaresi (1555-1591)." Journal Of International Social Research 10.50 (2017).

Başaran, İsmail. "Muhafazakâr Yahudilik Siyonizm İlişkisi." (2016).

Bedir, Şener Faruk. "Reformasyon'dan Günümüze Evanjelik Hıristiyanlık." Birey Ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi 3.2 (2013): 73-98.

Bilgili, Münür. "Coğrafya Öğretiminde Mekân Ve Yer Karmaşası Üzerine Bir Araştırma." Coğrafya Eğitimi Dergisi [Turkish Journal Of Geography Education] 2.1 (2016): 11-19.

Bulut, Mevlüt. "Altı Gün Ve Yom Kippur Savaşının Modern İsrail Kimliği Üzerine Etkisi." Uluslarası Tarih Ve Araştırmalar Dergisi, Sayı: 20, (2018).

Canlıoğlu, Muhammet Barkım. "Fenomenolojik, Postmodern, Pragmatist Değerler Eşliğinde Eklektik Siyaset Kuramına Giriş." Ekonomi İşletme Siyaset Ve Uluslararası İlişkiler Dergisi5.1: 17-35.

Çakmak, Cenap. "Müslüman Kardeşler Bir Sivil Toplum Örgütü Mü?." Akademik Orta Dogu 2.1 (2007).

Çakmak, Diren. "Uri Ram'ın Post-Siyonizm Yaklaşımı Üzerine." Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi 3.2: 247-278.

Çelebi, Vedat. "Michel Foucault'da Bilgi, İktidar Ve Özne İlişkişi." Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi 5.1 (2013).

Çelik, Ümit. "İç Çatışmalar Ve Dış Müdahaleler Arasında Lübnan." History 4.1 (2012).

Deveci, Can. "Herbert Samuel Döneminde Filistin'e Yahudi Göçleri (1920-1925)." Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 42 (2017): 1-18.

Dilek, Mehmet Sait. "Trump Yönetiminin Kudüs Kararına Analitik Bakış." International Journal Of Social Inquiry 11.1 (2018).

Epafras, Leonard C. "Unhoming Homeland: Jewish Diaspora And Neturei Karta Community." Melıntas 26.3 (2010): 255-270.

Erdinç, Tuğçe. "Hannah Arendt: Dreyfus Davası'nda Adalet." Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4.2 (2019): 565-574.

Fildiş, Ayşe Tekdal. "Birleşmiş Milletler'in Taksim Kararı Ve İsrail Devleti'nin Yaratılışı." Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 14.1: 337-348.

Gieryn, Thomas F. "A Space For Place İn Sociology." Annual Review Of Sociology 26.1 (2000): 463-496.

Göçer, Ali. "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dil Kültür İlişkisi Üzerine Görüşleri: Fenomenolojik Bir Araştırma." Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 15.2 (2013): 25-38.

Gönülal, Ümit Ali. "Filistin Sorununda Dönüm Noktası: Donald Trump'ın Barış Sürecine Son Veren Hamlesi Ve İsrail Lobisinin Etkisi." The Turkish Yearbook Of International Relations 48: 24-34.

Gurbanov, Elşen. "Tarihten Günümüze Siyon Aşkı Ve Siyonizm Türleri." İsrailiyat 2 (2018): 146-166.

Gül, Muammer. "Müslümanların Kudüs'ü Fethi." Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 8.8 (2001): 47-58.

Güneş, Cevriye Demir. "Michel Foucault'da Söylem Ve İktidar." Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi 21 (2013): 55-69.

Güngör, Muhammed. "Hıristiyanlıkta Kudüs' Ün Kutsallaşma Süreci." Amasya İlahiyat Dergisi14: 141-170.

Kasalak, Kadir. "İngilizlerin Filistin Politikası Ve Filistin Mandası." Journal Of Süleyman Demirel University Institute Of Social Sciences Year 3.25 (2016): 65-78.

Katman, Filiz. "2006 Seçimleriyle Hamas'ın Filistin İçinde Değişen Konumu (2006-2010)." Güvenlik Stratejileri Dergisi 14.28 (2018): 127-156.

Kemiksiz, N. Neşe. ‘‘Filistin Sorunu’’ Akademik Orta Doğu, Cilt:11, Sayı:1, 2016.

Kemiksiz, Nigar Neşe. "Arap-İsrail Sorunu Ve Bölgesel Yansımaları." Journal Of Awareness (Joa) 3.Special (2018): 127-144.

Kızıloğlu, Sedat. "İsrail Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler Ve Siyonizm'in Gelişimi." Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2.1 (2012): 35-64

Kuduoğlu, Alptuğ. "Camp David Sonrası Abd-Mısır Yakınlaşması: Askeri Boyut." Turkish Journal Of Middle Eastern Studies 5.1 (2018): 101.

Leiken, Robert S., And Steven Brooke. "The Moderate Muslim Brotherhood." Foreign Affairs(2007): 107-121.

Lockman, Zachary. "Land, Labor And The Logic Of Zionism: A Critical Engagement With Gershon Shafir." Settler Colonial Studies 2.1 (2012): 9-38.

Memiş, Ekrem. "Eskiçağda Filistin Ve Filistinliler." Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi. C 7.2 (2011): 9.

Mercan, Muhammed Hüseyin. "Süreklilik Ve Değişim Bağlamında Hamas'ın Siyasal Stratejisi." Middle Eastern Studies/Ortadogu Etütleri 10.1 (2018).

Mezkit, Mesut. ‘’Siyonizmin Siyon Politikaları İle Dünya Hakimiyeti Düşüncesi’’ Yeni Fikir. Yıl:5, Cilt:2, Sayı: 13, Temmuz- Aralık 2014.

Mucciolo, Aaron. "Less Interesting Than'60 Minutes': Recent Nsa Releases Add Little To The Uss Liberty Debate; Strategic Insights, V. 3, İssue 3 March 2004." Strategic Insights, V. 3, İssue 3 (March 2004) (2004).

Öktem, Ülker. "Fenomenoloji Ve Edmund Husserl'de Apaçıklık (Evidenz) Problemi." Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 45.1 (2017).

Öz, Sabri, And Mustafa Tüten. "Geçmişten Günümüze Filistin Sorunu: Türkiye'nin Bakış Açısı." Istanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 18.35 (2019): 641-654.

Özalp, Ahmet, And Recep Ergen. "Husserl'in Fenomenolojisinde Sembolik Etkileşimciliğin Kökenleri Ve Din." Itobiad: Journal Of The Human & Social Science Researches 6.1 (2017).

Özcan, Gencer. "Mavi Marmara Bunalımında Sonun Başlangıcına Doğru." Ortadoğu Analiz2.21 (2010): 29-38.

Özlem Tür, “Türkiye Ve Filistin 1908 – 1948: Milliyetçilik, Ulusal Çıkar Ve Batılılaşma”, Ankara Üniversitesi Sbf Dergisi, Cilt: 62, Sayı:1, 2007.

Polat, Yunus Can. "İsrail Siyasetinde İşçi Partisi Hegemonyasının Sonu Ve Likud İle Radikal Dinci Partilerin Yükselişi." Alternatif Politika 10.3 (2018): 374-405.

Polat, Ziya. "Yahudilerin Iı. Abdülhamid Döneminde Filistin’e Göç Girişimleri Ve Oliphant’ın Siyonist Koloni Talebi." Journal Of Islamicjerusalem Studies 17.1 (2017): 1-20.

Ram, Uri. "Jerusalem, Tel Aviv And The Bifurcation Of Israel." International Journal Of Politics, Culture, And Society 19.1-2 (2005): 21-33.

Salihoğlu, Mahmut. ‘‘Jabotinsky, Siyonizm Ve Osmanlı Devleti” Osmanlı’dan Günümüze Filistin Sempozyumu. Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Vıı. Dizi, Cilt:1, Sayı:8.

Say, Ömer. "Yapısalcılıktan Post-Yapısalcılığa Çoğulculuğun İnşası." Akademik İncelemeler Dergisi (Aıd) 8.2 (2013): 331-346.

Serdar, Meryem, And Meryem Küçük. "Oryantalizm Ve “Öteki” Algısı." Sosyal Ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (2015): 1.

Sırım, Veli. "Türkiye-Orta Doğu Ülkeleri Arasındaki İlişkilerde Filistin Meselesinin Yeri." Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 7.1: 355-374.

Sinkaya, Bayram. "Geçmişten Günümüze Türkiye’nin Ortadoğu Politikası Ve Batı Etkisi." Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi= Adam Academy Journal Of Social Science 1.1 (2011).

Sivrioğlu, Ulaş Töre. "Bizans İmparatorluğu'nda Yahudiler (Ms 330-1453)." (2015).

Taflioğlu, M. Serkan. "Direniş’ten Hükümet’e; Hamas’ın Hükümet Tecrübesi." Turan-Sam 4.14 (2012): 121-144.

Tokgöz, Habip. "İsrail Devleti’nin Kuruluşunda Theodor Herzl Ve Siyonizm." Anasay 1 (2017): 183-195.

Topal, Ahmet. "İsrail'in Gazze Ablukası Ve Mavi Marmara Saldırısı=(Israelı Blockade Of Gaza And The Attack On Mavi Marmara)." Milletlerarası Hukuk Ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 32.1 (2012): 103-154.

Turhan, Turgut. "Uluslararası İnsancıl Hukuk Ve İsrail’in Gazze Harekâtı." (2009).

Uzer, Umut. "Kudüs Şehrinin Filistin, İsrail Ve Birleşmiş Milletler Açısından Siyasi Önemi." Filistin Araştırmaları Dergisi 2 (2017): 134-157.

Ünlü, Mehmet, And Salih Yıldırım. "Coğrafya Dersi Öğretim Programına Bir Coğrafi Beceri Önerisi: Mekânsal Düşünme Becerisi." (2017).

Varol, Fatih. "Edward Said Vs Michel Foucault: The Divergence Of Perspectives On Knowledge, Truth And Power." (2017).

Weiner, Justus R. "Wye River Memorandum: A Transition To Final Peace." Hastings Int'l & Comp. L. Rev. 24 (2000): 1.

Diğer Yayınlar

Akbıyık, Serpil. Babil Esaretinin Yahudiler Üzerindeki Sosyal, Kültürel Ve Dini Etkileri. Diss. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Altunışık, Meliha Benli. "Arap Dünyasında Türkiye Algısı." Dış Politika Analiz Serisi 11. Tesev, 2010.

Akkan, M. Mustafa. ‘‘Filistin-İsrail Meselesi Nereye Gidiyor’’, Ekonomik Araştırmalar Ve Proje Müdürlüğü. Konya: Konya Ticaret Odası, 2017.

Aksoy, Merve. ‘‘Uygulanmayan Uluslararası Hukuk Ve Gazze’’, Uluslararası Hukuk-Ortadoğu. İnsamer, Haziran 2016.

Albayrak, Halil İbrahim. ‘‘İsrail Devleti’nde Ontolojik Güvenlik Kavramı Ve Oded Yinon Planı’nın Bölgesel Güvensizlik Açısından İncelenmesi’‘. 2.Uluslararası Hocalı Soykırımı Ve Bölgesel Güvenlik Sempozyumu E-Kitap, 26-27 Şubat 2018.

Aras, İlhan. Filistin-İsrail Arasındaki Temel Sorunlar Ve Uluslararası Hukuk. Ms Thesis. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Asalya, İslam. “Aksa İntifadası: Bir Halk Ayaklanmasının Muhasebesi”, Araştırma 106, İnsamer, Ekim 2019.

Ataöv, Türkkaya. "Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'ın Yargılanması." (1978).

Çağrı, Erhan. "Fllistin-İsrail Barış Süreci Nereye Gidiyor." (2001).

Çınkara, Gökhan. "Yahudi Ulus Devlet Yasası Ve İsrail’de Elitlerin Dönüşümü1.

Erkmen, Sedat. ‘‘Ortadoğu Barış Süreci’’. Güvenlik Yazıları Serisi, No:47, Kasım 2019.

Fındley, Rep Paul. "Outrage Still Remains İn Findley’s Writings On Liberty." The Barnes Review: 25.

Gençlik Araştırmaları Haber Bülteni Yeni Ne Var?, ‘‘Kudüs Raporu’’. Özel Sayı, 2018.

Gümüş, Saliha. "Iı. Abdülhamid Döneminde Filistin Politikası." (2009).

Hall, Stuart. "Cultural İdentity And Diaspora." (1990).

Harrison, Steve, And Paul Dourish. "Re-Place-İng Space: The Roles Of Place And Space İn Collaborative Systems." Proceedings Of The 1996 Acm Conference On Computer Supported Cooperative Work. 1996.

Hizmetli, Mustafa. "Kudüs' Ün Haçlılar (1099) İle Müslümanlar (1187) Arasında El Değiştirmesi Sırasında Şehir Halkına Yapılan Muamele Hakkında Bazı Değerlendirmeler." (2016).

Kılıç, Sami, Abdullah Altuncu, ‘‘Yahudi Geleneği Bağlamında Sürgün’’, Iı. Uluslararası Ortadoğu Konferansları Ortadoğu’daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Kilis, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, 28-29 Nisan 2016,

Kocaoğlu, Mehmet. "Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı (1831-1841)." (1995).

Köse, Talha. ‘‘Lübnan’da İstikrar Arayışları’’. Seta Lübnan Raporu, Seta (Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı),Aralık-2016.

Közleme, Olgun. "Karizmatik Lideri Doğuran Sosyo-Politik Şartlar: Yaser Arafat Örneği." Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, (2001).

Olgun, Kenan, “Türk Basınında 1967 Arap-İsrail Savaşı”, 38. Uluslararası İcanas (Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları) Kongresi, Ankara, 10-15 Eylül 2007, Bildiriler, C.V, Ankara 2012.

Örki, Armağan. "1973 Petrol Krizi Ve Sonuçları." (2019).

Özer, Özlem. ‘‘Yahudi Perspektifinden Anti- Siyonizm’‘. Ihrc (The Islmamic Human Rights Commission) Ve Neda, Doğu Ve Afrika Çalışmaları Okulu-Londra Üniversitesi, 2008.

Sınmaz, Kadriye. ‘’70 Yıldır Yok Sayılan İnsanlar: Lübnan’daki Filistinli Mülteciler’’, İnsamer (İhh İnsani Ve Sosyal Araştırma Merkezi), 2019.

Turan, Abdulkadir. "Kudüs Sorunu."

İnternet Kaynakları

‘‘1967 Arap-İsrail Savaşı Öncesini ve Sonrasını Gösteren Harita’’ https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47666262 (03/02/2020).

‘’47 Yıl Sonra Ortaya Çıkan Gerçek; İsrail ABD Zırhlı Gemisi USS Liberty’yi Bilerek Vurdu.’’, 31 Ekim 2014. https://t24.com.tr/haber/47-yil-sonra-ortaya-cikan-gercek-israil-abd-zirhli-gemisi-uss-libertyyi-bilerek-vurdu,275584 (26/11/2019).

‘‘Armagedon’’. https://tr.wikipedia.org/wiki/Armageddon (05/05/2020).

“Binyamin Netanyahu”. https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Binyamin_Netanyahu (18/03/2020).

‘‘BM İnsan Hakları Konseyi Terörist Hakları Konseyi Oldu’’, Anadolu Ajansı. 29.09.2014. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-insan-haklari-konseyi-terorist-haklari-konseyi-oldu/115436 (16/05/2020).

‘‘BM’nin Gazze Raporu: İnsan Hakları İhlalleri Cezasız Kalıyor’’, Hürriyet. 23.06.2015. https://www.hurriyet.com.tr/dunya/bmnin-gazze-raporu-insan-haklari-ihlalleri-cezasiz-kaliyor-29353474 (17/03/2020).

‘‘Camp David Sözleşmesi’’. https://tr.wikipedia.org/wiki/Camp_David_S%C3%B6zle%C5%9Fmesi (03/12/2019).

‘‘Dökme Kurşun Operasyonu’’, İHH. 31/12/2013. https://www.ihh.org.tr/haber/dokme-kursun-operasyonu-1991 (05/06/2020).

‘‘Filistin Özgürlüğün Eşiğinde’’, Milliyet. 24.02.2012. https://www.milliyet.com.tr/dunya/filistin-ozgurlugun-esiginde-1507432 (01/01/2020).

‘‘Haniye: Yüzyılın Anlaşması Olarak Nitelene Şeyi Tanımayacağımızı İlan Ediyoruz.’’, Sabah. 20.07.2019. https://www.sabah.com.tr/dunya/2019/07/20/haniye-yuzyilin-anlasmasi-olarak-nitelenen-seyi-tanimayacagimizi-ilan-ediyoruz (25/03/2020).

‘‘Havuç-Sopa Politikası’’. https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Havuç_ve_sopa (26/06/2020).

‘‘Hebron Protokolü’’. https://tr.wikipedia.org/wiki/Hebron_Protokol%C3%BC (07/12/2019).

‘‘Holokost’’. https://tr.wikipedia.org/wiki/Holokost Erişim Tarihi: (08/05/2020).

‘‘Israeli Parliament Approves Wye River Accord’’, CNN. 17/11/1998. http://edition.cnn.com/WORLD/meast/9811/17/mideast.03/index.html (15/06/2020).

‘‘İsrail Başbakanı İzak Rabin’in Arafat İle Yaptığı Konuşma’’, 29/01/2020. https://www.habervakti.com/tarih/israil-basbakani-izak-rabin-in-arafat-ile-gorusmesinden-sonra-h93868.html (17/03/2020).

“İsrail’in Üç Büyük Operasyonunda 1679 Kişi Öldü”. Anadolu Ajansı, 10/07/2014.https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-uc-buyuk-operasyonunda-1679-kisi-oldu/142698# (18/06/2020).

‘‘Kenan’’. https://tr.wikipedia.org/wiki/Kenan (10/11/2019).

‘‘Kudüs’ün Statüsü’’. https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Kudüs%27ün_statüsü (18/06/2020).

‘‘Maliki: Dünyayı Verseler Kudüs’ün Taşı Etmez.’’, CNN TÜRK. 06.03.2019. https://www.cnnturk.com/video/dunya/maliki-dunyayi-verseler-kudusun-tasi-etmez (05/04/2020).

‘‘Mekan’’. https://sozluk.gov.tr/ (06/02/2020).

‘‘Mescid-İ Aksa, Kubbet-Üs Sahra Ve Ağlama Duvarı’nı Gösteren Görsel’’. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42248198 (02/04/2020).

‘‘Mesih’’. https://tr.wikipedia.org/wiki/Mesih (06/05/2020).

‘‘Militarist’’. https://www.turkcebilgi.com/militarist (05/05/2020).

‘‘Misket Bombası (Salkım Bombası) Nedir?’’ https://malzemebilimi.net/salkim-bombasi-misket-bombasi-nedir.html (10//12/2019).

‘‘Netanyahu’nun Sözleri Savaş İlanı Mı?’’, İnternet Habaer. 04.022019, https://www.internethaber.com/netanyahunun-sozleri-savas-ilani-mi-349027h.htm (21/03/2020).

‘‘Peres, Gazze Saldırılarını Değerlendirdi’’, Cumhuriyet. 29/12/2008. http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/peres-gazze-saldirilarini-degerlendirdi-31548 (14/03/2020).

‘‘Riyad al-Maliki’’. https://en.wikipedia.org/wiki/Riyad_al-Maliki#Biography (03/04/2020) .

‘‘Selahaddin Eyyubi’’. https://tr.wikipedia.org/wiki/Selahaddin_Eyyubi (07/06/2020).

‘‘Siyonizm’’. https://tr.wikipedia.org/wiki/Siyonizm (18/04/2020).

‘‘Trump’ın Orta Doğu Barış Planı Haritası’’. https://turkish.aawsat.com/home/article/2107091/filistinlilerin-trump%c4%b1n-ortado%c4%9fu-bar%c4%b1%c5%9f-plan%c4%b1nda-reddetti%c4%9fi-temel-noktalar (16/04/2020).

‘‘Trump'ın Orta Doğu Planı’’, Kudüs Bölünmemiş Bir Şekilde İsrail'in Başkenti Olacak’’, BBC. 28 Ocak 2020. (30/01/2020).

‘‘Was The Zionist Movement A Plot To Colonise The Middle East?’’, Israel Advocacy. http://www.israeladvocacy.net/knowledge/the-truth-of-how-israel-was-created/was-the-zionist-movement-a-plot-to-colonise-the-middle-east/ (05/03/2020).

‘‘Yahudi Haham Weiss’dan İsrail’e Tepki’’, 09.05.2018. Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yahudi-haham-weissdan-israile-tepki/1140527 (12/04/2020).

‘‘Wye Nehri Memorandumu’’.https://tr.wikipedia.org/wiki/Wye_Nehri_Memorandumu (08/12/2019).

Ağırakça, Ahmet. ‘‘Kudüs ve Mescid-i Aksa’nın İslamdaki Yeri’’ https://www.siyerinebi.com/tr/haberler/kudus-ve-mescid-i-aksanin-islamdaki-yeri (16/06/2020).

Başol, Dünya. ‘‘İsrail’in Demografik Sorunları: Ultra-Ortodoks Yahudiler (Harediler)’’, Uluslararası Politika Akademisi, https://www.researchgate.net/publication/331983522_Israil'in_Demografik_Sorunlari_Ultra-Ortodoks_Yahudiler_Harediler (13/04/2020).

Bozbaş, Gökhan. ‘‘Yüzyılın Anlaşması ve Filistinlileri Tehcir Planı’’, Anadolu Ajansı. 23/01/2020. https://www.aa.com.tr/tr/analiz/yuzyilin-anlasmasi-ve-filistinlileri-tehcir-plani/1711199 (24/05/2020).

Çelebi, Şark, ‘‘Kenan Diyarı Neresi, Şimdi Nerede, Nereye Bağlı?’’, 01/08/2018. https://gezilecekyerler.com/kenan-diyari-neresi-simdi-nerede-nereye-bagli/ (03/01/2020).

Çelikkol, Oğuz. ‘‘Filistin sorunu ve Türkiye-İsrail ilişkileri’’, Hürriyet. 24/05/2018 https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oguz-celikkol/filistin-sorunu-ve-turkiye-israil-iliskileri-40846459 (12/12/2019).

Çınkara, Gökhan. ‘‘Eski İsrail’in Ölümü ya da Yahudi Ulus Devlet Yasası’’, Anadolu Ajansı. 23.07.2018. https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/eski-israil-in-olumu-ya-da-yahudi-ulus-devlet-yasasi/1211377, (19/06/2020).

Demirbaş, Mehmed Ali. ‘‘ABD Gemisi USS Liberty’nin İsrail Tarafından Vurulması’’, 23/11/2017. https://www.gzt.com/jurnalist/abd-gemisi-uss-libertynin-israil-tarafindan-vurulmasi-2819402 (01/12/2019).

Emecen, Feridun, M. Özgür Kolçak, Özgür Oral Ve Yusuf Alperen Aydın. "Osmanlı Tarihi (1300-1566)". s.113 https://alonot.com/wp-content/uploads/2019/02/A%C3%B6f-Osmanl%C4%B1-Tarihi-1299-1566-.pdf (07/06/2020).

Erten, Furkan. ''Ne Doğu, Ne De Batı… Kudüs Tektir O Da Bizimdir!'', Milli Gazete. 9/03/2020. https://www.milligazete.com.tr/haber/3677924/ne-dogu-ne-de-bati-kudus-tektir-o-da-bizimdir (02/04/2020).

Fahreddin, M. Ve K. Çalışkan. "Yeni İntifada Ve Filistin Sorununun Kısa Tarihi", Birikim, (140)-Aralık 2000. https://www.birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-140-aralik-2000/2332/yeni-intifada-ve-filistin-sorununun-kisa-tarihi/4188 (09/06/2020).

Gün, Suat. ''Arafat'tan Tarihi Sözler Ve Liderlik I'', Öncevatan, 11/12/2004. https://www.oncevatan.com.tr/arafattan-tarihi-sozler-ve-liderlik-i-makale,17796.html (09/03/2020).

Kemiksiz, Neşe. ''Filistin Sorununda Birinci İntifada ve Oslo Süreci'', ANKA Enstitüsü. 30/04/2017. http://ankaenstitusu.com/filistin-sorununda-birinci-intifada-ve-oslo-sureci/ (28/03/2020).

Mark, Joshua J., ''Kenan Bölgesi: Orta Doğu'nun Süt ve Bal Akan Toprakları'', 25/11/2018. https://gorgondergisi.com/kenan-bolgesi-orta-dogunun-sut-ve-bal-akan-topraklari/ (12/11/2019).

Moltke, Helmuth Von. ''Adım Adım 15 Maddede Filistin Sorunu'', Onedio. 23/07/2014. https://onedio.com/haber/adim-adim-15-maddede-filistin-sorunu-340224 (13/11/2019).

Ortaylı, İlber.''Dreyfus Olayı'', Milliyet Gazetesi. 12 Ocak 2014. http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/dreyfus-olayi-1820648 (15/11/2019).

Sade, Gizem. ''Oslo Anlaşması'ndan 25 Yıl Sonra Filistin'de Ne Değişti?'', Euronews. 13/09/2018. https://tr.euronews.com/2018/09/13/oslo-anlasmasindan-25-yil-sonra-filis1tin-de-ne-degisti (13/03/2020).

Topçu, Gülşen. ''Netanyahu: Kudüs'ün İsrail'in Başkenti Olması Konusunda ABD'den Onay Aldık'', Anadolu Ajansı. 29.01.2020. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/netanyahu-kudusun-israilin-baskenti-olmasi-icin-abdden-onay-aldik/1717411 (19/03/2020).

United Nations Security Council Resolutions, Resolution 242, 22 November 1967, http://unscr.com/en/resolutions/242 (21/11/2019).

United Nations Security Council Resolutions, Resolution 338, 22 October 1973, http://unscr.com/en/resolutions/338 Erişim Tarihi: (10/06/2020).

United Nations Security Council Resolutions, Resolution 339, 23 October 1973, http://unscr.com/en/resolutions/338 Erişim Tarihi: (10/06/2020).

Yılmaz, Sait. ‘‘Atatürk, Ortadoğu ve Filistin’’, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü. 21 Ekim 2011. https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/ataturk-ortadogu-ve-filistin (18/11/2019).